

Fedre, familieliv og arbeid

En analyse av diskursive fremstillinger av småbarnsfedre i
månedsmagasinet ”Foreldre & Barn ” mellom 1977 og 2007

Stine Skjoldhorne

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Universitetet i Oslo

November 2008

Forord

Da jeg startet på denne oppgaven var min motivasjon hentet fra mine to brødres familieliv. De hadde begge nylig blitt fedre, og jeg hadde blitt tante. Jeg ble inspirert når jeg så hvor involverte de var i barna sine, og hvor mange gleder farskapet ga dem. Siden den tid har jeg selv blitt mor, og mannen min har blitt pappa til to flotte barn, en gutt og ei jente som sjarmerer oss i senk. Når jeg ser på far og barn sammen, hvor glade de er i hverandre og hvordan de lyser opp når det er en stund siden de har sett hverandre, så angrer jeg ikke på valg av tema. En annen inspirasjon har vært min egen far. Jeg har selv har vokst opp med en engasjert far. Mine foreldre er bønder med full jobb på gården, så mamma og pappa har dermed begge vært veldig tilstedeværende for oss barna. I tillegg til å arbeide ute, har mamma tatt seg av det meste av innearbeidet, så det har vært en ganske tradisjonell arbeidsfordeling i familien. Men til forskjell fra mange andre familier, så har pappa alltid vært i nærheten. Før jeg begynte på skolen spiste vi alle måltidene sammen, og han var også inne mellom arbeidsøktene. Mamma og pappa har alltid støttet meg, og mamma har vært til veldig god hjelp ved passe på Ane så jeg kunne arbeide med studiene.

Takk til min hovedveileder Håkon Larsen for gode råd og innspill i denne prosessen, jeg vil også takke han for å ha gitt meg tro på meg selv og pågangsmot. Min biveileder Tone Schou Wetlesen fortjener også en takk for hjelpen.

Min kjære mann Thomas har støttet meg gjennom denne lange prosessen. Uten hans inspirasjon og oppmuntring hadde ikke denne oppgaven sett dagens lys. Våre to herlige unger Oscar og Ane lyser opp mammas hverdag.

Vestfossen 23. Oktober 2008

Stine Skjoldhorne

Sammendrag

Målet med denne oppgaven er å se på fars rolle i familien. Jeg vil finne ut om fremstillingen av måten menn er fedre på har forandret seg i løpet av de siste 30 årene. Måten jeg vil finne ut dette på er å bruke månedsmagasinet "Foreldre & Barn" i en diskursiv analyse. Min problemstilling er som følger: *Hvordan har fremstillingen av fedrerollen endret seg i løpet av de siste 30 år i månedsmagasinet Foreldre & Barn?* Jeg vil bruke en kvalitativ forskningsmetode, og herunder Faicloughs kritiske diskursanalyse og deler av Laclau og Mouffes diskursteori for å få svar på problemstillingen. Magasinet jeg har valgt å bruke i min oppgave er et blad som er rettet mot foreldre med barn mellom null og sju år. Dette er Norges største blad for småbarnsforeldre, "Foreldre & Barn". Magasinet ble for første gang gitt ut i 1977, og har siden den gang vært et viktig bidrag for foreldre til små barn.

Tidligere var det vanlig at far hadde forsørgerrollen i familien, men nå er det et krav til mannen om å være en nær og deltakende far for barna sine. Dette er nok ønskelig fra fedrenes side, men er også et resultat av likestilling og kvinnekamp. Statens tilrettelegging for fars rolle i familien er viktig for menns tilknytning til arbeidslivet ved at det blir mer legitimt for fedre å ta ut foreldrepermisjon. Det er viktig også for kvinners arbeidsliv ved at permisjonstiden blir jevnere fordelt med barnets far.

Det har skjedd forandringer i den fremstillingen "Foreldre & Barn" gir av familien som institusjon, og fars rolle i løpet av 30 år. Maskulinitetsidealene har endret seg. Fra familieengasjerte fedre med likestilte uttalelser i 1977, ble det på 1980-tallet, og begynnelsen av 1990-tallet produsert få artikler med hverdagsmenn i fokus. Dette tolkes som at forsørgerrollen står sterkt. I årgangene 1999 og 2007 går den "hegemoniske" maskuliniteten fra en forsørgende til en omsørgende maskulinitet. Årsakene til at far eventuelt blir sett ned på har også endret seg, og har gått fra at menn helst ikke skal vise sine omsorgsfulle sider, til at dette er forventet av han. I arbeidslivet er ikke endringene så store selv om det er en økende andel fedre som tar ut fødselspermisjon. Barnas behov for far står sterkt gjennom hele perioden, og det er dette som er drivkraften for mange menns omsorgspraksis.

Innholdsfortegnelse

<u>1. Innledning</u>	8
Far i familie og arbeid	8
Oppgavens problemstilling	10
Historisk bakgrunn for foreldrepermisjon	11
Ugifte fedres situasjon	11
Rettigheter til permisjon	12
 <u>2. Teoretiske perspektiver</u>	 14
Samfunnsendringer	14
Familien i det postindustrielle samfunn	15
Feminisme og likestilling	16
Kultur og maskulinitetsidealer	18
 Menn og kvinner i familien	 20
Forventninger til menn og kvinner i familien	22
Maskulin og feminin omsorg	24
 Sosialisering og barnoppdragelse	 27
 Menn og kvinner i arbeidslivet	 29
Familieforøkning og dens konsekvenser for kvinner og menn i arbeidslivet	30
Foreldres bruk av foreldrepermisjon og deltidsarbeid	31
Deltids- og overtidsarbeid og likelønn	32
 <u>3. Data og metode</u>	 34
Magasinet "Foreldre & Barn"	34
Utvalg	35
Metode	35
Diskursanalyse	36
Kritisk diskursanalyse	38

Den tre-dimensjonale modell	38
Laclau og Mouffes diskursteori	40
Underspørsmål til problemstillingen	40
4. Diskurser om fedre i "Foreldre & Barn"	43
Årgang 1977 "Foreldre & Barn"	42
Maskulin omsorg	42
Fedre, arbeidsliv og likestilling	46
Sosialisering og barnoppdragelse	48
Oppsummering	49
Årgang 1984 "Foreldre & Barn"	51
Maskulin omsorg	51
Oppsummering	52
Årgang 1991 "Foreldre & Barn"	53
Maskulin omsorg	53
Fedre, arbeidsliv og likestilling	57
Sosialisering og barneoppdragelse	58
Oppsummering	59
Årgang 1999 "Foreldre & Barn"	60
Maskulin omsorg	60
Fedre, arbeidsliv og likestilling	63
Sosialisering og barnoppdragelse	64
Oppsummering	67
Årgang 2007 "Foreldre & Barn"	69
Maskulin omsorg	69
Fedre, arbeidsliv og likestilling	74
Sosialisering og barnoppdragelse	75
Oppsummering	77

5. Konklusjon	78
Maskulin omsorg	78
Fedre, arbeidsliv og likestilling	80
Sosialisering og barnoppdragelse	81
6. Litteratur	83
Bøker	83
Andre kilder	86
7. Vedlegg	89
Vedlegg nr. 1	90
Vedlegg nr. 2	96

Fedre, familieliv og arbeid.

En analyse av diskursive fremstillinger av småbarnsfedre i månedsmagasinet "Foreldre & Barn" mellom 1977 og 2007

1. Innledning

Far har gjennom historien hatt en viktig rolle i familien, men denne har gjennomgått store endringer som av enkelte blir betegnet som en revolusjon. Jeg vil nå gi en introduksjon til fars rolle i familie og arbeid, før jeg kommer inn på min problemstilling.

Far i familie og arbeid

Samfunnet har gjennomgått store forandringer når det gjelder kvinners og menns tilknytning til familien og arbeidslivet. Tradisjonelt var det far som forsørget familien, mens mor var hjemmeværende og hadde hovedansvaret for omsorgen i familien. Men dette bildet har endret seg mye over de siste tjue til tretti år. Det er i dag helt andre forventninger og normer til kvinner og menn enn det var da mine foreldre etablerte sin familie på begynnelsen av 1970-tallet. Kvinner i dag er aktive på arbeidsmarkedet. Dette i stor grad på grunn av 1970-tallets kvinnekamp. Dagens familier er også i stor grad avhengige av to inntekter, så dette betyr at kvinner så vel som menn har lønnet arbeid utenfor hjemmet. Men statistikk fra Statistisk Sentralbyrå viser at bare en av ti toppledere i Norge i 2002 var kvinner¹, så det er fortsatt store forskjeller mellom kvinners og menns tilknytning til arbeidslivet. Det kan tenkes at kvinner stiller dårligere i ansettelsesprosesser der de står mot en mann. Grunnen til dette kan være at det er antatt at kvinner får hovedansvaret for barn dersom kvinnen er i fruktbar alder. Det blir tatt for gitt at det er mor som har hovedansvaret for barn og hjem, mens far fritt kan disponere sin tid til lønnsarbeid. Et eksempel på dette fra Stortinget er når Bård Vegard Solhjell ble utnevnt til statsråd på Stortinget i 2007 var det ingen som spurte om hans rolle i

---

¹ http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2003-06-03-01.html Lesedato 26.08.08

sin familie selv om han akkurat hadde blitt far for andre gang. I kontrast ble Anniken Huitfeldt når hun ble utnevnt til statsråd spurt hvordan det skulle gå med familien ². Dette indikerer at samfunnet fortsatt er preget av et tradisjonelt syn på kvinners og menns rolle i familien.

Selv om kvinner og menn begge deltar i arbeidslivet, er ikke oppgavene i hjemmet like godt fordelt. Kvinner utfører fortsatt mer husarbeid og omsorgsarbeid enn menn (Kitterød og Lømo 1996). Kari Wærness, (2000) har en teori om synlig og usynlig husarbeid. Menns husarbeid er synlig og utføres sjelden mens kvinners husarbeid er usynlig og utføres ofte. Grunnen til dette kan tenkes å være at husarbeid i lang tid var kvinnenes oppgave. Når så mannen gjør husarbeid, får han skryt for en oppgave som kvinnen gjør daglig.

Velferdsstaten har gjennom gode vilkår for foreldrepermisjon og god barnehagedekning lagt forholdene til rette for at mødre og fedre skal kunne kombinere arbeid og familie. Dette er spesielt for de skandinaviske land, og har ført til at Norge og landene rundt har relativt høye fruktbarhetstall i forhold til mange andre land. I for eksempel Italia er fruktbarhetstallene betydelig lavere på grunn av at kvinnene blir stående uten inntekt når de får barn ³.

Like rettigheter for kvinner og menn handler også om fars rett til tid med sitt eget barn, hans rett til å ta ut en del av permisjonstiden. Det å bli far er en stor og viktig begivenhet for de fleste menn. Det kommer et nytt menneske inn i livet som trenger omsorg og kjærlighet, og dette vil påvirke resten av livet deres. Men hvordan man utøver sitt farskap har endret seg mye gjennom historien, og er i stadig endring. I første halvdel av 2008 tok 11 % av fedrene ut åtte uker eller mer med foreldrepermisjon. ⁴ Dette er en fordobling fra samme tidsperiode i 1999, og viser at fedres engasjement og mulighet til å ta ut mer permisjon enn fedrekvoten er på vei oppover. Fedrenes engasjement vises også gjennom at det i dag finnes flere grupper av menn som har organisert seg for å kjempe for sine rettigheter som fedre. Eksempler på dette er ”Reform” og ”Far og Barn”. Disse organisasjonene har sider på internett der medlemmer og andre kan lese om fedres rettigheter, og dele erfaringer som de sitter inne med. I tillegg har det i de siste årene kommet ut flere bøker om papparollen. Eksempler på disse er ”Verdens beste pappa” og ”Pappa kan alt” av Per Asbjørn Jr. Risnes, ”Stå på pappa” av Lars-Ludvig Røed og ”Pappa for første gang” av Finn Bjelke. Dette viser et engasjement fra fedrenes side om å bedre sine muligheter og rettigheter til å være far til sine barn på egen hånd. De vil ikke, som Bård Vegard Solhjell sier, bli reserveforeldre. Fedre står i

---

² <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=500046> Lesedato 26.08.08

³ <http://www.ssb.no/aarbok/2007/tab/tab-073.html> Lesedato 13.08.08

⁴ <http://www.nav.no/89389.cms> Lesedato 28.08.08

fare for å bli "reserveforeldre" dersom det er mor som sitter med modellmakten (Bråthen, 1998). Alle disse faktorene viser en generasjon av menn som tar sitt farskap på alvor, og de ser seg selv som like viktige for sine barn som mor. På mange måter kan fars kamp for rettigheter på hjemmebane sammenlignes med kvinnes frigjøringskamp. 1970-talls kvinner ønsket å bli sett på som noe mer enn bare mødre og husmødre. De ville ut av hjemmet og ha de samme rettighetene som menn. Nå er det annerledes. Nå er det mennene som må kjempe for å bli sett på som fullverdige fedre. Et spørsmål som kommer opp er hvordan dette kan være mulig etter flere tiår med feminisme og likestillingskamp. Genuskontrakten (Hirdmann, 1988) som jeg kommer tilbake til nedenfor sitter fortsatt dypt i samfunnet. Det er fortsatt gamle holdninger til kvinner og menn som påvirker vårt bilde på kjønn.

Den andre siden av saken handler om biologi og barns ernæring. Mor og barn er bundet sammen ved at mors kropp er sliten etter graviditet og fødsel, og gjennom amming av barnet. Den første tiden etter fødselen trenger mor ro for å komme til hektene igjen. Barnet krever mat opp til hver annen time også på natten, noe som også tærer på kreftene til mor. Når barnet vokser til trenger det fortsatt å bli ammet på natten helt frem til seks måneders alder, og ofte lenger enn det. Dersom mor skal ut i arbeidslivet få måneder etter fødselen vil dette være en stor påkjenning for kvinnen. Spørsmålet blir hva man skal legge vekt på. Dette gjør bildet om likestilling i arbeidslivet og kamp om fedres like rettigheter til permisjon komplisert. Skal man tenke matematisk likestilling eller kjønnsrettferdighet? Jeg vil nå komme inn på oppgavens problemstilling, og hvordan jeg vil gå frem videre for å prøve å få svar på problemstillingen.

Oppgavens problemstilling

Min problemstilling er som følger: *Hvordan har fremstillingen av fedrerollen endret seg i løpet av de siste 30 år i månedsmagasinet Foreldre & Barn?* Jeg vil gå igjennom artikler som omhandler far fra i alt fem årganger fra slutten av 1970-tallet og frem til i dag, og se hvilke endringer diskursen om fedre har gjennomgått i løpet av 30 år i dette mediet. Det er artikler med far i fokus jeg vil fokusere på, og vil dermed se bort fra artikler som tar for seg mor og far, om foreldrerollen i en kjønnsnøytral tone. Som problemstillingen viser er det endringer i fedrerollen jeg vil undersøke. Det er stor sannsynlighet for at fedrerollen også består av kontinuitet, men det er altså ikke dette jeg vil holde fokus på. Jeg vil stille tre underspørsmål til problemstillingen, noe jeg vil komme tilbake til helt på slutten av kapittel tre, data og metode.

Det er mange hendelser som kan tenkes å skape endring. Det har blitt gjennomført mange politiske endringer i permisjonsordningene siden 1977. Fedrekvoten som ble innført i 1993 er en ordning der fedre skal ta ut seks uker foreldrepermisjon. Der fedre tidligere ikke var pålagt å ta noe permisjon, har de etter innføringen av fedrekvoten en mulighet til å være hjemme med barnet sitt i seks uker uten å tape økonomisk på det. Hvis far velger bort fedrekvoten, faller disse ukene bort fra den totale permisjonen.

Den hjemmевærende husmoren forsvant ut på arbeidsmarkedet. Kvinners bidrag til å forsørge familien skapte nye krav og forventninger til far. Det kan tenkes at disse hendelsene har skapt endringer i maskulinitetens ideal, og at mannens måte å forholde seg til barn og familie på har forandret seg.

Jeg vil først starte med å redegjøre for de rettigheter og plikter fedre har i forhold til familien sin. I dette ligger det noe historikk som jeg ser på som vesentlig for å danne seg et bilde av hvilke endringer fedrerollen har gjennomgått. Deretter kommer jeg inn på teoridelen av oppgaven.

Historisk bakgrunn for foreldrepermisjon

Siden reglene for bruk av foreldrepermisjon stadig er i endring ser jeg det som nødvendig å gi en oversikt. Først vil jeg gi en beskrivelse av rettigheter som ugifte fedre har i forhold til eget barn. Deretter vil jeg gi en oppsummering av de viktigste hendelsene i prosessen frem til dagens regelverk for foreldrepermisjon, og veien videre.

Ugifte fedres situasjon

En undersøkelse gjennomført av Statistisk Sentralbyrå i 2007 viser at 45 prosent av barna som ble født i Norge hadde gifte foreldre, mens henholdsvis 44 prosent var født av foreldre som var samboere, og 11 prosent hadde enslige mødre.⁵ Hvilke rettigheter har de fedrene som ikke er gift med barnets mor?

I Norge fikk samboende menn ikke automatisk foreldrerett til sine barn før i januar 2006. Før dette måtte man være gift. Når et par som ikke bodde sammen eller var samboere fikk barn, gikk foreldreansvaret automatisk til barnets mor, og hun hadde rett til å bestemme om barnets far skal få kunne delta gjennom felles foreldreansvar. De måtte melde fra til folkeregisteret for at far skal kunne ha foreldreansvar sammen med mor. Foreldreansvar er

---

⁵ <http://www.ssb.no/vis/emner/02/02/10/fodte/main.html> Lesedato 14.08.08

den rett og plikt foreldre har til å bestemme for barnet i personlige forhold. Dette gjelder valg av navn og skole, utstedelse av pass, avgjørelser i religiøse spørsmål, flytting til utlandet og samtykke ved medisinske inngrep. Når foreldre har felles foreldreansvar må slike avgjørelser gjøres i fellesskap, og det har lenge vært et krav at far skulle ha de samme rettighetene til barnet sitt som mor. Grete Berget la i 1995 inn forslag om at samboende foreldre skulle likestilles med gifte angående felles foreldreansvar. Tidligere likestillingsombud Kristin Mile ba regjeringen om å endre barneloven fordi hun mente at denne var i strid med likestillingsloven og endringen i forhold til foreldreansvar for samboende foreldre ble som sagt innført 1. Januar 2006⁶. Men det er verre stilt for fedre som ikke er i et forhold med barnets mor. Ifølge barneloven regnes den som er gift med mor automatisk som barnets far (pater est-regelen). Fedre som ikke er gift eller samboende med barnets mor kan sammen med barnets mor gi beskjed om at de skal ha foreldreansvaret sammen, eller at far skal ha foreldreansvaret. Ellers får mor foreldreansvaret alene. Både det tidligere Likestillingsombudet, Lars Christensen og juristen Hege Brækhus har kritisert barneloven for forskjellsbehandling av fedre som ikke er gift eller samboende med barnets mor. De mener at biologiske fedre automatisk bør få foreldreansvar. Likestillingsombudet peker på det paradoksale ved at en far som ikke bor sammen med barnets mor skal betale barnebidrag og ha samværsrett, men at han likevel ikke har medbestemmelsesrett i form av foreldreansvar for barnet ⁷.

Rettigheter til permisjon

Siden 1977 har fedre hatt lovfestet rett til å ta to uker ulønnet permisjon i forbindelse med barnets fødsel. Dette er en rettighet som de fleste fedre drar nytte av. Dette kan komme av at det i hvert fall ved førstegangsfødsel er mye nytt å sette seg inn i både for mor og far. I tillegg er mor ofte sliten etter fødselen, og trenger mannen ved sin side den første tiden.

I 1978 fikk mødre anledning til å dele fødselspengene med far. Men det var få familier som dro nytte av denne muligheten selv om permisjonstiden stadig har blitt utvidet. Den totale perioden med fødselspenger er pr 2008 full lønn i 44 uker, eller 54 uker med 80 % av full lønn hvis både far og mor har opparbeidet seg rettigheter til permisjon. Dersom moren ikke har rett til foreldrepermisjon kan far ta ut 29 uker med full lønn, eller 39 uker med 80 % av lønnen. Men dette gjelder bare dersom mor ikke kan ta seg av barnet selv på grunn av for

---

⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/andre/Foreldreansvar/foreldreansvar-hvit.html?id=439455>

Lesedato 14.08.08

⁷ http://www.reform.no/index.cfm?kat_id=17&subkat_id=93&subsubkat_id=20 Lesedato 19.08.08

eksempel arbeid, studier eller sykdom. Det vil si at fedre i dag ikke har selvstendig rett til foreldrepermisjon ⁸. I 1993 ble fedrekvoten innført. I første omgang gjaldt dette fire uker av den totale permisjonen. I 2005 ble fedrekvoten utvidet til fem uker, mens det i 2006 ble lagt til enda en uke, slik at det per i dag er avsatt seks uker til far. I statsbudsjettet for 2009 er det foreslått at fedrekvoten økes til ti uker⁹. Dersom forslaget blir vedtatt betyr dette at kvoten til far har blitt fordoblet i løpet av fire år. Det vil også si at den perioden med permisjon som er forbeholdt far blir større enn de totalt ni ukene som er forbeholdt mor, tre uker før fødselen og de seks første ukene etter at barnet er født. Fedrekvoten ble innført for å styrke fars deltakelse i barnets liv, men også for å fremme likestilling mellom kjønnene. Det er ikke bare en mulighet for fedrene, de har også et krav til fedrene å ta ut de seks ukene med permisjon, ellers faller de bort. Dispensasjon fra regelen, og overføring til barnets mor kan bare gis dersom visse forutsetninger oppfylles (Brandth og Kvande 2003). ”Kjærlig tvang” ble det av daværende Barne og Familie minister Grete Berget kalt.¹⁰ Barne og familiedepartementet, som satte fedrekvoten i kraft, ønsket å påvirke fedre til å ta mer ansvar, til å skape en omsørgende og deltakende far. Det var også en målsetning å styrke kontakten mellom far og barn. Norge og Norden for øvrig er foregangsland for ordninger som fedrekvoten, og andre steder i Europa er de i ferd med å ta etter. Løkke (2000) omtaler fedrekvoten som en statlig inngripen i familien. Mødre og fedre mister noe av sin frihet til selv å kunne organisere sine liv. Men det er ikke alle fedre som får mulighet til å ta ut fedrekvote. Fedre med samboer eller kone som ikke har opparbeidet seg rett til foreldrepenger har ikke rett til å ta ut fedrekvote. Dette gjør at i 2008 er det 8 000 fedre som ikke har rett til å ta ut betalt fedrepermisjon ¹¹.

---

⁸ <http://www.nav.no/1073744316.cms> Lesedato 14.08.08

⁹ <http://www.statsbudsjettet.dep.no/Statsbudsjettet-2009/Statsbudsjettet-fra-A-til-A/Fedrekvote/> Lesedato 09.10.08

¹⁰ http://www.regjeringen.no/nb/Avgate-statsradar/barne--og-likestillingsminister-karita-b/taler_artikler/2006/Et-skrablikt-fra-nasjonalt-niva.html?id=113834&epslanguage=NO-NY Lesedato 11.11.08

¹¹ http://www.farogbarn.no/artman/publish/pappapermisjon_for_alle_august_2008.php Lesedato 26.08.08

2. Teoretiske perspektiver

Likestilling mellom kjønnene er og har vært et viktig tema i samfunnet. Kvinner og menn skal behandles likt og ha de samme mulighetene i livet. Når det gjelder deling av foreldrepermisjon, er det ikke så lett å oppnå full likhet. Og er det egentlig ønskelig? På dette området er det ganske stor forskjell mellom kvinner og menn. Ikke i egenskapen av å kunne vise omsorg overfor barnet, men i det biologiske, at det er kvinnen som føder og ammer barnet. I denne delen vil jeg se på hvordan familien som institusjon har forandret seg, og hvordan fedrene står i forhold til familien og arbeidslivet. Jeg vil også se på hvilken rolle far har hatt og fortsatt har i sosialisering og oppdragelse av sine barn.

Samfunnsendringer

Slutten av 1900 tallet var preget av raske og grunnleggende endringer, av ustabilitet og kriser. Vi har kommet inn i det som kalles det postindustrielle samfunn, og de kulturelle mønstrene er kjennetegnet av kompleksitet og mangfold. Dette viser seg i fremveksten av nye familieformer. I internasjonal litteratur beskrives to samfunnsendrende tidsepoker som har påvirket organiseringen av familien, og som har ført til endring i faderskapet. Den første er industrialismen ved ca 1900 med overgangen fra jordbruk til industri. Det at far fikk arbeid utenfor hjemmet i forhold til å leve i det tradisjonelle bondesamfunnet skapte forandringer i måten å leve på. Far ble forsørger og mor tok seg av hus og hjem. Den andre epoken som har påvirket faderskapet er den perioden med kvinnekamp da kvinnene kom inn på arbeidsmarkedet på 1960-tallet. Med overgangen til toforsørgerfamilien fikk ansvarsfordelingen i hjemmet nye fortutsetninger. Det ble reist krav om likestilling mellom kvinner og menn. (Plantin 2001)

Det finnes sterke føringer for hva som er kvinne, og hva som er mann, hva som er feminint og hva som er maskulint. Dette kommer frem i genus-kontrakten, som er et begrep som Yvonne Hirdman (1988) har tatt for seg. Genus-kontrakten er navnet på en komplisert kunnskap om hvordan kjønn gjøres. Både menn og kvinner fødes og skapes inn i genussystemet, og dette er historisk og kulturelt lagrede forestillinger om hva en mann og en kvinne "er". Formuleringen legger vekt på den biologiske ulikheten mellom kjønnene. Den bygger også på en motsetningstankegang, en dikotomi der mannen er det positive og kvinnen det negative. Kvinnen blir for eksempel sett på som myk, mens mannen blir sett på som hard.

Hirdmann hevder at det er to lengsler i mennesket. Det ene er friheten, og det andre er symbiosen. Friheten er fordelt til mannen mens symbiosen blir sett på som kvinnelig. Kjønnene får dermed ulik status, mannen har blitt friheten for kvinnen, mens kvinnen er tryggheten for mannen. Genus-kontrakten reproduseres på tre ulike måter. Gjennom kulturell overlevering av tankemønster, ved sosial integrasjon i arbeidsdelingen og gjennom sosialiseringen der barn tillæres kjønnsrollemønsteret. Jeg setter dette i forbindelse med opprettholdelsen av de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene med far som forsørger og mor som omsørger. Dette er et mønster som sitter dypt i både kvinner og menn. Men samtidig har det skjedd store endringer i hvordan man gjør kjønn, både for kvinner og for menn. Individet har fått større frihet til å bestemme over sitt eget livsløp. Jeg vil nå se på hvilke konsekvenser endringer i samfunnet har hatt for familien. Deretter vil jeg gjøre rede for de endringer feminisme og likestilling på grasrotnivå og kvinne –og kjønnsforskning har hatt på familien som institusjon.

Familien i det post-industrielle samfunn

Måten familiene er organisert på har forandret seg. De strukturelle endringene i det postindustrielle samfunnet har skapt en ny type modernitet, en refleksiv modernitet. Beck (1992) hevder at med avindustrialiseringen har vi også fått en avtradisjonalisering. Samfunnet går gjennom en sosial transformasjon der individet settes fri fra de sosiale formene i industrisamfunnet som klasser, stratifikasjon, familie og kjønnsstatus. Individet har fått større frihet til å realisere seg selv, og til å skape sin egen identitet (Ellingsæter, 1995). Beck (1992) sier at med individualismen i det risikofylte samfunnet kan mennesket skape sin egen identitet. Dette står i kontrast med måten individet ble sett på i det klassebaserte samfunnet. Her ble identitet sett på som skjebne. Mennesket ble født inn i en posisjon som fulgte han eller henne hele livet, og klassestrukturen la føringer for hva personen kunne og ikke kunne gjøre. Tidligere var et menneskes biografi standardisert, det vil si at livet deres var bestemt ut fra klasse og foreldrenes levekår. I det postindustrielle samfunnet er biografien valgfri. Det har blitt et krav til mennesket å ta sine egne individuelle valg, og dette er blitt den nye standarden. (Brannen og Nilsen, 2002) Dette står i en motsetning til genusteorien (Hirdmann 1988), som ser på delingen mellom kvinner og menn noe fast som reproduseres.

Også Gøsta Esping-Andersen (1999) har en teori om hvordan det har gått med familien som institusjon i det post-industrielle samfunnet. Han snakker om to muligheter. Den ene muligheten er økt grad av ”familiesering” (familialism) som for eksempel Spania og Italia

er eksempler på. Her blir det av det offentlige forventet at familien selv tar seg av velferden til familiemedlemmene. Dette samfunnet har en passiv og lite utviklet familiepolitikk. Det motsatte, som de skandinaviske land er eksempler på, er ”av-familiesering” (de-familiization). Her er oppgaver som tidligere ble ansett som familiens anliggende flyttet ut i av hjemmet og inn i velferdstatens institusjoner. Eksempler på dette er som nevnt ovenfor barnehager, men også eldreomsorg. I det ”av-familieserte” samfunnet er det lagt opp til at kvinner jobber utenfor hjemmet.

Anthony Giddens (1991) betrakter feminismen som det fenomenet som la grunnlaget for teorien om livspolitik. Dette er definert som selvrealiseringens politikk som finner sted i sammenheng med det dialektiske samspill mellom det lokale og det globale, samt fremveksten av modernitetens internt referensielle systemer (s 279). I feminismen har det vært et krav om å prioritere spørsmål om selvidentitet. Det handler om kvinnes valg til å ta egne beslutninger dersom de ønsker mer enn bare et familieliv. Men livspolitik er også nært forbundet til det relasjonelle fenomenet kjønnsidentitet. Kvinner og menn kan refleksivt ”skape seg selv” og sin egen kjønnsidentitet. Jeg setter dette i forbindelse med skapelsen av farsrollen. Fedrene i dagens postindustrielle samfunn kan selv velge hvilke retninger deres farskap skal ta. Men det er selvfølgelig krav og normer om hva som blir betraktet som en god far.

Feminisme og likestilling

Jeg har valgt å skrive et avsnitt om den effekten feminisme og likestilling har hatt på fedrenes vilkår, og om hvordan det har forandret deres måte å utøve farskapet på.

Feminisme og kvinnekamp kan spores helt tilbake til siste halvdel av 1700 tallet. Mary Wollstonecraft og Olympe de Gouges kjempet for at menneskerettigheter også skulle gjelde kvinner på 1800-tallet. Norsk kjønnsrolleforskning oppstod på 1950-tallet i en tid der kjernefamilien og husmorrollen stod sterkt. Den nye forskningen var en kritikk mot det som ble kalt en mannsdominans i samfunnsforskningen, og som var styrt av menns interesser for mannlige tema (Øverlid, 1996). Jeg vil videre fokusere på den fasen som Harriet Holter (1996 (2), s 52) betegner som ”Patriarkat og aktørfasen”, perioden fra 1970 og fremover. Feminismen som politikk var delt i tre ulike retninger; marxistisk, radikal og liberal feminisme, og slike politiske retninger spilte en annen rolle på 1970 tallet, enn på -80 og -90 tallet. Patriarkatet ble satt i forbindelse med kapitalismen, og ble av flere internasjonale feminister sett på som to autonome systemer.

Beatrice Halsaa (1996) skiller mellom en ideologisk, teoretisk og intellektuell side, og en mer praktisk, handlingsrettet og politisk side. Man skiller altså mellom kvinne og kjønnsforskning og en folkelig og politisk feminisme. Det er denne siste som blir kalt for ”grasrotfeminismen”. Feminismen er en reaksjon på at samfunnet har blitt dominert av menn, på patriarkatet.¹² Senere ble begrepet ”statsfeminisme” innført ved at staten ønsket å legge forholdene til rette for likestilling i samfunnet, og å ta hensyn til kvinnes behov. Likestillingsloven ble innført i 1978 som et resultat av dette (Halsaa, 1996).

Kvinnekamp og likestilling stod sterkt i samfunnsdebatten på 1960 og 1970-tallet, og blir betegnet som ”second wave feminismen”. Det var snakk om kvinners rett til rådighet over sine egne liv. På 1960 tallet kom P-pillene på markedet med den konsekvens at kvinnene kunne styre sin egen reproduksjon. Kvinner fikk rett til selvbestemt abort i en lov som ble vedtatt i 1978. Dette førte til større frihet og uavhengighet for kvinnene. Disse rettighetene førte til at kvinner stod friere i forhold til sin kjæreste eller ektemann, de kunne selv bestemme over sin egen kropp og livsstil. Opprøret på 1960 og 1970 tallet har flere årsaker. Etter krigen var det store ungdomskull. Dette er det som Hedvig Ekerwald (1993) kaller den demografiske forklaringen på ”den seksuelle revolusjon”. På grunn av at det var så mange ungdommer ble det utviklet normer som var radikalt forskjellige i forhold til foreldregenerasjonens. Det kan tenkes at de store ungdomskullene også kan ha lagt grunnlaget for grasrotfeminismen. Drivkraften her var en engasjert studentgruppe som kjempet mot mannsdominans i sine fag. Når kvinneforskningen ble grunnlagt på 1970-tallet var studentene viktige inspirasjonskilder, men etter hvert har kvinneforskernes aktiviteter tatt en annen retning. De flyttet seg over til academia, og har prioritert sine profesjonelle interesser som kvinneforskere. Dette har ført til en svekkelse av den historiske tilknytningen mellom grasrotfeminismen og akademisk feminisme. På 1980 og -90 tallet var fokuset ikke på det politiske og statlige interessefeltet, men på kritikk av academia (Halsaa, 1996).

Kvinnene kom inn på arbeidsmarkedet på 1970-tallet. Kvinnenes inntog i arbeidsmarkedet har skapt nye forutsetninger for familieorganiseringen. Hanne Håvind (1984) sier i sin kartlegging av omsorgsfunksjonene i småbarnsfamilier at på 1970 tallet var omkring halvparten av alle norske småbarnsmødre i jobb. Det er antatt at dette var etter kvinnes ønske, og at det var endringer i arbeidsmarkedet som gjorde det mulig. Når kvinnen tok jobb utenfor hjemmet gikk barneomsorgen fra det private og ut i offentligheten i form av

---

¹² Med patriarkat menes en maktform der den samfunnsmessige makt er knyttet til alder, menn og farskap. Patriarkatet er videre definert som et sett av relasjoner mellom menn, som gjør det mulig for dem å undertrykke kvinner. (Korsnes m.fl. 1997)

barnehager. Mannen har ved kvinnes økende deltakelse i arbeidslivet kommet ut av den mannlige forsørgerens ”jernbur”. Med dette menes at han ikke har et fullt så sterkt krav om inntekt, siden han ikke lenger er alene om å dra lasset.

Forståelse av hva kjønn er har forandret seg mye, og enkelte mener at endringene kan beskrives som et paradigmeskifte (Ellingsæter, 1995).

Mannsforskning er en retning av kjønnsrolleforskningen som ble grunnlagt som forskerfelt på 1980-tallet, men først og fremst på begynnelsen av 1990. De tema som stod sentralt var menns vold mot kvinner, faderskap, menns følelsesliv, og likestilling mellom kvinner og menn (Johansson, 2000). Mannsforskningens overordnede tema er menns holdninger og handlinger i privat og offentlig sfære. Bjarne Øverlid (1996 s. 99) trekker frem fire momenter som han mener har lagt grunnlaget for denne forskningen. Dette er: ”Auka omsorgsinnsats og meir positive holdningar til likestilling frå menn si side, kvinners inntog på arbeidsmarknaden, den offentlige debattens fokus på kjønn generelt og menn og fedre spesielt, og kvinne og kjønnsforskninga, som utgangspunkt og stimulans for mannsforskninga”.

Selv om det har vært en økning i antall mannsforskere, sammenligner Øverlid (1996) dem med ”sandkorn i en ballsal”.

Jeg vil videre komme inn på hvilke maskulinitetsidealer mannen står overfor, både i tidligere tider, og nå for tiden.

Kultur og maskulinitetsidealer

”Å være nær og involvert i omsorgen for barna ser ut til å ha blitt et kulturelt ideal for dagens fedre”. Stikkord for en god far er tid, intimitet, kommunikasjon og deltakelse (Brandth og Kvande 2003, s 129). Brandth og Kvande (2003) sier at far har blitt en polarisert skikkelse med en ”god far” og en ”dårlig far”. Andre eksempler er den ”tradisjonelle” mot den ”deltakende” far. Det er en oppfatning om at ”de nye” fedrene er bedre enn ”de tradisjonelle”. Dette mener de er basert på en modernistisk forståelse om at utviklingen går i en positiv retning. Det er altså en oppfatning om at normene for menn har endret seg. Robert W. Connell som er beskrevet i Brandth og Kvande (2003, s. 47-48) beskriver konstruksjonen av kjønn som ulike praksisformer. Han mener maskuliniteten er varierende over et historisk spenn, og er ulikt i ulike kulturelle miljøer. Connell skiller mellom kulturelt dominerende maskulinitetspraksiser ”hegemonisk maskulinitet” og ”underordnede” eller ”marginaliserte”

maskulinitetspraksiser. Det som han beskriver som hegemonisk er ikke nødvendigvis det som er i overensstemmelse med praksisformene til flertallet av menn.

Gjennom historien har kvinner på mange måter vært underordnet mannen. Et eksempel på dette er hentet fra et nå bearbeidet norsk ekteskapsløfte. Kvinnen måtte tidligere love å elske, ære og adlyde sin mann. Kvinnen var også økonomisk avhengig av mannen sin, og hadde liten rådighet over egne midler (Halvorsen, 1999). Dette har man altså gått bort i fra i dag, men det viser at mannen stod sterkere enn kvinnen i forholdet. Idealet for mannen var å være sterk og uavhengig. Han skulle dominere over andre, og selv ikke bli sett på som den svake part. Mary O'Brien (1981) mener mannens dominans over kvinnen kommer fra mannens grunnleggende usikkerhet. Før teknologien med DNA-analyse måtte han ha kontroll over kvinnen gjennom ekteskapet på grunn av at han aldri kunne være helt sikker på at det er han som var far til barnet som hun bar. En mannlig dominans "rettferdiggjorde" for faderskapets usikkerhet. Det er urettferdig at sæden hans vokser i hennes kropp og dette fører til en fremmedgjøring. I følge biologisk determinisme er kvinnen underlegen mannen fordi mannen har noe som kvinnen mangler. Begge kjønn er fornøyde med denne ordningen fordi de genetisk "er slik". En annen teori sier at kvinner står nærmere naturen enn menn. Menn kan selv ikke skape noe slik kvinner kan gjennom barnefødsler. Kvinner har natur, mens menn har kultur. I overført betydning har kvinnen barn og hjem mens mannen må søke utenfor hjemmet for å få tilfredstilt sine kreative evner (Ortner, 1974).

Harriet Holter (1976(2)) har skrevet artikkelen "Om kvinneundertrykkelse, mannsundertrykkelse og herketeknikker". Her stiller hun spørsmål ved om kvinneundertrykkelse er et uttrykk for mannsundertrykkelse. Hun sier at undertrykking av kvinner ikke er resultat av enkeltpersoners undertrykkelse, men heller at systemet legger opp til det. Når arbeiderne i den tidlige industrialiserte periode ble undertrykt av borgerskapet, valgte mannen å undertrykke den som stod lavere stilt enn ham selv –kvinnen. Dette er den strukturelle form for undertrykkelse. Hun sier også at arbeidslivets krav til ektemannen hindrer en lik fordeling av arbeid med barn. Disse teoriene viser en mann som ikke hadde særlig mye tid til familieliv, i et samfunn med kvinneundertrykking. Det har som sagt vært vanlig for menn å inneha forsørgerrollen i familien, men det er nå også et krav til mannen å være en deltakende og nærværende far.

Han hadde sine oppgaver utenfor hjemmet, mens kvinnen var hjemme og stelte hus og barn. Men dette bildet er ikke lenger gyldig. Mannen av 2008 har andre forventninger til seg selv og sin plass i familie - og samfunnsliv. Idealet for hva som er en god far har forandret seg mye, selv om det kan tenkes at noe av det gamle tankemønsteret og praksisen henger igjen.

Menn og kvinner i familien

Talcott Parsons (1955) så differensieringen i kjernefamilien som nødvendig i samfunnet. Han så kvinner og menn som bærere av ulike egenskaper. Kvinner representerte ekspressive funksjoner, mens menn var bærere av instrumentelle funksjoner. De ekspressive egenskapene til mor gjorde at hun kunne vise følelser, omsorg og kjærlighet. Hos far stod de instrumentelle egenskapene for å kunne produsere ting og skaffer penger til familien. Det beste alternativet var en kjernefamilie med far som eneforsørger og mor som husmor på heltid. Parsons så på familien som et differensiert subsystem i samfunnet der små barn ikke var fullverdige medlemmer av familien, men et subsystem av familien. Barnet var avhengig av mor, og det måtte gå gjennom flere faser før det kunne integreres med far og søsken. (Parsons 1955). Men familiesosiologien har siden dette gjennomgått store forandringer som følge av 1970-tallets feminisme som vist ovenfor. Feministiske forskere kritiserte den parsonianske modellen for å overse problemer i familien som kvinnemishandling og kvinnens økonomiske avhengighet av mannen. Den overså også husarbeid og barneomsorg som ulønnet arbeid (Cheal 2002).

Videre i denne delen vil jeg ta for meg hvilken rolle far har i familien i dagens samfunn. Per Are Løkke (2000) har skrevet boken "Farsrevolusjonen". Tittelen i seg selv viser hans mening om den utviklingen som faderskapet har hatt. Han skriver i denne boken at man på 1970 tallet kom inn i en ny tid, likestillingens tid. Det ble etter krav fra feministene gjennomført omstruktureringer av familieliv, arbeidsliv og velferdsstat. Siden kvinnene var begynt å begi seg ut på arbeidsmarkedet, ble det behov for profesjonalisering av barneomsorgen, og de første barnehagene så dagens lys. Det som tidligere ble sett på som et privat familieanliggende, ble nå satt bort til det offentlige¹³.

Fødselstallene har gått opp og ned de siste 35 årene. Fra å være høye på 1960 - og begynnelsen av -70 tallet, gikk de noe ned. Rundt 1990 steg de noe for igjen å synke igjen ved inngangen til år 2000. I 2007 ble det født 58.500 barn i Norge¹⁴. Fruktbarheten i Norge har siden 1970-tallet vært under reproduksjonsnivået, noe som betyr at folketallet ikke blir opprettholdt på grunnlag av fødetallet. Men en stor andel av norske kvinner i dag føder barn. Dette forteller meg at menn og kvinner av i dag ikke bare tenker på karriere og arbeidsliv. Barn og familieliv er en viktig del av hverdagen.

---

¹³ Min mor har fortalt at da jeg selv begynte i barnehage i bygdenorge på starten av 1980 tallet, var ikke dette velsett blant mange av naboene rundt. Mamma kunne passe meg selv mente de.

¹⁴ (<http://www.ssb.no/vis/emner/02/02/10/fodte/main.html>) Lesedato 21.05.08

Med de nye og deltakende farsidealene som vist ovenfor i forrige avsnitt, er det blitt et krav til mannen om at han skal delta i barneomsorgen på lik linje med barnets mor. Tradisjonelt har det vært en oppfatning av at kvinner er bedre til å utøve omsorg enn menn. Dette skal være medfødte egenskaper som skiller kvinner og menn. I dag er det heller en oppfatning av at omsorgsrasjonalitet er noe som kan læres og utvikles når situasjonen innbyr til eller krever det (Brandth og Kvande 2003). Men hvordan foreldrene fordeler foreldrepermisjonen mellom seg har også en betydning for hvordan far og barn skaper sine bånd.

Anette Meling (2007) har i sin masteroppgave om pappapermisjon funnet ut at det ikke bare er lengden på fars permisjon som er avgjørende for hvordan han knytter seg til barnet. Fars motivasjon er vel så viktig. Hun mener man ikke bare må se på hvor mange fedre som tar ut permisjon, men også på hvordan den brukes. Ganske mange foreldre er begge hjemme under fedrekvoten og eventuelt lenger permisjon. Dette er et tankekors sier Meling. Dette støttes også av Brandth og Kvande (2003). De har også gjort funn som sier at det er viktig at far får vært alene hjemme med barnet sitt. Dette for at far skal få ta fullt ansvar for barnet uten at mor griper inn. Når det er mor som har vært hjemme med barnet i mange måneder, er det lett for henne å følge sine rutiner, og bli den som har "fasiten" på hvordan barnet skal håndteres. Selv om far tar ut sine uker med fedrekvote, er det fortsatt mest vanlig at det er mor som står for størstedelen av permisjonstiden. Så dermed blir det hun som har mest med barnet å gjøre. Rasmussen (2002) mener det i samfunnet antas at mødre har hovedansvaret for barn. Dette betyr at det faller naturlig at det er mor som tar seg av barnet i situasjoner hvor barnet krever ekstra oppfølging. Menn prioriterer i stor grad arbeidet. De er redde for sanksjoner dersom de er borte fra arbeidet i lengre perioder. Dette kan gi mindre sjanse for forfremmelse, og mindre spennende arbeidsoppgaver.

En norsk undersøkelse gjennomført av Holter Gullevåg og Aarseth (1993) om menns livssammenheng konkluderer med at i mange tilfeller er mannens bruk av permisjon en måte å innordne seg på. De møter et krav fra samfunnet og kvinnen om økt deltakelse i hjemmet. Måten menn løser dette på er å poengtere at økt familiedeltakelse er deres eget prosjekt og slett ikke konens idé. Dette er en måte å beskytte seg selv på. Fedrene ønsker ikke å fremstå som om de ikke selv bestemmer over sin egen tidsbruk. De vil ikke at det skal virke som om de blir styrt av partneren sin. Dette viser til et maskulinitetsideal der mannen står for avgjørelsene i sitt eget liv og innad i familien. Menn har et sterkere krav på seg til å være tilgjengelige for arbeidsgiver. Det blir som norm og ideal antatt at det er mor som tar hovedansvaret i familien. Mange av mennene blir møtt med sterke sanksjoner fra arbeidsgiver

når de tar ut permisjon. ”Når man velger å prioritere å ha fri, så får man ta konsekvensene av det” sier en av fedrene i undersøkelsen. Men hvordan stiller menn opp i forhold til husarbeid? Selv om partene i undersøkelsen til Holter Gullevåg og Aarseth er enige om å ha en likeverdig fordeling av arbeidsoppgavene i hjemmet, videreføres et tradisjonelt mønster, de tradisjonelt kvinnelige oppgavene fortsetter å være det. Det er kvinnene som dominerer i familien, og mennene i undersøkelsen underordner seg. Dette er en form for modellmakt. Kvinnene i familiene blir sett på som mer kunnskapsrike hva angår hus og barnestell. Modellmakt er et begrep utviklet av Stein Bråthen, og var en kritikk av industriell demokratisering og tilnæringer som ensidig festet seg ved å oppheve materielt og strukturelt grunnlag for avmakt. Modellmakt oppstår når bare den ene parten i en dialog blir sett på som rik på relevante begreper og forestillinger. Den andre parten tar den modellsterkes svar for enegyldige, og utelukker spørsmålshorisonten for alternative perspektiver og virkelighetsdefinisjoner (Bråthen 1998).

Berit Brandth og Elin Kvande har tatt for seg fedre i Trondheim som minimum har tatt ut fedrekvoten. Noe av det de undersøkte var hvilke grunner menn hadde til å ta ut fedrekvoten og eventuelt mer permisjon. For mange var det økonomisk vanskelig for far å ta ut særlig mye permisjon siden han tjente betydelig mer enn mor. Dette fordi trygdeverket har satt et tak på seks ganger grunnbeløpet. En G (grunnbeløp) var i mai 2008 kr 70 256 og mange bedrifter dekker ikke den delen av inntekten som går over kr 421 536. Noen mente at fødslespermisjonen var mors rettighet siden hun hadde gått gravid og skulle amme barnet. Her er det mors kropp som står i fokus. Hun er sliten etter store påkjenninger og trenger hvile. De som tok ut mer permisjon enn de fire ukene la vekt på eget ønske om å bli kjent med barnet. Disse fedrene så det som positivt og nødvendig å bruke tid med barnet for å skape et bånd og tillit dem i mellom (Brandth og Kvande 2003).

Forventninger til menn og kvinner i familien

Det finnes ulike normer for kvinner og menn om hvordan de skal være gode foreldre for barna sine. Hilde Danielsen (2002) sier at det er to aspekt som bestemmer hvordan familier organiserer omsorgsarbeidet sitt. Foreldrepermisjonen har et tak på seks ganger grunnbeløpet i folketrygden. Permisjonen blir dermed tilpasset kvinners lønninger. Dette gjør at menn taper på å prioritere omsorgsarbeid fremfor lønnsarbeid. For mange familier medfører det økonomisk tap dersom far heller enn mor skal være hjemme i barnets første leveår.

Kontantstøtten utgjør i 2008 kr 3.303 pr. måned. Utbetalt beløp forutsetter at den som mottar beløpet forsørges av noen andre. Dette gjør at det ikke er menn som velger denne ordningen sier Danielsen. Med andre ord betyr dette at kontantstøtten gjør at samfunnet tar et skritt tilbake i tid til det gamle mønsteret med far som forsørger og mor som omsørger. Det andre aspektet som legger grunnlag for familieorganiseringen er i følge Hilde Danielsen de kulturelle føringene. I dette er det spesielt bildet av den gode mor og den gode far som gjør seg gjeldende. Disse holdningene er så sterke at det også i de familier som ikke taper økonomisk på at far tar ut permisjon også velger den tradisjonelle delingen der mor tar seg av spedbarnet og far jobber utenfor hjemmet. Å være en god mor forutsetter at hun setter barna sine foran karrieren. Hun skal tilpasse arbeidet og yrkeskarrieren sin med omsorgsarbeidet. Det er svært viktig for kvinner å være gode mødre, det er en vesentlig del av identiteten til kvinnene. En god far skal gjøre karriere i yrkeslivet, men han skal også ha tid til familien sin. Det er politisk korrekt å ta seg av barna sine, ikke bare økonomisk, men også gjennom omsorg. Forventningene om den gode mor og den gode far er historiske konstruksjoner som vi gjør til våre egne. Andres forventninger blir krav som vi stiller til oss selv. Ellingsæter (2004) sier at det stilles krav til mor som hun beskriver som ”moderskapets omsorgsidealer”. Dette idealet fører til at det i diskusjoner om tidsklemme og lite tid til ungene er mor som får skylden, det er hun som får rollen som tidstyv, det er hun som må ”ha alt” og realisere seg selv gjennom lønnsarbeid. Det blir ikke stilt slike krav til far, og for han er det helt greit å velge bort omsorgen for barn til fordel for jobben. At far må prioritere å bruke tid til å ta seg av familien sin for å bli kategorisert som en god far blir også støttet av studien til Brandth og Kvande. Her beskriver fedrene i materialet en god far som en som har en nær kontakt med barnet sitt. Det tradisjonelle maskuline blir blandet med feminine elementer på en ny måte (Brandth og Kvande 1997). De ulike forventningene til kvinner og menn kommer fra den tradisjonelle oppfatningen av hvordan kvinner og menn har utøvd sitt forelderskap gjennom historien. De nye forventningene til far har blitt integrert farskapet, noe som gjør at fedrerollen på mange måter har gjennomgått større endringer enn morsrollen. Jeg vil nå komme inn på teori om hva som kjennetegner kvinners og menns måte å utøve omsorg.

Maskulin og feminin omsorg

Mødre og fedre er kjent for å interagere med sine barn på ulike måter. Som vist ovenfor blir det stilt ulike forventninger til de to kjønn. Hvilke konsekvenser får dette for hvordan fedre og mødre forholder seg til barna sine på?

Sosialt kjønn som på engelsk heter gender, forteller om egenskaper kvinner og menn har som er skapt gjennom sosialiseringen. Sett ut fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv er ikke sosialt kjønn forutbestemt, men er i stadig utvikling gjennom interaksjon blant dem med samme kjønn og på tvers av kjønn. Normer og allmenne konvensjoner til maskulinitet skapes og reproduseres gjennom ulike prosesser i dagliglivet. R. W. Connell mener det er en prosess å skape sin maskulinitet, et genusprosjekt. Han snakker ikke om maskulinitet, men om maskuliniteter, og at menn former sin maskulinitet på mange ulike måter. I følge Hearn spiller sosial klasse, etnisitet og seksuell legning inn. For eksempel har en homofil mann fra overklassen en annen måte å være mann på enn en mann fra arbeiderklassen (Plantin 2001). Brandth og Kvande (2003) er heller ikke begeistret for det tradisjonelle maskulinitetsbegrepet. De mener begrepet brukes som årsaksforklaring for hvorfor menn gjør som de gjør, i stedet for at normer for maskulinitet skapes gjennom menns handlinger. Slik blir maskulinitet noe som gutter og menn bærer i seg, istedenfor å kunne skapes i hvert enkelt tilfelle. Ved å innta dette perspektivet på kjønn unngår man dikotome forståelser av kjønn. I sin undersøkelse valgte de derfor å bruke begrepet ”fedres praksis”, og fokuset blir på hvordan fedre ”gjør sitt kjønn”.

Utviklingspsykologer har kommet frem til at mens kvinners omsorg for barn er preget av å klemme og smile til barnet, er far mer opptatt av lek og moro. Det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret ser ut til å gjelde her. Holdninger og levesett skapt av sosial klasse, alder, ekteskapsstatus og etnisitet, har ikke like stor påvirkning som kjønn (Lupton, Barclay 1997).

Studier tyder på at mødre bekymrer seg mer, og har oftere dårlig samvittighet for barna enn det fedre har. De har dårlig samvittighet for ikke å bruke nok tid sammen med barna, for at de er for mye i barnehagen. Fedrene mener de bruker nok tid sammen med barna, og at det ikke gjør noe om barna har en 40 timers barnehageuke (Brandth og Kvande, 1999). Dette kan henge sammen med den tradisjonelle delingen. Mange mødre vokste selv opp med hjemmearbeidende mødre, og dette ”bildet” følger dem i deres liv. Fedrene derimot er vant med at far er mye borte fra hjemmet. En annen faktor som kan tenkes å spille inn her, er at det som oftest er mor som er hjemme med barnet det første året. Det blir en stor omveltning å

overlate omsorgen for barnet sitt til andre. Brandt og Kvande viser også at det er forskjell på hvordan kvinner og menn utøver omsorg. Mens kvinner har et "ansikt til ansikt" forhold til barna sine, har menn en "side ved side" form. De tar barna mer med ut fra hjemmet, og har flere aktiviteter sammen med dem. Mødrene har barna mer på fanget, og koser med dem. Mange av fedrene er redde for at det blir for mye nærhet, og at barna ikke skal bli selvstendige dersom de får for mye av mors tette omsorg.

Familieterapeut Eivind Blikstad, (presentert i Løkke (2000)) har engasjert seg om fedre og farskap. Allerede før det ble vanlig med fedrekurs holdt han kurs for nybakte fedre i Skien og Telemark distriktet. Han legger i sitt arbeid vekt på maskulinisering av omsorg. Det blir feil for menn å bruke kvinner som modell da menn som oftest har en annen måte å utøve omsorg på. Menns omsorg er i følge Blikstad mer direkte, spontan, leken og taus enn den omsorgen kvinner viser. Han mener at fedrene må stille opp tidlig for barnet etter fødselen og skape sin egen relasjon med ungen sin. De må ikke la seg overtale av koner og mødre og svigermødre som tror de vet best. Kvinnene mener nok bare det beste, men kan ha vanskelig for å se at andre måter å forholde seg til barn på også kan være riktige. Danmarks farsforkjemper, Bertil Nordahl mener kvinner vet lite om den maskuline måten å uttrykke seg på. Kvinner bekymrer seg mer for barna, og kan ha vanskelig for å se hva spesielt gutter trenger. Nordahl mener at det trengs fedre for å forhindre at kvinner ikke skal presse sønnene sine inn i feminine roller.

Mødrene i undersøkelsen til Brandt og Kvande (1997) gir maskulin omsorg høyere status enn sin egen. Forskerne mener dette er gjort i likestillingens navn, og at det kan ses som et uttrykk for at det er maskulinitet som norm som reproduseres. Også Kari Wærness m.fl (2000) støtter denne teorien. Hun sier at selv om menn som er hjemme gjør mindre husarbeid enn kvinnene, ser kvinnene deres måte å forholde seg til barna på som mer betydningsfull enn deres egen. Dette kan tenkes å ha en sammenheng med at hus og barnestell blir sett på som kvinnens område. Når mannen så utfører "deres" oppgaver og plikter fortjener han anerkjennelse. Når mannen forlater sitt domene og tillater seg selv å bevege seg inn i den kvinnelige sfæren fortjener han ros, heder og ære. Grunnen til dette kan være at menn tradisjonelt ikke hadde hovedansvaret for barn. Dette var kvinnens oppgave. Mannens maskulinitet passet ikke sammen med barneomsorg. "Farskap og maskulinitet er to gamle uvenner. Farskapets mykere valører blir raskt truende for maskulinitetens hardere idealer". Slik beskriver Per Are Løkke (2000) hvordan det kan være motstridende følelser i en mann som påvirker hans liv med sine barn.

Det er ikke riktig bare å tenke matematisk likestilling når man snakker om deling av permisjonsrettigheter. Kvinnen har en kropp som går gjennom mange forandringer og påkjenninger gjennom svangerskap og fødsel, og når barnet er født er det anbefalt å amme barnet i et år fremover. Dette må ikke glemmes, for kvinnekroppen trenger tid på å komme seg etter anstrengelsene, og barnet trenger næringen som mors bryst gir. Sosial- og helsedirektoratet anbefaler at barn ammes hele det første leveåret, og som eneste næring de første seks månedene. Morsmelk påvirker utviklingen av hjernen på en positiv måte, er bra for immunforsvaret og fordøyelsen. Det motvirker utvikling av matvareallergi og atopisk eksem. I tillegg er det med på å skape god kontakt og nærhet mellom mor og barn. Skal mor tilbake på jobb etter bare seks måneder blir denne anbefalingen om amming vanskelig å oppfylle¹⁵.

Det var i mange år nærmest sperrer mot å tenke biologi i kjønnsforståelsen. Men (Wetlesen 1997) nevner Alice Rossi som et unntak. Hun har skrevet en artikkel om foreldreskap i et biososialt perspektiv. Rossi hevder at forskjell mellom kjønnene ikke må forveksles med ulikhet. Kjønnsforskjeller er biologisk, mens likestilling er en politisk, etisk og sosial målsetning. Hun mener altså at man kan være likestilte selv om man ikke gjør de samme tingene (Wetlesen 1997).

Silverstein og Auerbach (1999) mener at det er biologiske forskjeller som ligger til grunn for at menn og kvinner har ulike måter å opptre på som foreldre. Denne biologiske forskjellen er viktig, spesielt for guttebarn. Fedre blir av essensialistene antatt å gi et unikt bidrag til barnas utvikling. Dette er kommet frem etter studier med farsfravær, med studier av ulike fars karakterer og i familier med far til stede. Det er ofte vanskelig å definere hva som er fars-fravær. Hvor mye må far være borte? Blir militærtjeneste, og pendling til og fra hjemmet regnet som fravær? Og er det bare biologisk far som teller? Fars fravær kommer ofte samtidig som andre faktorer som kan være med å spille inn. Dette kan være skilsmisse, tenåringsgraviditet, lav inntekt osv. Disse kan være med på å gjøre bildet uklart da det er vanskelig å sammenligne grupper med og uten fars tilstedeværelse.

Fars og mors rolle i familien, og deres måter å utøve omsorg på, er med på å avgjøre hvordan barna deres utvikler seg og skaper sin kjønnsidentitet. I neste kapittel vil jeg komme inn på ulike perspektiver på sosialisering og barneoppdragelse av gutter og jenter.

---

¹⁵ http://www.shdir.no/ernaering/spedbarnsvern_ring/amming/barnets_fordeler_ved_f_morsmelk_11554.
Lesedato 05.06.08

Sosialisering og barneoppdragelse

Sosialisering er en prosess der barnet lærer kulturens normer og utvikler forventninger. Det å identifisere seg med kulturen man lever i, å overta de vurderinger som finnes i den, og å tro, mene og føle i overensstemmelse med kulturens normer er viktige ledd i sosialiseringen. Det overordnede målet er at barnet skal kunne fungere godt som en del av et sosialt system, enten det er i familie, barnehage, skole, yrkesliv eller samfunnsliv generelt. Jeg vil her se på den betydningen far har i sosialiseringen av barn, og hvordan gutter og jenter utvikler sin kjønnsidentitet, og hvilke faktorer som er med på å påvirke denne utviklingen.

Sosialpsykologen Nancy Chodorow var en av de sentrale feministene på 1970 tallet. Hun fremhever at barn, og da særlig guttebarn, har behov for å ha en mannlig rollemodell til stede. Når jenta skal lære seg hvordan hun skal "gjøre kjønn", kan hun se på mor og gjøre det samme. Så enkelt er det ikke for gutter dersom far er fraværende. De skjønner at de ikke har samme kjønn som mor. De får ulik behandling enn sine søstre, og det er andre forventninger til dem. Men hvem skal de ligne hvis de ikke har en mann de kan se opp til? Gutten må konstruere sin kjønnsidentitet ved å differensiere seg fra mor. Alt det hun er, kan ikke han være. Han er i opposisjon mot det kvinnelige. Dette skaper ofte et negativt bilde av kvinner og kvinnelige verdier (Chodorow 1974). Som Nancy Chodorow legger Harriet B. Nilsen vekt på den preødipale fasen og mors betydning. Gutter og jenter har mor som kjærlighetsobjekt mens far er en blek erstatte. Far ses på som viktig for å befri barna fra den tette symbiosen med mor. En annen stor bidragsyter er Simone de Beauvoir (2000) som i 1949 gav ut boken "Det annet kjønn". Her problematiserer hun sosialiseringen av gutter og jenter. Hun mener jenter og guttebarn sosialiseres i hver sin retning. Gutter får en overordnet og jenter en underordnet plassering i samfunnet.

Lacan skiller seg ut fra teoretikerne ovenfor. Han ville vende tilbake til Freud, og ga igjen far en avgjørende rolle mens mor ble til en anonym og svak skikkelse. "Kvinnen symboliserer det irrasjonelle og grenseløse, følelser og kaos. Mannen representerer det samfunnsmessige og språklige som er preget av fornuft, orden, rasjonalitet og grenser" (s 177). Hans teori går ut på at vår opplevde identitet er en illusjon og det er subjektets forsøk på å innbille seg selv at det er helt. Han snakker om speilstadiet i barnets liv som er en metafor for mors blikk. Barnet danner sin identitet gjennom å se seg selv som gjenstand for en annens begjær. Men dette er ikke uproblematisk. Barnets samvær med mor bygger på en illusjon, og denne avsløres ved mors fravær. Også hos Lacan er far redningen for barnet. Han er med på å

føre barnet inn i den symbolske orden (Halsaa, 1996). Også nyere forskere ser fars involvering i barnets liv som viktig.

Guy Corneau (1995) skriver i sin bok "Frånvarande fäder – forlorande söner" at den første identifikasjonen i en gutts liv er med mor. For å bli mann må gutten gå videre til å identifisere seg med faren. Dette er en følelsesmessig og risikabel prosess som i mange samfunn blir markert med et overgangsrituale. Han mener at for jenter kommer det naturlig å skulle bli kvinne når de får den første menstruasjonen. Så enkelt er det ikke for gutter, de må lære å bli menn. Er far fraværende blir det ingen overgang fra sammenligningen med mor, og sønnen blir fanget i identifikasjonen med mor.

Også Brandth og Kvande (2003) mener at gutter trenger voksne menn som rollemodeller når de skal danne sin kjønnsidentitet. "At menn og kvinner blir oppdratt til forskjellige roller, gjør at de blir bærere av ulike være- og handlingsmåter". De kommer her inn på rolleteori, noe som er kritisert av blant annet Connell. Han mener at kvinner og menn i rollebegrepet blir fastlåst, og ikke kan komme seg unna. Dette står i kontrast til det perspektivet som symbolsk interaksjonisme har på farskap. Her blir det fokusert på hvordan farskapet er i stadig forandring gjennom samhandling med andre mennesker. Å være far er ikke en fastsatt form, men noe som kan skapes av det enkelte individet. Selv om gutter har bruk for sine fedre eller andre voksne menn som rollefigurer når de vokser opp og skal danne sin maskulinitet, er det ikke et fastsatt mønster på hvordan man er mann og far. Å være mann, og å være kvinne er noe man lærer seg underveis. Som Simone de Beauvoir sier: "Man er ikke født kvinne – man blir det". Kan man overføre dette til mennenes verden og si at man er ikke født mann – man blir det dersom man har tilstrekkelig gode mannlige rollemodeller?

Som vist ovenfor er far gitt en viktig betydning, særlig for gutters utvikling. Temaet er forstasatt like aktuell, og nyere forskning støtter opp om hvor viktig det er med fars deltagelse i familien. Det svenske folkehelseinstituttet har i en undersøkelse som ble offentliggjort i februar 2008 sett på undersøkelser av barn og unge som er gjennomført mellom 1987 og 2007.¹⁶ Konklusjonen er at barn har et stort behov for en farsfigur i livet sitt. En aktiv far er med på å redusere atferdsproblemer hos gutter og psykiske problemer hos jenter. Barn som lever sammen med både mor og far har færre atferdsvansker enn de som lever bare sammen med mor. De svenske forskerne har også funnet ut at en positiv kontakt mellom far og barn reduserer faren for å begynne med kriminalitet i lavinntektsfamilier. Fars tilstedeværelse forbedrer kognitive ferdigheter som intelligens, resoneringsevne og språkutvikling. En annen

---

¹⁶ <http://www.familiestiftelsen.no/node/2012> Lesedato 29.05.08

undersøkelse gjennomført av Høgskolen i Bergen viser at barn som vokser opp hos bare far har større risiko for ikke å mestre livet sitt.¹⁷ Problemer som oppstår for disse barna er lite interesse for skolen; De forsømmer den, og kommer oftere opp i konflikter med de voksne på skolen. De har en større aksept for bruk av vold og rusmidler, og viser mer aggressiv oppførsel. Det er forskjell på gutter og jenter. Jenter tar et brudd tyngre, og har større sjanse for å få psykososiale problemer. Gutter som vokser opp hos bare far stjeler oftere enn de som vokser opp hos mor eller hos begge foreldrene. Disse to undersøkelsene viser at barn har behov for kontakt med både far og mor.

En annen faktor som tilsier at far er viktig i barnets liv, er at gutter sosialiseres inn i et kjønnsrollemønster. Her er fars kvinnesyn og innstilling til arbeidsdeling viktig for hvordan sønnen skaper sin kjønnsidentitet. Dette belyses gjennom sosial læringsteori som fokuserer på hvordan barnet utvikler kjønnsrolleatferd gjennom å observere og imitere rollemodeller (Brandth og Kvande, 2003).

Både gutter og jenter har behov ikke bare for far, men også for mor. I foregående avsnitter har jeg gitt en beskrivelse av menn og maskulinitet i tilknytning til familien og dens oppgaver. Nedenfor vil jeg komme inn på menns og kvinners tilknytning til arbeidslivet og hvilke konsekvenser dette får for organiseringen av familien.

Menn og kvinner i arbeidslivet

De fleste menn og kvinner bruker store deler av sitt voksne liv på arbeidsplassen. Mange jobber fra de er ganske unge og til pensjonsalderen som i dag er 67 år, andre noe kortere på grunn av studier. Den jobben de utfører er med på å skape mannens identitet, det definerer hva det vil si å være mann. (Morgan 1992). Hvordan blir det da med identiteten som far? Konstruerer ikke dette mannens identitet også? An-Magritt Jensen (1999) mener at historisk sett har mannens skaping av identitet gått fra familien til arbeidet. Gjennom industrialiseringen av samfunnet gikk man fra det tradisjonelle bondesamfunnet, der alle hadde sitt arbeid i eller i nærheten av hjemmet, til at i hovedsak menn fikk arbeid utenfor hjemmet. Siden det er kvinner som tar ut mest foreldrepermisjon, har fedre en dominerende rolle i arbeidsmarkedet, mens mødre har sin dominerende rolle i familien. Arbeid blir forbundet med økonomi, mens familien forbindes med følelser. Familien ses ofte på som

---

¹⁷ <http://www.hib.no/aktuelt/nyheter/2005/02/far.asp> Lesedato 29.07.08

underordnet arbeidet. Kvinner velger ofte yrker som blir betegnet som typisk kvinneyrker, ofte omsorgsykker. I denne delen av arbeidslivet er det mindre tilgang til prestisje, status og karriere. Yrker som dette gjør det ofte lettere å kombinere omsorg for barn og arbeidsliv.

Familieforøkning og dens konsekvenser for kvinner og menn i arbeidslivet

En norsk undersøkelse gjennomført av Institutt for samfunnsforskning viser at når kvinner får barn så går de også ned i lønn. De har tatt for seg lønnsstatistikk for heltidsansatte kvinner i offentlig og privat sektor mellom 20 og 45 år i tidsrommet fra 1997 til 2001. Det viser at kvinner uten barn tjener bedre enn kvinner med barn, og at forskjellen er økende med antall barn. Forskjellene er størst i privat sektor¹⁸. Professor Geir Høgsnes sier også at det straffer seg lønnsmessig å bli mor. Geir Høgsnes og Trond Petersen koblet statistikk fra Statistisk Sentralbyrå om lønnsnivået til kvinner og menn i NHO-området opp mot opplysninger om kjønn, utdanning, barn, sivil status, fødeland og beregnet arbeidserfaring. Menn som er gifte tjener bedre enn ugifte menn, mens kvinner taper økonomisk på å bli mødre. Men de mener det ikke er arbeidsgiverene som må ta ansvaret. Menn tjener godt i utgangspunktet og har bedre sjanser for å bli gifte mener de. Grunnen til at mødre kommer dårlig ut i lønnskampen ligger i at det i stor grad er kvinner som tar ut det meste av foreldrepermisjonen. De taper arbeidserfaring og tilknytning til arbeidet sitt. Tiden utenfor arbeidslivet gjør at kvinnene taper i kampen om høyere stillinger, og dermed høyere lønn. Høgsnes og Petersen mener ikke løsningen ligger i tvang i permisjonsordningene, men i å øke lønningene i typiske kvinneyrker¹⁹.

Også en undersøkelse gjennomført i Sverige viser at kvinner og menns lønninger reagerer ulikt på familieforøkelse. Menns inntekter vokser når de får barn. Det finnes en ”foreldreeffekt” som gjør at menns lønninger øker med fem prosent når de får barn. Hos kvinner er det derimot omvendt. Kvinner uten barn i Sverige tjener sju prosent mer enn kvinner med barn. Lønnsforskjellene mellom kjønnene vokser med økt utdanning i følge Tjenestemennens Centralorganisasjon som har gjennomført undersøkelsen.²⁰ Jeg vil tro at grunnen til dette er at menn blir betraktet som mer stabile arbeidstakere når de er fedre.

---

¹⁸ http://www.samfunnsforskning.no/files/R_2004_17.pdf Lesedato 12.08.08

¹⁹ <http://kilden.forskningsradet.no/c17251/artikkel/vis.html?tid=46685> Lesedato 12.08.08

²⁰ http://web.tco.se/FileOrganizer/TCOs%20webbplats/Publikationer/rapporter/TCO-granskar/2008/nr9_den_dolda_barneffekten_WEBB.pdf Lesedato 12.08.08

”Forsørgeren” er avhengig av en arbeidsinntekt, og vil dermed bli værende i en trygg og stabil jobb. Kvinner har derimot allerede vært borte fra jobben i opp til ett år i forbindelse med fødselspermisjon. Kanskje blir hun straffet for dette. I tillegg blir det ofte forventet at det er mødre som er hjemme og tar seg av barnet dersom det blir sykt. Disse undersøkelsene viser at mens menn blir belønnet når de får barn, blir kvinner straffet. Blir det ikke da et lett valg om hvem som skal være hjemme? Ut fra et familieøkonomisk perspektiv vil det i mange tilfeller være mer lønnsomt at det er mannen som jobber, mens kvinnen er hjemme med barnet. Dette blir en ond sirkel. Kvinner er hjemme i permisjonsperioden fordi dette lønner seg økonomisk samtidig som dette er en norm som reproduseres. Mange av de parene som Brandt og Kvande har intervjuet, sier også at de ble enige om at mannen skulle prioritere arbeidet. (Brandt og Kvande 2003)

Forventninger og krav til mødre og fedre har endret seg gjennom tiden. I dagens samfunn står individet friere til å velge sitt eget livsløp. Bedre økonomi som følge av statens velferdsordninger, fører til at mennesket kan realisere seg selv. ”Å skape seg selv og sin egen biografi blir individets prosjekt” sier Anne Lise Ellingsæter. Men på den annen side krever arbeidsmarkedet sitt ut av sine medarbeidere. For å følge med, særlig i private bedrifter, må man oppfylle de krav som stilles. Slik står man likevel ikke så fritt som individ. Det blir en dragkamp mellom krav fra arbeidsmarkedet og fra familien. Hvem skal man tilfredsstille? Denne problemstillingen var ikke så aktuell så lenge kvinnen var hjemmeværende husmor. Da var arbeidsfordelingen og rollene til mor og far fastsatt. Når kvinnene så kom ut i arbeidslivet ble ikke disse rollene fullt så opplagte. Dette gjør at det kreves mer planlegging fra foreldrene for å få alt til å klaffe med de praktiske oppgavene som følger med barn og hus (Ellingsæter 2004).

Foreldres bruk av foreldrepermisjon og deltidsarbeid

Brandt og Kvande (2003) har kommet frem til at det er sosiale forskjeller på de som deler permisjonen. Utdanning er en viktig faktor. Har far høyere utdanning, og en høy yrkesposisjon er det større sjanse for at foreldrene deler permisjonen. Også tiden som blir brukt på arbeidet spiller inn. Fedre med lange arbeidsdager og gjerne mye overtidarbeid bruker permisjonsrettighetene sine mer sjeldent. Fedre som er privat ansatt tar ut mindre permisjon enn fedre i det offentlige. Dette kommer nok av at det i private bedrifter er mer press på arbeidstakeren om hele tiden å oppnå gode resultater for ikke å komme i bakgrunnen. Ønsket om forfremmelse og bedre lønn betyr mye. Det blir hevdet at enkelte bedrifter straffer

medarbeidere som ikke alltid stiller opp til overtidarbeid og som tar ut permisjon med mindre interessante arbeidsoppgaver, og dårligere sjanse til forfremmelse. Selv om det er flest kvinner som jobber deltid, betyr det ikke at dette er etter fedrenes egne ønsker.

I en norsk undersøkelse gjennomført av Synovate viser det seg at halvparten av mennene i undersøkelsen ønsker å jobbe deltid. Ønsket fra både kvinner og menn er å ha en dag fri i uken. Men på grunn av at det er flest kvinner som jobber i lavt-lønnede yrker, blir det økonomisk mer igjen dersom det er hun som jobber i redusert stilling. Undersøkelsen viser også at kvinnene i undersøkelsen forventer at det er mannen som skal stå for hovedandelen av inntekten til familien.²¹ Det ser ut til at stereotype kjønnsrollemønstre fortsatt står sterkt i parforhold i dag, og at disse holdningene blir forsterket gjennom ulik avlønning i typiske kvinneyrker og typiske mannsyrker.

Det ser ut til at det er forskjell på menn med en arbeidskarriere og på karrierekvinner. Menn som jobber mye, og har lange dager har ofte en ektefelle som er hjemmeværende eller som jobber deltid. Dette er ofte ikke tilfellet for kvinner. Brandt og Kvande (2003) viser til at når mødrene jobber deltid, så jobber fedrene overtid. Slik er det ikke når kvinner jobber overtid. Kvinner som jobber mye har oftest en mann som også jobber mye. Menn jobber oftere overtid enn kvinner. 34 % av fedrene jobber overtid flere ganger i uken, mot 7 % av mødrene. Det kan virke her som at mannen fortsatt står fastlåst i det mannlige forsørgerens ”jernbur”. At det fortsatt er far som har det største ansvaret for å forsørge familien sin.

Deltids – og overtidarbeid og likelønn

Som vist ovenfor er det flere kvinner enn menn som jobber i redusert stilling. Jeg vil her gi en oversikt over bruken av deltidarbeid og overtidarbeid, og hvilke tiltak som er planlagt for å øke likheten i lønninger mellom kvinner og menn i arbeidslivet.

I Likelønnskommisjonens utredning som ble lagt frem for barne- og likestillingsdepartementet 21. februar -08 slås det fast at mens 12 prosent av menn har redusert arbeidstid, er det 43 prosent av kvinner i deltidsstillinger. Dette tilsvarer at det er 31 prosent flere kvinner enn menn som jobber i en redusert stilling. Menn jobber også fire ganger så mye overtid som kvinner. Men det er ikke bare bruken av deltidarbeid som skaper forskjeller mellom kvinner og menn i arbeidslivet. Statistikk fra Statistisk Sentralbyrå viser at

---

²¹ <http://www.nrk.no/nyheter/okonomi/1.4879831> Lesedato 09.10.08

en gjennomsnittlig årslønn for kvinner utgjør 76 prosent ut av det som gjennomsnittsmannen tjener. For å oppnå mer likhet mellom kvinner og menn når det kommer til lønn foreslår Likelønnskommisjonen å øke lønningene i kvinnedominerte yrker i offentlig sektor. De foreslår en endring i foreldrepengeordningen. De vil ha en tredeling av ordningen, slik at en tredel er forbeholdt far, en tredel er forbeholdt mor, mens den siste perioden kan deles etter eget ønske. Dette vil de gjøre for å få en jevnere fordeling av fravær i arbeidsmarkedet i forbindelse med fødsel og barneomsorg.²² Også Mannspanelet som er en gruppe menn nedsatt av regjeringen. Panelet består av menn fra samfunns- og næringsliv som har engasjert seg i mannsrollespørsmål. Denne gruppen går nå inn for en fire-deling av fødselspermisjonen der en firedel er forbeholdt mor, en firedel til far, mens to firedeler står fritt for foreldrene å dele selv. Planen er å gå over til en tre-deling når den totale permisjonen blir utvidet.²³

Jeg har i oppgavens teorikapittel redegjort for faktorer som kan tenkes å ha påvirket fars rolle i familien. Jeg har også sett på maskulinitetsidealer og forventninger til kvinner og menn i familien, samt fars betydning i sosialisering av barn. I siste avsnitt i teoridelen har jeg utredet fars tilknytning til arbeidslivet. I følgende kapittel vil jeg komme inn på oppgavens data og metode.

---

²² <http://www.regjeringen.no/pages/2052468/PDFS/NOU200820080006000DDDPDFS.pdf> (s54). Lesedato 14.08.08

²³ <http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Menn%20og%20likestilling/Konklusjonsnotat%20fra%20mannspanelet2.pdf> Lesedato 25.10.08

3. Data og metode

Jeg vil først gi en beskrivelse av magasinet "Foreldre & Barn" som jeg har hentet datamaterialet mitt fra. Deretter vil jeg redegjøre for utvalg og valg av forskningsmetode.

Magasinet "Foreldre & Barn"

Foreldre & Barn er et månedsmagasin rettet mot målgruppen småbarnsforeldre med barn mellom 0 og 7 år. Magasinet blir utgitt gjennom Hjemmet Mortensen som er Norges største utgiver av magasiner og ukeblader. Selskapet som er eid av Egmont omsatte i 2007 for vel 1,7 milliarder kroner. Valget falt på dette magasinet på grunn av at det er et blad som retter seg direkte mot fedre og mødre, altså til målgruppen min i denne oppgaven som er fedre. Sjefsredaktør i bladet er Berit Tenden, og i 2008 ble Foreldre & Barn kåret til Årets Magasin av Magasin og Ukepresseforeningen. Dette forteller meg at det er et magasin som står sterkt sammenlignet med andre magasiner. På Foreldre & Barns hjemmeside står det følgende beskrivelse av bladet: "Norges største magasin for småbarnsforeldre er nå blitt 30 år og har gjennom disse årene opparbeidet seg en unik posisjon blant eksperter og fagfolk og er en sterk merkevare med høy tillit blant sine lesere og annonsører".²⁴ Magasinet har et netto opplag på 52.506 og har 291.000 lesere. Av disse er 65 % kvinner og 35 % menn. Hovedsakelig er det et abonnementsblad, og har stort sett faste lesere. Foreldre & Barns redaksjonelle profil handler om barns helse, ernæring, utvikling, oppdragelse, barnemoter og reise. De er også kjent for å ha grundige og uavhengige forbrukertester. Foreldre & Barn gjør krav på å være et spesialmagasin for foreldre med barn mellom 0-7 år. Det er eksperter på de ulike feltene som uttaler seg, noe som gjør at bladet fremstår som "det riktige" og "sanne" i spørsmål om for eksempel barns utvikling og oppdragelse. Nå er det ikke "Foreldre & Barns" påvirkningskraft som er tema for min oppgave, men jeg tror at bladet kan ha vært en medvirkende kraft til å påvirke fedre gjennom sin posisjon i samfunnet. Dette kan igjen ha vært med på å forandre fedres selvfølelse, tankemønster og samfunnet ellers sitt syn på fedre. Men også omvendt. Fedrenes måte å utøve og snakke om sitt farskap på er med på å forme innhold og hvor mye

---

²⁴ <http://www.klikk.no/produkt/hjemmesider/foreldreogbarn/omredaksjonen/> Lesedato 03.08.08

spalteplass fars rolle får i bladet. Dette er et dialektisk forhold, et forhold der partene antas å påvirke hverandre.

Andelen av leserne som er menn, er såpass stor som 35 %. Dette er med på å fortelle meg at mange fedre i Norge i dag interesserer seg for å få faglige hint og vink om de ulike aspektene ved å være forelder. De er interessert i sine barn. Jeg vil nå gjøre rede for hvordan jeg har gjort mitt utvalg, før jeg kommer inn på hvilken metode jeg vil bruke for å finne ut om fremstillingen av foreldrerollen har gjennomgått forandringer de siste 30 år.

Utvalg

Jeg vil gå gjennom fem årganger av ”Foreldre & Barn” i en periode som spenner seg over 30 år. Jeg vil gjennomgå følgende årganger: 1977, 1984, 1991, 1999 og 2007. Det blir altså fem årganger med sju og åtte års mellomrom. Magasinets første nummer ble gitt ut i 1977. Jeg vil starte med denne første årgangen for å komme så langt tilbake i tid som mulig, og slutte med siste års utgaver fra 2007. Dette for å komme så nær samtiden som mulig. For å begrense omfanget valgte jeg fem årganger. Etter å ha gått gjennom samtlige blad i hver årgang, har jeg endt opp med et utvalg på 31 artikler som omhandler fars rolle i familien. I årgangen fra 2007 finnes det i hvert nummer den faste spalten ”Pappa på Post”, og jeg har valgt å ta med bare én av disse. Denne serien av innlegg er skrevet som kåseri, og har et humoristisk skråblikk på samfunnet. De er med på å vise en delaktig far, men de handler lite om fars spesifikke rolle i familien. Jeg har altså valgt å ekskludere totalt 11 artikler fra utvalget på grunn av at omfanget av artikler ikke skal bli for stort. Hvordan artiklene i utvalget er fordelt over årgangene vises i modell 1 nedenfor.

Modell 1:

Årgang	1977	1984	1991	1999	2007
Antall artikler	5	1	5	9	11

Metode

I denne oppgaven vil ta i bruk en kvalitativ forskningsmetode. Til forskjell fra den kvantitative metoden er den kvalitative metoden mer innholdssøkende, mens den kvantitative metode er innholdsstyrt. Dette vil si at jeg i oppgaven min vil jobbe med en målsetning der

det følger spørsmål som ”Hva betyr *det* og hva handler *det* om”. Det finnes flere tilganger til kvalitativ metode. Observasjon og intervju er to metoder. En annen metode er bildeanalyse, og den jeg vil fokusere på er tekstanalyse. Det som kjennetegner denne metoden er at man ikke studerer eller interagerer med levende vesener. Deres kroppslige og/eller språklige uttrykk er ”frosset”. Materialet foreligger allerede, og lar seg ikke påvirke av forskeren. Men det er selvfølgelig forskjellige måter å tolke de eksisterende tekstene og bildene (Widerberg 2001).

Diskursanalyse

Innenfor tekstanalysen vil jeg i min oppgave bruke diskursanalyse, som er en metode for å undersøke hvordan betydning skapes sosialt, og hvilke virkninger bestemte verdensbilder har for våre sosiale liv. Tekstanalyse er en viktig del av diskursanalysen, men diskursanalyse er ikke bare en lingvistisk analyse av teksten. Den er også opptatt av den sosiale praksisen som inngår i teksten. Særlig den delen som Fairclough betegner som den interdiskursive analysen (Fairclough 2003).

Michael Foucault var den som først introduserte begrepet diskursanalyse. Dette gjorde han i verk ”L’archéologie du savoir” som han skrev i 1969. Her brukte han arkeologien med hensyn til diskurser, en utforskning av det allerede sagte på det diskursive nivå. Med den arkeologiske diskursanalyse frigjør han fremveksten av en positiv vitenskap som har mennesket og det menneskelige liv som sitt primære vitenskapsobjekt (Andersen og Kaspersen 1999). Foucault har følgende definisjon av begrepet diskurs: ”Vi vil kalde en gruppe af ytringer for diskurs i det omfang, de udgår fra den samme diskursive formation [...] Diskursen består af et begreænset antal ytringer, som man kan definere mulighedsbetingelserne for”. Foucault mener at vitenskapen ikke bare er en avspeiling av virkeligheten. Sannheten er en diskursiv konstruksjon, og ulike verdensregimer har ulike syn på hva som er sant og falskt. Hans mål er å avdekke strukturen i de forskjellige verdensregimene. I sine senere genealogiske arbeider utvikler Foucault en teori om makt og vitenskap. Hans syn er at makt ikke er noe som bare tilhører bestemte aktører, staten eller bestemte grupper med bestemte interesser. Makt er produktiv og positiv, ikke undertrykkende. Makt og vitenskap er gjensidig avhengig av hverandre mener Michael Foucault (Jørgensen og Phillips 1999) .

Siden diskursanalysens mål er å avdekke skjulte maktforhold og ideologiske effekter, blir diskursanalysen, og da særlig den kritiske diskursanalyse, sett på som kritisk. Den er

beslektet med marxisme og kritisk teori. Her skiller den kritiske diskursanalysen seg fra teorien til Michael Foucault ved å dra inn ideologibegrepet. Det blir hevdet at diskursive praksiser er med på å skape og reproducere ulike maktforhold mellom sosiale grupper, for eksempel mellom sosiale klasser, mellom kvinner og menn og etniske minoriteter og majoriteter. Dette kalles for ideologiske effekter, og er en del av den Marxistisk tradisjon (Jørgensen, Phillips, 1999). Norman Fairclough (2003, s 9) har følgende definisjon av ideolgie: "Ideologies are representations of aspects of the world which can be shown to contribute to establishing, maintaining and changing social relations of power, domination and exploitation". Fairclough har tatt til seg John Thompsons oppfattelse av ideologi som en betydningsproduksjons-prosess i hverdagen, der betydning mobiliseres for å opprettholde maktrelasjoner i samfunnet. Dette bryter med mange marxistiske tilgangers syn på ideologi som har sett på ideologi som et abstrakt verdisystem som binder mennesker sammen og derigjennom har sikret den sosiale ordens sammenheng. Han sier at subjekter er ideologisk posisjonert, men også i stand til å handle kreativt og skape sine egne forbindelser mellom de ulike praksiser og ideologier de utsettes for. De er også i stand til å omstrukturere de praksiser og strukturerer som de er påvirket av.

Det er Foucault som har fremstilt utgangspunktet for diskursanalysens subjektforståelse. Subjektet blir her ikke fremstilt som en autonom og suveren enhet, men heller som en desentrert. Med dette mener han at det er diskursene som uttrykker seg gjennom individene, som selv ikke har noen mulighet til å uttrykke seg selvstendig. Her er Foucault påvirket av Althusseres struktur-marxisme som knytter subjekt og ideologi nært sammen. Han snakker om en interpellasjonsprosess. Dette er en prosess der individet blir knyttet opp mot ideologi slik at diskurser appellerer til individet som subjekt. Stuart Hall har kritisert Althusseres teori. Han stilte spørsmål ved subjektets agency, individets selvbestemmelse, og mente at individet selv kan fortolke budskaper med andre koder enn de som er gitt i teksten. Fairclough stiller seg i en mellomposisjon (Jørgensen, Phillips 1999).

Det finnes i følge Jørgensen og Phillips (1999) tre ulike tilganger til diskursanalyse. Dette er Laclau og Mouffes diskursteori, kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi. Felles for disse er at de deler forståelsen av "språk" og "subjekt", målsetningen om å lage kritisk forskning og at de har et felles sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt. De er uenige om diskursenes rekkevidde og har forskjellig fokus i den konkrete analysen. Jeg har i min oppgave valgt å først og fremst bruke Norman Fairclouhs kritisk diskursanalyse. Men jeg vil også ta i bruk Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori.

Kritisk diskursanalyse

Kritisk diskursanalyse stiller opp teorier og metoder for teoretisk å problematisere og empirisk undersøke forholdene mellom diskursiv praksis og sosiale sammenhenger. Jeg har valgt å bruke kritisk diskursanalyse fordi tilnærmingen legger vekt på forandring, og at man hele tiden har med seg betydninger som allerede er etablerte, det vil si intertekstualitet. Når intertekstualitet og interdiskursivitet forekommer i høy grad ser Fairclough dette som et tegn på forandring, men mulighetene for forandring er begrenset av maktrelasjoner som mellom annet setter grenser for forskjellige aktørers adgang til ulike diskurser. Liten bruk av intertekstualitet og interdiskursivitet blir sett på som et tegn for kontinuitet. I kritisk diskursanalyse ses diskursive praksiser på som en viktig form for sosial praksis. Diskursiv praksis dreier seg om produksjon og konsumpsjon av tekster, og sosial praksis er det bredere sosiale felt som diskursen er en del av. De diskursive praksisene er med på å konstituere teksten, men den konstitueres også av andre sosiale praksiser. Disse kan ha en ikke-diskursiv karakter som for eksempel det politiske system.

Den tre-dimensjonale modell

I kritisk diskursanalyse står den tre-dimensjonale modell sentralt. Dette er en modell som strukturerer arbeidet. Man skal her se på tekst, diskursiv praksis og sosial praksis. Når man ser på tekst kan man ved å lage en detaljert analyse av tekstens egenskaper finne ut hvordan diskursene iverksettes tekstuell. Man bruker her bestemte redskaper. Dette kan være interaksjonell kontroll – hvem setter dagsorden – hvordan konstrueres identiteter gjennom språk, metaforer, ordvalg og grammatikk. Innen grammatikk er det særlig transitivitet og modalitet som brukes. Når man bruker transitivitet ser man på hvordan begivenheter og prosesser forbindes med subjekter og objekter. Man er interessert i avdekke de ideologiske konsekvenser som forskjellige fremstillingsformer kan ha. Modalitet fokuserer på grad av tilslutning til det som sies. Hvilken modalitet som velges får konsekvenser for diskursens konstruksjon både av sosiale relasjoner og av viten og beslutningssystemer. Ser man på disse to grammatiske elementene ser man hvordan diskursene iverksettes tekstuell, og man kan nå frem til å understøtte sin fortolkning. I diskursiv praksis ser man på hvordan teksten er produsert og hvordan den konsumeres. Man vil finne ut om det er en kjede med tekster som

forteller det samme, og under hvilke produksjonsforhold de er skrevet. Sosial praksis er det ytterste nivå i den tre-dimensjonale modell. De to innerste nivåene, tekst og diskursiv praksis, forholder seg til sosial praksis. Den sosiale praksisen trekkes med for å avdekke forholdet mellom diskursiv praksis og den diskursordenen som den diskursive praksis inngår i. Sosiale og kulturelle forhold som delvis ikke er diskursive kan være med på å skape ramme for den diskursive praksis. For å forstå dette mener Fairclough at man må dra inn teori som for eksempel sosiologisk teori og kulturteori når dette skal avdekkes. I forhold til min problemstilling blir dette hvordan ulike kulturelle endringer og politiske ordninger har påvirket samfunnets syn på småbarnsfedre, og hvordan dette kommer til uttrykk i månedsmagasinet "Foreldre & Barn". Også hvordan dette kan ha påvirket samfunnet.

Sender og mottaker er virkelige mennesker, men når man snakker om adressent og adressat er dette bare tenkte skikkelser som danner grunnlag for måten teksten er skrevet på. Forholdet mellom sender og mottaker på den ene siden, og adressent og adressat på den andre er komplisert. Ulike sendere kan ha samme adressent, og ulike mottakere kan ha den samme adressat (Thwaites, Davis og Mules, 2002).

Diskursanalytiske tilganger bygger på strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi som hevder at vår adgang til virkeligheten alltid går gjennom språket. Ved hjelp av språket skaper vi oppfatninger av virkeligheten som aldri bare er speilbilder av en allerede eksisterende virkelighet, våre oppfatninger er også med på å skape den (Jørgensen, Phillips, 1999).

Hegemoni kan forstås som et bestemt synspunkts overherredømme over andre. Denne "sannheten" er forbundet med makt, og er bl.a. avhengig av staten, massemedia, lovverket, religiøse institusjoner og utdanningssystemet. Alle disse organene vil fremme sine meninger, så det er alltid mange meninger og måter å snakke om tema som for eksempel familien. Det finnes et hierarki av diskurser der noen fremstår som mer "sanne" enn andre. Dette forandrer seg, og hver diskurs legger føringer for nye diskurser.

Diskursene i samfunnet er med på å skape normer og trender. For eksempel kan tekster om hvor viktig det er at fedre tar ut mer fødselspermisjon enn det som er pålagt gjennom fedrekvoten føre til at flere fedre tar ut fødselspermisjon. Poststrukturalistene har mange av de samme synene som de tidlige sosialkonstruktivistene hadde. De mener at kunnskap og forståelse av virkeligheten, vitenskaplig og ikke, er konstruert gjennom sosiale og kulturelle prosesser. De aspektene av menneskelig handling som tidligere ble sett på som naturlige og statiske som for eksempel kjønn, blir heller sett på som historiske resultater av skiftende sosiale krefter og maktrelasjoner. Dermed blir morskap og farskap ikke bare sett på som

biologi, men også noe som er lært i en sosiokulturell og historisk kontekst. (Lupton, Barkley 1997)

Laclau og Mouffes diskursteori

Diskursteori sikter mot en forståelse av det sosiale som en diskursiv konstruksjon, hvor alle sosiale fenomener i prinsippet kan analyseres med diskursanalytiske redskaper. Denne teorien er den som har det mest rene poststrukturalistiske tilnærmingen. Av de tre tidligere nevnte diskursperspektiver tar teorien utgangspunkt i at diskurser konstruerer den sosiale verdien i betydning, og at betydning aldri kan fastlåses på grunn av språkets grunnleggende ustabilitet. Ingen diskurs er en lukket enhet, og de formes i stor grad av kontakt med andre diskurser. Dette kalles diskursiv kamp, og det er et begrep som vil være nyttig i min oppgave. De ulike diskursene som alle representerer en spesiell måte å forstå verden på kjemper hele tiden mot hverandre for å oppnå hegemoni (Jørgensen, Phillips, 1999). Jeg tror denne delen av Laclau og Mouffes teori passer godt inn i min oppgave da jeg har en forestilling om at fedrene i mitt utvalg dras i ulike retninger. Med dette mener jeg at det kan tenkes at fedrene blir påvirket av ulike diskurser som for eksempel det tradisjonelle og det moderne maskulinitetsideal. Jeg vil ikke bruke Laclau og Mouffes diskursteori utover teorien om diskursiv kamp.

Underspørsmål til problemstillingen

Jeg vil i denne delen av oppgaven fokusere på artiklene jeg har valgt ut som er vist i vedlegg nr 1. Årgangene vil jeg fremstille kronologisk, og i alle årgangene vil jeg ta utgangspunkt i følgende underspørsmål til problemstillingen:

Maskulin omsorg:

Hvordan blir fedrene i de ulike årgangene fremstilt i forhold til hvordan de tar seg av sine barn? Blir de fremstilt på en nedverdiggende måte, blir de rost, eller blir det brukt en nøytral beskrivelse på dem? Hva sier de selv om faderskap og maskulinitet?

Fedre, arbeidsliv og likestilling:

Her vil jeg se på hvordan fedrene som fremstilles i artiklene kombinerer arbeidsliv og familieliv. Jeg vil se om det har blitt lettere å kombinere de to i løpet av de 30 årene.

Jeg vil også se på hvordan fedrene i materialet mitt ser på likestilling mellom kvinner og menn. Ikke bare i arbeidsliv, men også i samfunnet ellers. Dette gjør jeg fordi jeg vil se om holdningene til likestilling har endret seg gjennom den perioden jeg ser på. Jeg ser på dette som viktig fordi jeg har en forventning om at kvinnekamp og feminisme er viktige grunner til at fedre har kommet mer på banen når det gjelder omsorg for familien sin.

Sosialisering og barneoppdragelse:

Her vil jeg se på hvilken rolle far tillegges i sosialisering og barneoppdragelse. Jeg vil også se på om fedrene i de ulike årgangene blir sett på som like viktige i sine barns liv som mor. Blir far fremstilt som viktigere for gutter eller jenter?

4. Diskurser om fedre i "Foreldre & Barn"

Årgang 1977 "Foreldre & Barn"

I denne årgangen fra "Foreldre & Barn" var det fem artikler som omhandlet far i familien. Artiklene er i stor grad preget av sin tid, og stiller spørsmål ved fars rolle. Av de fem artiklene er det to som er intervjuer med hverdagsmenn. To artikler handler om "den nye" fedrerollen, mens den siste er gode råd til en nybakt pappa.

Maskulin omsorg

I artikkelen "Det er ikke enkelt å være far i dag", forteller tre fedre om sine erfaringer som fedre. Som tittelen sier handler artikkelen om hvilke vanskeligheter en hjemmевærende far møter i hverdagen, om andre menns og kvinners fordommer og om et samfunn som ikke er innstilt på at menn lar familien få like mye tid og omtanke som jobben. Men det er også lagt vekt på at de fedre som først våger å bruke tid sammen med barna sine, får en god og nær kontakt. I ingressen blir fedrene som er omtalt beskrevet som "hjemmевærende". At journalisten har valgt å sette hjemmевærende i hermetegn viser meg at den hjemmевærende til vanlig er en kvinne. Bruken av hermetegn skiller hjemmевærende menn fra hjemmевærende kvinner, og foreller at menn som velger å være hjemme med barna sine ikke er det på samme premisser som kvinner. Dette bygger på et tradisjonelt kjønnsrollemønster. En hjemmевærende mann bryter med en tradisjonell maskulinitetsnorm, og det er derfor journalisten har valgt å distansere seg fra bare å være hjemmевærende uten hermetegn. Sannsynligvis hadde ikke hermetegn vært brukt dersom personen i artikkelen hadde vært en kvinne.

Jørgen Berg har vært hjemme i halvannet år med sønnen Lars på to år. Hans hovedargument for å være "hjemmemann" er å få muligheten til følelsesmessig kontakt med sønnen sin. Betegnelsen "hjemmemann" blir her brukt på en positiv måte. Han setter pris på å ha muligheten til å være hjemme sammen med sønnen. Denne muligheten får han fordi konen hans har et godt lønnet arbeid å gå tilbake til etter at hun har tatt ut sin del av permisjonen. I 1980 var 46 % av kvinnene med barn under to år i arbeid.²⁵ Med bakgrunn i at kvinneandelen i arbeidsstyrken har økt, kan det antas at tallet på yrkesaktive kvinner med små barn var noe

---

²⁵ http://www.ssb.no/vis/emner/00/02/30/sos_utsyn/sa35/art-2000-04-11-02.html

lavere i 1977. Jeg vil tro at dette er mye av grunnen til at dette paret er blitt intervjuet i Foreldre & Barn. Dette er en familie som står for det nye familieidealet i en tid da likstillingskampen stod sterkt. Jørgen Berg er en likestilt mann. Dette kommer frem ved at han sier ”Jeg trodde ikke det skulle bli særlig vanskelig å passe Lars og hjemmet. Jeg trodde, og tror fremdeles at det ikke finnes noen større forskjell på menn og kvinner når det gjelder å stelle og passe et lite barn” (Foreldre & Barn, årgang 1, nr 4). Han mener at menn og kvinner har de samme forutsetningene til å ta seg av barnet sitt. Han trekker her på en likestillingsdiskurs der man tror at kvinner og menn har de samme mulighetene. Dette stemmer med Brandt og Kvande (2003) sin teori om at omsorgsrasjonalitet er noe som kan læres og utvikles når situasjonen innbyr til eller krever det.

En som også ser ut til å være likestilt er Leif Rustad i ”Hvorfor er ikke mannens plass i hjemmet”. Denne artikkelen stiller spørsmål ved hvorfor det ikke er flere menn som er hjemmeværende eller jobber deltid, og fremholder at det er like naturlig for en mann som for en kvinne å være hjemme hos barna dersom det økonomiske grunnlaget er til stede. Leif Rustad er hjemmeværende, og får spørsmål ved om det var en stor overgang å bytte rolle med konen sin. Han sier: ”Hos oss var det ikke noe problem. Den ene mistrivdes i sin jobb, den andre ikke og hadde også samme lønn”(Foreldre & Barn, årgang 1, nr 12). Dette forteller at han ser på hjemmearbeid som likestilt med lønnsarbeid, og ikke noe han som mann trenger å være flau over å ha som hovedansvar. Han setter trivsel som et hovedargument for å skifte om på rollene, og han stoler nok på sin mannlighet til å si at han foretrekker å være hjemmeværende fremfor å ha lønnet arbeid.

Jørgen Berg (Foreldre & Barn, årgang 1, nr 4) forteller at mange ser ned på at han er hjemmeværende mens konen jobber. Dette stemmer godt overens med teorien om ”den gode mor” og ”den gode far”. Mor blir mistenkeliggjort fordi hun ikke setter barna sine foran karrieren, mens far blir sett på som lite maskulin da han ikke forsørger familien sin økonomisk (Danielsen 2002). Også på helsestasjonen blir han undervurdert på grunnlag av sitt kjønn. Han blir sett på som en annenrangs omsorgsperson. De ansatte ville helst snakke med moren de første gangene han kom med barnet sitt. ”Som om jeg ikke var god nok”, sier han. Dette bygger på den tradisjonelle oppfatningen om at mor vet best hva barnet trenger. Rasmussen (2002), som vist ovenfor i kapittel 3, sier at det i samfunnet er en oppfatning om at det er mor som har hovedansvaret for barna i familien. Han kom inn i en ren kvinneverden der ingen av de andre foreldrene, det vil si mødrene ville snakke med han. At han bruker begrepet ”kvinneverden” viser at han ikke følte seg velkommen som mann blant bare kvinner. Han

føler at han blir stengt ute fordi han har feil kjønn. Begrepet ”kvinneverden” forteller også at det ikke var vanlig for fedre å møte opp på helsestasjonen i 1977.

Jørgen Berg mener at vårt samfunn er bygget opp på fastlåste kjønnsroller, en kald mannsrolle, og en beskyttende følelsesbetont kvinnerolle. Men også menn har et følelsesliv og trang til å leve ut sine følelser. Hans beskrivelse av det samfunnet han møter passer godt inn i den tradisjonelle inndelingen der kvinnen blir sett på som den omsorgsfulle, mens mannens oppgave er å forsørge familien økonomisk (Cheal 2003). Her er det en diskursiv kamp mellom diskursen om det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret og likestillingsdiskursen. Jørgen Berg vet at han gjør en like bra jobb med sønnen sin som mor, men han blir satt i bås på grunnlag av sitt kjønn. Det gamle og det nye familiemønsteret blir stående mot hverandre. De ulike diskursene kjemper mot hverandre for å oppnå hegemoni i måten det aktuelle temaet blir snakket om. Det vil i dette tilfellet si at det tradisjonelle bildet av familiefaren som forsørger blir stående imot den mer moderne hjemmевærende omsorgsfaren. Det er også en diskursiv kamp mellom to typer av maskulinitet, den harde og den myke. Den tradisjonelle harde typen maskulinitet forteller mannen at han skal gå på jobb og forsørge familien mens hans kone tar seg av hjemmearbeidet. Den mer moderne myke typen maskulinitet har gjennom likestillingskamp og politiske ordninger lært at maskulinitet kan inneholde så mye mer. Han har et nært forhold til barna sine, og deltar i hjemmearbeidet om enn ikke i så stor grad som ektefellen.

En av de andre mennene i artikkelen, Kåre, føler han ikke har fått mange negative tilbakemeldinger på at han er hjemmemann, bortsett fra noen eldre menn som var forbauset over at han nedlot seg til å passe barn. At begrepet ”nedlater seg til å passe barn” brukes viser at omsorg for barn og familie ikke har stor status i samfunnet, i hvert fall ikke blant eldre menn. Leif Rustad i artikkelen ”Hvorfor er ikke mannens plass i hjemmet?” har fått større respekt for hjemmearbeidet etter at han var hjemme selv. Han sier: ”Det var da jeg fant ut at det å være hjemme ikke bare var lett. Ikke rart at mange kvinner protesterer på uttalelser om ”bare hjemmевærende” (”Foreldre & Barn”, årgang 1, nr 4). Han føler ikke at noen ser ned på ham fordi han er hjemme mens konen jobber. Han har vært hjemmевærende i fem år, og mener det har blitt lettere. ”Nå har det blitt mer alminnelig og myndighetene har begynt å tilrettelegge slik at ektefellene kan bytte på. Grunnen til at det ikke er flere husfedre i dag strander vel ikke bare på viljen, men på økonomi og motforestillinger om mannens rolle i samfunnet” (Foreldre & Barn, årgang 1, nr 12). Han fremhever her det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret som en av grunnene til at det er få menn som er hjemmевærende. Måten han sier det på er en modalitet som bærer preg av å være en sannhet. Han bruker her begrepet

”husfedre” uten tegn til negativitet. Han ser på muligheten til å være husfar som noe positivt. Han mener også at husfaren er privilegert i forhold til husmoren. Når kvinnen kommer hjem etter endt arbeidsdag, hjelper hun til med husarbeid. Mannen har lett for å legge seg på sofaen med avisen sier han. Han mener grunnen til dette er at hun vet hvor strevsomt det er å være hjemmeværende. Men kan dette også bygge på den sosiale praksis at husarbeid er på kvinnens område? Holter Gullevåg og Aarseth (1993) sier at selv om partene i deres undersøkelse var enige om å dele likt på arbeidet i hjemmet, var husarbeidet fortsatt kvinnens hovedansvar. Kan dette også gjelde der? At kvinnen kjenner på dårlig samvittighet fordi hun har ”forlatt barn og hjem” for å jobbe utenfor hjemmet. Teorien om ”den gode mor” kommer også inn her. Å være en god mor er viktig for kvinnens identitet (Danielsen 2002), noe jeg forutsetter ble satt på prøve i Leif Rustad og konens tilfelle, selv om det ikke kommer frem i teksten. Jørgen Berg forteller om at han og konen hans falt inn i et omvendt tradisjonelt kjønnsrollemønster når han gikk hjemme. Konen kom hjem og forventet å bli servert middag. Dette fant ikke Jørgen seg i. Det ble galt når rollene ble byttet om, og det var han som skulle stå for å lage middagen. Her kommer de tradisjonelle kjønnsrollene inn. Selv om det nå var mannen som var hjemmeværende var det ikke hans oppgave å utføre de ”kvinnelige” oppgavene. Det kan tenkes at dette var en måte å skille seg ut fra den kvinnelige væremåten på. Han var mann, og matlaging lå ikke på hans område.

Å kombinere farsomsorg med andre tradisjonelle maskuline roller viser seg å være en utfordring for 1977-mannen. Artikkelen ”Er farsrollen undervurdert” beskriver dette. Denne artikkelen som først ble trykket i ”Sinnets Helse”²⁶ stod i 1977 på trykk i ”Foreldre & Barn”. Her er det psykolog Lisbeth Brudal som tar for seg farsrollen i forbindelse med tiden før og etter fødselen. Hun forteller om et ektepar med en liten datter som oppsøkte familievernkontoret for å få hjelp til å få orden på ekteskapet sitt. I 1977 hadde fedrene akkurat blitt sluppet inn på fødestuen og har fått sett sine barn bli født. Han fikk være med på fødselen, men ble i tiden etterpå tildelt begrensede tidspunkt for når han fikk se mor og barn under pappavisitten. Når barnet kom hjem fra sykehuset, var det mor som hadde tatt seg av det siden fødselen. Far kjente seg usikker på hvordan han skal håndtere det, og trakk seg tilbake. Mor så dette som et tegn på at han ikke bryr seg om barnet sitt, og misforståelsene er i gang. Dette trekker også på det tradisjonelle synet om at det var kvinnen som skulle ta seg av barnet. Hun hadde født det, ammet det, og det er hun som hadde hovedansvaret. 1977-kvinnen står her mellom det tradisjonelle mønsteret der mor er ansvarlig for barnet, og 1970-tallets

---

²⁶ Sinnets helse ble utgitt av Norsk Forening for Mentalhygiene, og er det som i dag heter ”Magasinet Voksne for Barn”

feminisme. Feminismen stod sterkt på 1970-tallet, men kvinnens egne erfaringer fra kjønnsrollemønstret i barndomshjemmet bærer hun med seg. Mannen sier: ”Jeg slapp ikke til skal jeg si deg. Du - du kritiserte bare alt jeg gjorde og lot det skinne gjennom at spedbarn, det var det bare du som skjønnte deg på. Så trakk jeg meg unna. Begynte på treningen igjen, og så var det også galt” (Foreldre & Barn, årgang 1, nr 2). Sitatet viser en mann som ønsker å bry seg, men som ikke får gjøre dette på egne premisser. Det er her snakk om kvinnens bruk av modellmakt i hjemmet. Kvinnen vet gjennom sine erfaringer hvordan barnet skal stelles, og lar ikke mannen skape sine egne erfaringer. Mannen blir sett på som en misforstått medhjelper som ikke vet hva han skal gjøre med det lille nyfødte barnet. Hans oppgave i livet var å forsørge familien sin, ikke å utøve omsorg. Mannen står mellom to ytterpunkt. Han er opptatt av barnet, og gleder seg over det. Men samtidig er ikke barneomsorg forenlig med den tradisjonelle maskuline norm. Dette blir en diskursiv kamp. Den nye mannen, omsørgeren, står opp i mot den tradisjonelle forsørgeren. I artikkelen blir det stilt følgende spørsmål: ”Når skal mennene slutte å undervurdere farsrollen og forlange det de har krav på?” Det er her snakk om fars rolle og det nyfødte barnet. Slik det fremstilles i denne artikkelen fikk far knapt se barnet sitt i barseltiden på sykehuset. De fikk ikke holde sitt eget barn på grunn av hygieniske årsaker.

Fedre, arbeidsliv og likestilling

I ”Det er ikke enkelt å være far i dag” viser det seg at også 1977-mannen er klar over at forskjellene i kvinners og menns lønnsnivå har stor betydning for hvordan familiene organiserer permisjonstiden sin. Jørgen Berg sier: ”Samfunnets økonomiske system er forvridd så lenge mennene har de høyeste lønnene. Det kan aldri bli noen forandring når det gjelder mennenes muligheter til å ta seg av barna så lenge urettferdigheten i økonomien forsetter”. Dette er et av målene til Likelønnskommisjonen, som viser gjennom undersøkelser fra Statistisk Sentralbyrå at det i 2005 var store forskjeller i gjennomsnittlig årslønn for kvinner og menn. Kvinner hadde i gjennomsnitt en bruttoinntekt som utgjorde 76 prosent av det menn tjente. Tiltakene som likelønnskommisjonen går inn for er å øke lønningene i typiske kvinneyrker for å utjevne forskjellene mellom menn og kvinner²⁷. Dette er også målet for forskerne Høgsnes og Petersen. De har forsket på hvordan kvinner taper økonomisk når de får barn. De mener at løsningen ikke er tvang i permisjonsordningene, heller lønnsøkning i

---

²⁷ <http://www.regjeringen.no/pages/2052468/PDFS/NOU200820080006000DDDPDFS.pdf> (s54). Lesedato 14.08.08

kvinneyrkene ²⁸. Jeg går ut fra at lønnsforskjellene er mindre nå enn i 1977, men det er tydelig at problemstillingen er like aktuell i dag som for 30 år siden.

Det kommer frem at arbeidsgiverne i 1977 ikke er positive til fars økende deltakelse i familielivet. En mann i artikkelen ”Det er ikke så enkelt å være far i dag”, som ønsker å være anonym sier: ”Jeg vil gjerne ha mer tid sammen med barna mine. Men tør ikke si det til sjefene mine”. Han er sykehuslege, og sjefene krever at han setter arbeidet først. Han frykter å miste jobben om han ikke oppfyller dette kravet. Dette bygger på forventningen om at det var kvinnen som tok seg av familien mens mannen hadde til oppgave å forsørge dem økonomisk. Arbeidsgiveren støttet seg på den tradisjonelle måten samfunnet var organisert på for å beholde sine ansatte på arbeidsplassen. Den anonyme mannen i artikkelen mener veien til å oppnå større forståelse for menn med familier er at mennene selv tar opp kampen mot overmakten. Men selv har han ikke mot nok til å gjøre det. Denne mannen mener samfunnet trenger en lov som tvinger mannen til å være hjemme og dele den fastsatte permisjonen. Dette ville gjøre det enklere for menn å kombinere arbeid og familie. Loven som denne mannen etterlyste i 1977 kom i 1993, 16 år, etter og ble kalt fedrekvoten.

De hjemmевærende mennene i denne årgangen bærer alle preg av å være mer eller mindre likestilte med sin kone. Det er tydelig at det ikke er et gjennomsnitt som blir presentert, men at familiene som er intervjuet er plukket ut nettopp fordi de har et familiemønster som bryter med det som er normen i samfunnet. Jørgen Berg i ”Det er ikke enkelt å være far i dag” sier at det ikke er større forskjeller på menn og kvinner når det gjelder å ta seg av et lite barn. Dette viser at han føler seg likestilt med sin kone i forhold til å være forelder. Han sier også at det var naturlig at konen skulle begynne å jobbe igjen. Her blir begrepet ”naturlig” brukt i en situasjon der det til vanlig ikke brukes. Vanligvis brukes begrepet i sammenheng med kvinner og barneomsorg, at det er naturlig for kvinnen å bruke tid sammen med barnet på grunn av biologiske og kroppslige tilstander. Her blir ”naturlig” brukt for å poengtere at han ser kvinner og menn som likestilte i arbeidslivet. Mødre har like mye ”rett” til lønnsarbeid som fedre. Begge disse uttalelsene viser at han slett ikke er fastlåst i det tradisjonelle bildet av far som forsørger og mor som omsørger. De byttet plass, og ser ut til å trives med det. Jørgen virker som å være inneforstått med dikotomiseringen av kjønnsrollene i samfunnet. Han sier at samfunnet er bygget opp på fastlåste kjønnsroller, en kald mannsrolle og en beskyttende følelsesbetont kvinners rolle. Han sier at også menn har et følelsesliv og trang til å leve ut sine følelser. Berg mener at det økonomiske systemet er

---

²⁸ <http://kilden.forskningsradet.no/c17251/artikkel/vis.html?tid=46685> Lesedato 12.08.08

forvridd så lenge menn har høyere lønninger enn kvinner. At han har disse synspunktene forteller meg at han er en likestilt mann som ikke er redd for å vise sine myke sider. Den anonyme mannen i samme artikkel er i utgangspunktet for likestilling. Men han tør ikke selv å ta et oppgjør med det han mener er lite forståelsesfulle sjefer. Han er redd for konsekvensene dette kan føre med seg. Men samtidig ønsker han ikke selv å være hjemmeværende over lenger tid. Han er redd dette ville bli for ensformig. Dette viser at han ikke sidestiller seg med kvinner. Han setter seg over et arbeid som han mener er kvinnelig. I ”Hvorfor er ikke mannens plass i hjemmet” står det i ingressen: ”Det er like naturlig for en mann som for en kvinne å være hjemme hos barna. Hvis det økonomiske grunnlaget er til stede, er det ingen unnskyldning å si at kvinnens plass er i hjemmet” (Foreldre & Barn, årgang 1, nr 12). Det er en kvinnelig journalist i ”Foreldre & Barn” som kommer med dette utsagnet. Den bygger på en likestillingsdiskurs, og setningen forteller om et samfunn som er i endring.

Sosialisering og barneoppdragelse

I 1977 sier mange av fedrene i artiklene at det var en selvfølge å dele på permisjonen. I artikkelen ”Det er ikke så enkelt å være far i dag” sier Kåre Berg: ”Vi synes det er viktig at begge foreldrene skal bli kjent med det nye medlem av familien så tidlig som mulig” (Foreldre & Barn, årgang 1, nr 4). Dette bygger på en likestillingsdiskurs. Både mor og far er like viktige som omsorgspersoner for barnet, og begge trenger å få tid sammen med den lille for å bygge opp det nære båndet mellom barn og forelder. Han sier også at han på grunn av tiden hjemme i permisjon har fått de samme mulighetene til å utføre de samme oppgavene. De ”kan” barnet sitt like godt. Anette Meling (2007) skrev i sin masteroppgave at det ikke bare var antall uker mannen var hjemme i permisjon, men også hvordan han brukte de ukene han hadde som var viktig for den kontakten han fikk med barnet sitt. Kåre sier at på ettermiddagene var det ingenting som kom mellom han og datteren Jenny, noe som tyder på at han var bevisst på sine valg angående sin kontakt med barnet. Det viser også at pappapermisjon ikke er en forutsetning for kontakt mellom far og barn. Helger og ettermiddager gir gode muligheter dersom man er bevisst sin rolle som far.

I ”Hvorfor er ikke mannens plass i hjemmet?” sier Leif Rustad at det er viktig at det er foreldrene, og ikke barnehagen som oppdrar barna. Men han innser at barna lærer mye viktig i barnehagen som å innordne seg sosialt. Han etterlyser flere mannlige ansatte i barnehagen for at barna skal få mer kontakt med menn. Dette er viktig for at ikke tradisjonelle rollemønstre skal dominere.

Viktigheten med mannlige rollemodeller er noe også Nancy Chodorow (1974) fremhever i sine tekster. Barn, og da særlig gutter, har behov for en nær kontakt med menn for å kunne utvikle sin kjønnsidentitet på en god måte. Også Corneau (1995) og Brandt og Kvande (2003) støtter dette.

Når det gjelder barneoppdragelse er familien Rustads hjem preget av at barna får frihet og ansvar. De har en egen del av stuen som de disponerer slik de vil uten at noen maser om at det må ryddes. De unngår leker med konkurransepreg. Dette kan tenkes å være i tråd etter 1970-årenes ideal om oppdragelse til frihet og selvstendighet.

En artikkel som fremhever hvor viktig kontakten mellom far og sønn er: "Du og jeg far vi er bestevenner vi". Teksten er en fortelling om en far som etter en oppvåkning begynte å ta seg av sin sønn. Han jobbet for mye og "så" ikke sønnen sin. "Om sommeren skiftet jeg jobb og fikk et pusterom. Jeg kom ned på jorden og så omverden og meg selv litt mer på avstand. Da oppdaget jeg at jeg hadde en familie som hadde fått tåle ganske meget". Dette viser til en oppfatning om at menn har en tendens til å sette jobben foran familien. De skal forsørge familien, og det er det viktigste. Jobben tar så mye tid at familien blir tilsidesatt. Mange familier befinner seg i "tidsklemma" og de glemmer å snakke sammen. Men denne mannen våknet opp og så sønnen sin ikke bare som en sønn, men også som kamerat og samtalepartner. For sønnen var dette viktig. Hans trivsel økte, noe som viser seg gjennom at han fikk bedre matlyst, og ble mer åpen. Dette belyser Nancy Chodorows teori om betydningen av mannlige rollemodeller på en direkte måte.

Oppsummering for årgang 1977 i "Foreldre & Barn"

I 1977 ble det innført lovfestet rett for fedre til å kunne ta ut to uker permisjon i forbindelse med fødsel. Fedre fikk også muligheten til å dele den 18 måneders lange permisjonene med mor, bortsett fra de første seks ukene som var forbeholdt kvinnen. Jeg tror dette kan være en medvirkende grunn til at det i 1977 ble skrevet såpass mange artikler om fedre. Forut for innføringen av loven var det sterk fokusering på farsrollen. 1970-tallets feminisme med krav om lik behandling og like muligheter for kvinner og menn har nok også hatt en medvirkende årsak.

De fleste artiklene fra 1977 fremstiller far på positiv måte. De fedrene som er omtalt eller intervjuet i de aktuelle tekstene, er innstilt på å være det som vi i dag omtaler som en nærværende far. Fedrene er bevisste på sin rolle som far, men det er tydelig at de står under sterkt press i arbeidslivet. Enkelte tar ut permisjon, men flere frykter sanksjoner fra arbeidsgiver dersom de tilbringer mer tid sammen med familien sin enn det som er normen.

Sett ut fra statistikk om kvinners yrkesdeltakelse i 1977, fremstår det som tydelig at intervjuobjektene ikke representerer et gjennomsnitt i samfunnet, men at de står for noe som er annerledes. Deres beskrivelser om nedvurdering som omsorgsperson fra omgivelsene støtter denne antakelsen.

Årgang 1984 "Foreldre & Barn"

Når jeg gikk gjennom alle utgavene i denne årgangen fant jeg ut at den inneholdt særdeles lite innhold om fedre. Det eneste jeg fant var en reklameannonse for Natusan babyprodukter som hadde fedre som målgruppe. På 1980 og 1990-tallet ble pappa og barn ofte sett sammen i reklamer (Øverlid, 1996 og Brandth og Kvande, 2003). "Annonsene formidlet ømhet, nærhet og omtanke mellom far og barn. Mannen med barnet på armen kunne se forskjellig ut i forskjellige annonser, men han var utvilsomt en mann" (Brandth og Kvande, 2003, s 44).

Maskulin omsorg

"Hva enhver nybakt pappa bør vite om babystell" er tittelen på annonsen. Tittelen sier til målgruppen at fedre bør sette seg inn i hvordan barnet deres skal stelles. Reklameannonsen inneholder mye tekst som utgir seg for å være fakta. "Begge deler kan du beskytte stumpen mot ved å smøre på et tynt lag NATUSAN Salve hver gang du bytter bleie" (Foreldre & Barn, årgang 7). Avsenderen fremstiller sitt produkt som det eneste rette for en liten baby.

Annonsen viser også til tester for hud og øyeirritasjoner. Ved å bruke denne typen for modalitet fremstår teksten i annonsen som en sannhet, noe som også vil gjelde for hvordan de viser far som omsorgsperson. Dette er det rette. Annonseren mener dette er informasjon som en nybakt far bør være klar over angående sitt barns pleie. Når avsenderen fremstiller sitt produkt ved å fortelle hva den nybakte far "bør vite om ditt barns pleie", fremstiller de også her sitt produkt og sine uttalelser som det riktige og sanne. Dette er bruk av en kategorisk modalitet ved at de bruker en objektiv heller enn en subjektiv måte å kommunisere med far på. Skulle de ha inntatt en subjektiv posisjon ville de ha sagt: "Vi i Natusan mener det er et par ting du bør vite om ditt barns pleie".

Reklameannonsen trekker på en likestilingsdiskurs. I annonsen står det: "Er du kommet i den lykkelige omstendighet at du er blitt far, så er det et par ting du bør vite om ditt barns pleie". Til vanlig blir begrepet "lykkelige omstendigheter" brukt om en gravid kvinne.²⁹ At det her brukes om en far viser at annonsøren vil likestille far med mor når det gjelder stell av barnet.

---

²⁹ Dette uttrykket ble brukt om en gravid kvinne, særlig før i tiden på Vestlandet.

Adressaten i reklameannonsen henvender seg til den enkelte far, og ikke til fedre som en gruppe. At teksten retter seg mot far ”du”, gir et personlig preg, som er med på å skape tillit mellom avsender og mottaker.

Oppsummering av årgang 1984 i ”Foreldre & Barn”

Siden det finnes bare en reklameannonse som har far i fokus fra denne årgangen, er det ikke så mye å si i denne delen. Mangelen på artikler om fedrerollen forteller om et samfunn som er lite interesserte i fars rolle i familien. Av alle de artiklene som blir produsert i løpet av et år, var det ikke *en* eneste som omhandlet farsrollen. Heller ikke årgangene fra 1983 og 1985 gir bedre resultater med henhold til artikler om far. Det kan tenkes at dette har å gjøre med at markedsliberalismen stod sterkt både økonomisk og politisk på 1980-tallet. Det var i denne tiden stort fokus på markedet, og dette gjorde kanskje sitt til at mer familiære saker ikke ble satt på dagsorden.

Også forandringer i kvinne og kjønnsforskningen kan se ut til å ha en sammenheng med den svake interessen for fedre og familie. Halsaa (1996, s 129) sier følgende om kvinneforskningen på 1980-tallet: ”For kvinneforskningen sin del ser det ut til at interessen for mer helhetsorientert samfunnskritikk og politisk engasjement dabbet av, samtidig som interessen for forskningspolitisk kritikk fikk noe vind i seilene på 80-tallet”. I tillegg ble ikke mannsforskning etablert som forskerfelt før på begynnelsen av 1990-tallet (Johansson, 2000). Dette kan ha vært en medvirkende årsak til at far som tema ikke fikk spalteplass i 1984. Ikke var familien hovedengasjementet til kvinneforskerne, og mannsforskningen hadde ikke kommet ordentlig på banen enda.

Årgang 1991 "Foreldre & Barn"

Årgangen fra 1991 inneholder fem artikler om far. En av artiklene er et intervju med en hjemmевærende mann, det er en beskrivelse av far og sønns tur i skogen, mens de tre andre er råd og tips til fedre og mødre om hvordan de skal utøve sitt forelderskap i ulike sammenhenger,

Maskulin omsorg

Mange av fedrene i årgang 1991 av "Foreldre & Barn" er redde for å bli sett på som lite maskuline når de utøver omsorg for sine barn. I artikkelen "*Pappa er like viktig – også for babyen*" blir begrepet "myk mann" satt i forbindelse med det kvinnelige. Dette er en artikkel der barnelegen Lars H. Gustafsson påpeker viktigheten av pappa. Artikkelen bærer preg av å være vitenskaplig. Den gjør krav på å fremstille "sannheten", som er en modalitet. En setning som viser dette er: "Han (pappaen) blir kroppslig påvirket av spedbarnsgråt, og kan skille mellom ulike typer gråt" (Foreldre & Barn, årgang 15, nå 11). "Myk mann" er nærmest blitt et skjellsord sier barnelegen Lars H. Gustafsson. Det antyder at en mann som har nedverdiget seg til noe så "kvinnelig" som å ta hånd om småbarn umulig kan være en skikkelig kar". Dette er ikke Gustafssons meninger, men hvordan han ser på samfunnets syn på fedre. Er det på denne måten man så på menn som tok seg av barna sine i 1991? Barnelegen fremhever at det er viktig ikke bare for barnets skyld at fedre tar mer ansvar, men også for fedrenes egen del. Dette viser at det er et samfunn der det ikke er særlig vanlig at fedre tar ut fødselspermisjon. Året 1991 var før fedrekvotens tid. Fedre hadde rett til å dele foreldrepermisjonen med mor, men hadde ingen del av fødselspermisjonen som var forbeholdt dem slik det er i dag. På denne tiden var fedre hjemme de første 14 dagene hvis de hadde økonomi til det, da dette ikke ble dekket av arbeidsgiver. Dette er en forhandlingssak mellom partene i arbeidslivet, og det er forskjell mellom privat og offentlig sektor. Alle offentlige bedrifter og de fleste store private foretak hadde full dekning i denne perioden (Brandth og Kvande 2003).

"*Hjemme med Jonathan*" er et intervju med en far som har tatt ut hele permisjonstiden alene. Arvid Slettebakken har valgt å ta ut åtte måneder permisjon fra jobben for å være hjemme med sin adoptiv sønn Jonathan som er to og et halvt år gammel. På grunn av at barnet er adoptert, er ikke mors kropp påvirket på samme måte som kroppene til kvinner som har født og ammer barna sine. Dermed kunne paret tenke likestilling og økonomi uten å ta hensyn til biologi som vist i Wetlesen (1997). Mor i familien har en høyere stilling og trolig høyere

lønn enn far, og i tillegg har hun akkurat skiftet jobb. Dette kan tenkes å ha vært en medvirkende årsak til at far tar ut hele permisjonstiden alene.

Arvid Slettebakken sier: ”jeg har fått en kjempefin sjanse som får være hjemme med Jonathan” (Foreldre & Barn, årgang 15, nr 2). Dette viser at det å ta ut permisjon ikke er noe han tar for gitt. Denne setningen er påvirket av den sosiale praksis at det vanligvis er kvinner som er hjemme i fødselspermisjon. Dette er nok med på å øke tanken til faren om at han er svært heldig som får være ”hjemmepappa”. Begrepet ”hjemmepappa” bygger på den sosiale praksis at menn bruker mesteparten av sin tid på jobben. Fedre skal forsørge familien sin, og det er ikke vanlig at de er hjemme med små barn. Dette vises også i setningen ”den som skal være hjemme i en slik permisjon, bør ha selvtillit nok til å vite at det er like verdifullt å være hjemme med barn som å skaffe inntekt til familien”. At dette presiseres viser at situasjonen ikke oppfattes som er vanlig, og at det kanskje heller ikke helt sosialt akseptert for en mann å ta seg av barn og hjem. Han forteller at det er mange som synes det er rart at han er hjemmepappa. De synes det må være kjedelig å være hjemmевærende. Disse uttalelsene bygger nok på at menn til vanlig er vant til en annen hverdag gjennom arbeidet. Å være hjemme blir ikke sett på som spennende og utfordrende.

I reklameannonsen for Weifa Stelleprodukter med tittelen ”Berøring sier mer enn tusen ord” er det avbildet en mann med et lite spedbarn på armen. Annonsen beskriver barnet og dets behov på følgende måte: ”Et nyfødt barn. Myk og varm, forsvarsløs og uvitende. Helt avhengig av omgivelsene og riktige impulser for å kunne vokse seg sterk og uavhengig. Hudkontakt gir nærhet, varme og trygghet. Gjennom berøring formidler vi noe ord vanskelig kan beskrive” (Foreldre & Barn, årgang 15). Denne beskrivelsen og det faktum at det er en antatt far som holder barnet inntil seg, viser at far som omsorgsperson blir tatt på alvor. Han kan gi de riktige impulsene, nærhet, varme og trygghet. Sett ifra et likestillingsperspektiv er dette et viktig signal til mottaker som sier at ”far kan like godt som mor”. Adressenten gir muligens dette budskapet for å kunne nå en målgruppe som ikke tidligere har kjøpt særlig mye barneprodukter. Avsender prøver her å spille på følelsene til fedrene ved å henvise til at barnet trenger nærhet og omsorg for å vokse opp og bli på en sterk og uavhengig person. Dette målet for barnets utvikling er i overensstemmelse med tradisjonell maskulinitet der menn ønsker å bli sett på som sterke og uavhengige av andre mennesker. Når dette nå blir satt i forbindelse med et nyfødt barn blir budskapet at styrke og autonomi er forenlig med en ”ny maskulinitet” gjennom nærvær og omsorg. De spiller på fedrenes mykere sider, og bildet eksemplifiserer dette ved at det viser en pappa i bar overkropp som holder barnet sitt tett inntil

seg. Bruken av naken hud kan ses på som en metafor for nærhet, men er også brukt på grunn av at det er et hudprodukt som selges i reklameannonsen.

Har menn andre måter å være forelder på enn kvinner? Pappaen til Jonathan forteller om at de ofte er ute og spiller fotball. Han trekker inn maskuline aktiviteter for å forsvare sin egen maskulinitet. Han er redd for å bli sett på som kvinnelig siden han er hjemmeværende med barnet sitt, og dette er en måte å ufarliggjøre det på. ”I det hele tatt avviker Arvids hjemmetilværelse en del fra den vanlige hverdagen for husmødre... Først og fremst bruker han tiden på Jonathan. Han føler ikke at han hele tiden burde gjøre husarbeid”. Også her blir det presisert at Arvid har en annen måte å være hjemmeværende på enn kvinner. Han kan konsentrere seg fullt ut om sønnen sin, uten å måtte bruke dagen på husholdets plikter som blir oppfattet som kvinnens domene. Jeg legger også merke til at på hjemmeværende fedre blir ”hjemmepappa” brukt som en ”tittel”. Hvordan står dette i forhold til begrepet som ble brukt på hjemmeværende kvinner; ”husmor”. Hvorfor blir ikke begrepet husfar brukt? Jeg tror dette er en måte å skille seg ut fra kvinner på. Ved å bruke hjemmepappa kommer man bort fra husarbeidet som blir forbundet med begrepet husmor. Brandt og Kvande (1997) sier at selv fedre som har tatt ut lønnet permisjon i barnets første leveår ikke definerer seg på samme måte som husfedre. Måten de definerer seg selv og sitt arbeid i hjemmet er som aktiv far. Denne maskuline omsorgen består i å være sammen med barnet, gjøre ting sammen med dem og lære dem selvstendighet. Dette står i kontrast med den kvinnelige omsorgen som i større grad dreier seg om husarbeid og praktiske oppgaver i forhold til barnet (Bratterud, Emilsen og Lillemyr, 2006)

I artikkelen ”*Lek med spedbarnet*” fra 1991 blir leseren oppfordret til å leke mer med spedbarnet sitt. Artikkelen gir lekeidéer til foreldrene om ulike måter å stimulere barnet på. En måte er å late som om barnet skal falle ned. I parentes bak denne idéen står det: ”Fedre leker oftere slike ”dristige” leker enn mødre..” Dette viser en oppfatning om at fedre og mødre har ulike måter å leke sammen med barnet sitt på. Fedre blir sett på som mer glade i fart og spenning enn mødre. Dette reflekterer resten av samfunnet. Det er blant annet flere menn enn kvinner som driver med fartsfylte aktiviteter. Dette stemmer med Eivind Blikstads teori, som er presentert i Løkke (2000), om maskulinisering av omsorg. Han sier at fedres omsorg er mer direkte, spontan, leken og taus enn den omsorgen kvinner viser. Også Ulf Hyvönens (1993) datamateriale ser ut til å fremholde far som mer aktiv enn mor. Barna i hans undersøkelse forteller om en far som kan tulle og tøyse, han er mer som en lekekamerat enn mor. Særlig gjelder dette gutter i sju-års alderen.

At menn har en annen måte å være forelder på er noe også barnelege Lars H. Gustafsson fremhever i *"Pappa er like viktig –også for babyen"*. Han sier her at selv om fedre kan omstille seg til å bli like lydhør og følsom overfor barnets signaler som mor, så forsetter han å være mann. "... menn har en annerledes måte å være sammen med barn på, de er for eksempel vanligvis mye mer aktive med barna". Å skille seg ut fra mødre er noe som virker som vesentlig for mange menn. De vil stå som en egen gruppe omsorgspersoner selv om de utfører de samme oppgavene i forhold til barnet. Det er også viktig for dem å fortsette med sine aktiviteter selv om de har blitt fedre.

At fedre drar barna sine inn i egne aktiviteter kommer frem i artikkelen *"Ta barna med i skogen"*. Her forteller far og skribent Kjetil Haave om hvordan han tok med sønnen Espen og hans kamerat med sin pappa på telttur i skogen. Teksten bærer preg av at journalisten er en friluftsliventusiast. Han har et ønske om at sønnen også skal bli glad i friluftsliv, og at dette er noe som må læres gjennom turer i skog og mark. Det kommer tydelig frem gjennom teksten at skogsturen var lagt opp etter barnas premisser. Pappa Kjetil leker "telttur" i stuen med sønnen for å avdekke hans forventninger. På vei til teltplassen får sønnen lov til å bruke den tiden han trenger når han utforsker et gammelt bildekk, og ser spor etter rådyr. "Det tok sin tid med alt som skulle utforskes. Og tid var noe vi hadde mer enn godt med", forteller far. Dette viser en pappa som er opptatt av at barnet skal kunne gjøre sine egne erfaringer i møtet med naturen. Lillesøsteren til Espen er bare seks måneder, og for liten til å være med på telttur. "Dette var en skikkelig mannfolkstur", mente Espen litt nølende. Jeg tror ikke at en to-åring kommer på noe sånt selv. Dette er nok noe han har hørt fra far. Det virker som om det er et fint samspill mellom far og sønn. "... sitter langt nede i soveposen, tullet inn i et stort teppe på pappas fang og har potetskruer og Villa Farris til frokost" (Foreldre & Barn, årgang 15, nr 3). Dette viser at når mor ikke er til stede, så gjør guttene som de vil, da kan de gjøre "manneting" sammen. Setningen viser også at det er et tett og godt bånd mellom Espen og pappaen hans. På turen i skogen leser far eventyr og synger godnattsang til guttene når de skal sove. Dette viser en far som ikke er redd for å vise sine omsorgsfulle sider.

Artikkelen forteller også noe om samholdet menn i mellom gjennom følgende setning: "Langt om lenge sovnet de to, men da var pappa hes og sliten. Likevel tok pappaene en time ved bålet før de la seg for natten". I et intervju over e-post med forfatteren av *"Ta barna med i skogen"*, forteller Kjetil Haave at "pappaturene" som denne artikkelen er et eksempel på ble en tradisjon. Turene var forbeholdt fedre og deres barn. Etter 17 år med pappaturer er det nå slutt. "... Den siste for ett år siden. Da var det kun 2 "unger" med og de var 18 år gamle.

Tenker å ta opp tradisjonen når barnebarna kommer. På det meste var det 34 barn og pappaer med. Vi hadde kanoer, gitar og konkurranser. Det eneste som var "forbudt" var leggetider og mammaer". Det er her snakk om et godt og sterkt fellesskap mellom en gruppe menn og deres barn. Knut Oftung snakker om mannsfellesskap. Han sier at menn trenger fellesskap som kan gi dem bekreftelse som menn. "Når mannsrollene endres blir identitetssuget stort for mange menn. Derfor trenger menn arenaer og symboler som bygger opp under deres identitet på en positiv måte".³⁰

Fedre, arbeidsliv og likestilling

Barnelegen Lars H. Gustafsson påpeker i "*Pappa er like viktig –også for babyen*" at et par som har blitt foreldre for første gang begge må akseptere at friheten deres blir begrenset en periode. Det er en stor omveltning å bli foreldre. Man må da oppgi noe av sin egen frihet, og barnelegen mener det er viktig at heller ikke far forsetter å leve som før. Dersom mor ammer er hun bundet til barnet gjennom å måtte være der når barnet er sultent. Gustafsson mener at forholdet mellom far og mor kan ta skade dersom far forsetter å leve som før med jobb og kamerater. Dette trekker på en likestillingsdiskurs; mor og far må ha det samme ansvaret for barnet. Selv om mor ammer er det viktig at far tar sin del av stell og pleie av ungen sin. Gustafsson mener at i den første måneden etter at barnet er født bør heller ikke far jobbe. I de første 14 dagene er de fleste fedre hjemme hos mor og barn selv om denne perioden i de fleste tilfeller er ulønnet. Men etter disse to ukene, er det vanlig at fedrene går tilbake til jobb. Mange familier har store deler av økonomien sin knyttet opp i lån til bolig og bil, og har muligens studielån i tillegg. Da sier det seg selv at man er avhengig av den inntekten som far bringer inn. Det er også mange småbarnsforeldre som ikke har opparbeidet seg rett til foreldrepenger. Da får mor utbetalt et engangsbeløp som i 2008 er på kr 33 584,-³¹

Pappaen til Jonathan sidestiller det å være hjemme med små barn med å være i lønnsarbeid. Han sier: "Den som skal ta en slik permisjon, bør ha selvtillit nok til å vite at det er like verdifullt å være hjemme med barn som å skaffe inntekt til familien"(Foreldre & Barn, årgang 15, nr 2). Med dette viser han at han er en likestilt mann som ikke er flau over å være hjemme med sønnen sin. Han setter pris på å få muligheten til å tilbringe tid med barnet sitt, noe som han mener er like viktig som å bidra økonomisk. Dette trekker på en likestillingsdiskurs. Men samtidig når man ser på resten av teksten, ser man at far til Jonathan er redd for å bli nedvurdert på grunn av sin posisjon i hjemmet. Dette er vist i kapittelet om

³⁰ <http://www.nikk.uio.no/mannsforskning/prosjekter/bakgrund.html#omsorg> Lesedato 11.11.08

³¹ <http://www.nav.no/page?id=330> Lesedato 26.08.08

maskulin omsorg ovenfor. Dette ser jeg på som en selvmotsigelse. På den ene siden forsvaret av sin maskuline omsorg, og på den andre siden fremhever han at det er viktig å ha selvtillit i rollen som hjemmepappa. Det virker som at han sliter med å finne sin rolle som hjemmeværende, noe som i og for seg er forståelig. Dette er en ny rolle for mannen som tradisjonelt har vært vant til å være forsørgeren i familien og å overta rollen i hjemmet må være vanskelig. Han skal finne sin posisjon og dette er noe som tar tid.

Sosialisering og barneoppdragelse

I artikkelen ”Pappa er like viktig – også for babyen” blir fars rolle i sosialisering og barneoppdragelse fremholdt som viktig. Symbiosetankegangen der mor og barnets forhold blir karakterisert som en lukket enhet blir ikke direkte avvist, og kan brukes ved å dra inn far som like viktig som mor. ”I Mahlers teorier var det bare plass til mamma. Pappa var der ganske enkelt ikke. Og var han hjemme, var hans oppgave å gi mamma støtte ved å hente drikke til henne eller å gå i banken og betale regninger”. Beskrivelsen som barnelegen gir av Margareth S. Mahlers forskning, viser at han tar avstand til hennes holdninger til far. Hans uttalelse er ironisk, han setter det hele på spissen. Artikkelen er et eksempel på interdiskursivitet ved at den som vist ovenfor trekker på Margaret S. Mahlers teorier om symbiose mellom mor og barn. Fairclough mener interdiskursivitet er et tegn på sosial endring. I denne sammenhengen kan endringene være hvordan man ser på far i familien i året 1991, og før den tid, og legger føringer for at det har skjedd en endring i fedrerollen. I forhold til sosialisering har far blitt sett på som viktig i henhold til å skille mor og barn som er i en tett symbiose (Chodorow, 1974). Når vi legger denne teorien opp mot Mahlers symbiosetankegang, ser man likheter. Det kan tenkes at både Chodorows teori, og Mahlers symbiosetankegang ikke lenger står så sterkt dersom far gjennom økt bruk av foreldrepermisjon får et tettere og sterkere bånd med barnet sitt. Barnelegen som det refereres til i artikkelen, Lars H. Gustafsson, sier at det gjennom forskning er bevist at selv om det er mor som er hjemme i permisjonstiden, kan barnet likevel foretrekke far. I undersøkelsen viste det seg at en tredjedel av barna søkte nærkontakt med faren selv om det var mor som hadde den daglige omsorgen. ”Noen ganger passer ganske enkelt barnet bedre sammen med pappaen”, sier Lars H. Gustafsson (Foreldre & Barn, årgang 15, nr 11). Barnelegen sier også at hvis far først får en tett og god følelsesmessig kontakt med barnet sitt, så står han som forelder på lik linje med barnets mor. ”... han vil da aldri tenke på seg selv som ”barnevakt” eller som ”reservemamma”, men som en riktig forelder”. Det viser at det i 1991 ikke er forventet at far har de samme rettigheter og plikter overfor barnet, noe som igjen kan tyde på

at Rasmussens (2000) teori om at mor har hovedansvar for barna stemmer. Barnelegen viser også til statistikk som viser at etter skilsmisse mellom far og mor er det mange barn som mister kontakten med fedrene sine. Dette er med på å forsterke teorien om mors hovedansvar ved at det er hun som oftest ender opp alene med ansvaret for barna.

I ”Hjemme med Jonathan” er far i familien lærer. Dette har gjort at han er veldig bevisst på hvor stor innflytelse foreldre og andre voksne har på barna de første årene. Jonathan er adoptert fra Colombia, og hadde lite kontakt med menn den først tiden da han bodde på barnehjem. Dette gjør at han har ekstra behov for kontakt med far sier pappa Arvid. Dette viser en innsikt i barns, og særlig gutters behov for en mannlig rollemodell, som blant annet er beskrevet i Chodorow (1974).

Å leke sammen med barnet er en viktig del av det å få et godt og tett samhold med barnet sitt. Dette er det tatt hensyn til i artikkelen som har fått den bydende tittelen ”Lek med spedbarnet”. Her blir det lagt vekt på at fedre og mødre har ulike måter å leke sammen med barnet på. Dette er beskrevet i kapittelet om maskulin omsorg ovenfor. Det er positivt at far er tatt med i denne artikkelen, noe som forutsetter at også far tar del i den daglige omsorgen av barnet, og at det skapes tette bånd mellom barn og far (Foreldre & Barn, årgang 15, nr 4).

Oppsummering årgang 1991 ”Foreldre & Barn”

Fedrene som er beskrevet i ”Foreldre & Barns” årgang av 1991, fremstår som mindre likestilte enn 1977-mannen. Omfanget av artikler er det samme som i 1977, fem artikler. Men måten artiklene er vinklet på er forskjellig. I 1977 var det mange intervjuer med hverdagens småbarnsfedre. I 1991 var det flere artikler som viste en ideologisk holdning til hvordan fedre *burde* være. Eksempler på dette er ”Pappa er like viktig –også for babyen”, ”Lek med spedbarnet” og ”Berøring sier mer enn tusen ord”. Alle disse ”rådene” viser at 1991-pappaen trenger veiledning i hvordan man skal være som far. De eneste artiklene som virkelig kommer fra far selv er ”Ta barna med i skogen” og ”Hjemme med Jonathan”. Denne siste artikkelen viser er likestilt pappa som er hjemme med sin adoptiv sønn. Men ved at hans hjemmetilværelse avviker mye fra andre hjemmевærende (kvinner), viser dette at han ikke sidestiller seg med den tradisjonelle oppfatningen som blir tillagt ”husmødre”.

Årgang 1999 "Foreldre & Barn"

I årgangen fra 1999 er det ni artikler om fars rolle i familien. Av disse er det hele seks stykker som er intervjuer med "vanlige" fedre. Artikkene er vinklet på forskjellige måter, men hovedbudskapet i alle seks er å fremstille nærværende fedre. Av de tre resterende artiklene er det to som omhandler "pappatyper", mens det er en moderne historie basert på ødipus-komplekset.

Maskulin omsorg

Også i Foreldre & Barns årgang fra 1999 føler flere fedre at deres innstans som pappa blir lite verdsatt. Også her kommer "den myke mannen" med. Enkelte føler seg nedvurderte som fedre.

I "*Den lille forskjellen*" som er et intervju med tre menn som forteller om sine opplevelser som fedre. og spør Thomas; "hva er egentlig en myk mann da? –En som er nesten som en kvinne, tøfler rundt og finner seg i alt? Det stempelet er det vel ingen som ønsker seg, stakkars fyr, i så fall". Dette sier Thomas, far til Karoline. Han sier her at menn blir stemplet som "kvinnelig" dersom de viser sine myke sider. Uttalelsen viser at han har et nedlatende syn på kvinner. Han sammenligner en som finner seg i alt som blir sagt med den kvinnelige væremåten, noe som gir dårlige signaler om hans respekt for kvinner. Han setter seg selv over kvinner ved å distansere seg fra det han oppfatter som kvinnelige egenskaper.

I "*Begge på banen*" sier Gisle Vonen, som valgte å ta ut halvparten av fødselspermisjonen at han hadde fordommer mot hjemmевærende fedre før han selv ble det; "En mann som er hjemme med barn måtte være en dvask tøffelhelt i fotformsko" Her er ikke begrepet "myk mann" brukt, men det er også her snakk om fordommer en hjemmевærende mann blir møtt med. I artikkelen "*Myke pappaer og tøffe(l) menn*" som er et intervju med to småbarnsfedre, sier den ene mannen Kenneth at det mest irriterende med å være mann i dag er at vi får merkelapper på oss som "tøffel", "macho" eller "myk mann". Jan Erik, den andre pappaen i intervjuet, tror mange oppfatter han som en myk mann siden han deltar i hus og barnestell på nesten lik linje som kona. I disse artiklene blir begrepet om den myke mannen diskutert fedre imellom. Dette er ikke et stempel de ønsker å ha. De ønsker alle sammen å bli respektert som fedre uten å måtte forsvare sine handlinger og sin væremåte. Dette er fedrenes egne oppfatninger av hvordan omsorgsmannen blir mottatt i samfunnet. Disse uttalelsene gir også et bilde på hvordan disse mennene ser på et arbeid som tidligere først og fremst har blitt

utført av kvinner. Ved å gi hjemmeværende menn karakteriseringer som "finne seg i alt" og "dvask" får ikke beskjeftigelsen særlig mye status. Det kan se ut som at de mener at dersom fedrene settes i forbindelse med mødrene, så mister de sin maskulinitet. I ingressen på *"Myke pappaer & tøffe(l) menn"* står det: "Menn må få lov til å være menn også etter at de har blitt fedre". Spørsmålet da blir hva de ellers skulle ha vært. Ser journalisten som har skrevet artikkelen for seg at man mister sin maskulinitet i rollen som far? Dette stemmer godt overens med maskulinitetsteori fra blant annet Løkke (2000), som sier at farskapet kan virke truende på mannens maskulinitet. De snakker også om hvordan farsfølelsen oppstod. Til forskjell fra kvinnen som har hatt barnet i magen og født det, kan det ta litt tid før mannen ikke lenger føler seg bare som mann, men også som pappa. Calle beskriver sin farsfølelse på følgende måte: "Jeg tror jeg fikk litt av den stolte pappafølelsen allerede da vi så Tiril på ultralyd. Da vi kunne se armer og bein der inne, ble jeg helt "myk", og pappahjertet banket allerede da". Her er begrepet "myk" brukt på en annen og langt mer positiv måte. Holter (1996, 26) betrakter bruken av "myk mann" på følgende måte: "... balansen mellom mannsverdier og kvinneverdier har endret seg i historisk perspektiv, i retning av at kvinneverdiene etter hvert har fått større betydning på bekostning av mannsverdiene". Hun sier altså at den kvinnelige væremåten blir gitt større verdi nå enn tidligere. Bruken av "myk mann" settes i forbindelse med idealet om "den nye far".

Mennene fra 1999 er veldig klare på at selv om de er blitt fedre så holder de på sine interesser, men ikke i like stor grad som før. "Jo, vi har nok forandret oss etter at ungene kom. Til det bedre! Men vi drikker øl og ser på damene fortsatt, og det har vi ikke tenkt å slutte med, flirer Calle, Thomas og Geir". Disse fedrene tar vare på familie og unger, men fremholder sine mannlige aktiviteter. Dette er et eksempel på en hybrid-diskurs ved at den blander familiens krav til mennene med mennenes innlemmelse med andre menn, her uttrykt ved et sosialt liv som står utenfor familien. De synes det er viktig å holde på sine interesser selv om fedrerollen har forandret dem. Mennene i artikkelen har lært seg å bli mer ydmyke, ansvarsbevisste, omtenkssomme, tålmodige og snillere. Dette forteller at fedrerollen er skapende. Det er tydelig at livssituasjonen deres ikke bare forandrer hverdagen, men også holdninger og tanker omkring deres eget farskap.

Artikkelen "Andrea er pappajente" er et intervju med en far som mottar kontantstøtte mens han er hjemme med datteren sin. Pelle, far til Andrea ser på ansvaret for datteren som like mye hans som konens. De har tatt i bruk tidskontoordningen³² og kontantstøtte for å få

---

³² En ordning som gjorde kombinasjonen omsorg og arbeid mulig ved at man arbeidet deltid og fikk permisjonspenger for resten av tiden. Ordningen heter i dag graderte foreldrepenger.

mest mulig tid sammen med datteren sin de første årene. Kontantstøtten som ble innført i 1998 hadde som målsetning at foreldre og barn skulle få mer tid sammen. Arbeidstiden for foreldrene gikk noe ned, og nedgangen er langt større for kvinner enn for menn.

Kontantstøtten bidrar dermed til å forsterke et tradisjonelt kjønnsrollemønster, og hindrer likestillingen mellom kvinner og menn.³³ Dette er ikke tilfellet i denne familien. Far og mor til Andrea fremstår som svært likestilte, og de setter datterens beste fremfor egne behov. ”Vi er bevisste som foreldrepar og ønsker å prioritere barna mens de er små. Vi går heller ned i inntekt nå mens hun er liten” (Foreldre & Barn, årgang 23, nr 4).

I artikkelen ”*Ung bestefar, gammel far*” kommer forandringene i fedrerollen direkte til uttrykk. Dette er en artikkel som tar for seg en mann, Pål Stensaas som etter 27 år igjen er blitt pappa til kull nummer to. ”Denne gangen har jeg vært mye mer engasjert enn ved runde nummer en.. Nå har vi lest alt vi har kommet over om svangerskap og fødsel sammen” (Foreldre & Barn, årgang 23, nr 12). Hans rolle som ung far var etter datidens kjønnsrollemønster, med far som forsørger og mor som husmor. Den gang var hans hovedengasjement i yrkeslivet, mens det i dag ligger i hjemmet. Han har tatt ut fødselspermisjon, og fremstår som en moderne far med en genuin interesse i ungene sine. Han sier: ”Før var jeg en tradisjonell mann. Min første kone var hjemme med barna, mens jeg jobbet mye. Nå deler Signe og jeg på alt i huset og med barna. Foreløpig er Signe hjemme på dagtid, men alt står klart til overtagelse idet jeg kommer inn døra før middag. Og jeg tar kveldsstellet hver dag. Det gir så mye å følge med barna fra første stund”. Han bruker selv begrepet ”tradisjonell mann”. Han sier at hans farsrolle har endret seg. Med dette trekker han på en moderne-mann diskurs. Han legger vekt på at han har forandret seg, han har gått langt bort fra den tradisjonelle mannen han en gang var. Stensaas passer på å stedfeste at hans deltakelse er etter egne ønsker, og han forklarer sitt fravær i sitt første ekteskap med den tids kjønnsrollemønster, og den typen arbeid han hadde. Han har i dag en annen type jobb, en der han kan slutte til fast tid, og unngår dermed å jobbe overtid. Dette passer godt med dagens krav om individualitet. Det er et krav til individet om å ta sine egne valg, og til å leve livet sitt på egne premisser. Derfor var det viktig for Stensaas å legge vekt på at økt familiedeltakelse var hans eget valg, og ikke etter krav som ble stilt av ektefelle eller samfunn.

Beck (1992) sier at gjennom avindustrialiseringen kom det også en avtradisjonalisering. Mannen kan nå velge ikke bare å forsørge familien sin, men han kan også være en omsorgsperson. Samfunnet har også gjennomgått forandringer med mer fokus

---

³³ http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_200523/rapp_200523.pdf

på fars rolle i familien. Pål Stensaas er en mann som setter stor pris på å være sammen med sine tre barn. Han har vært gjennom det før, og det er mulig at han har oppdaget hva han gikk glipp av første gangen han ble far. Han har lært av sine feil, og velger denne gangen å være en mer deltakende far. Han sier at han har dårlig samvittighet for ikke å kunne konsentrere seg om barnebarnet sitt. Dette er barnet til hans voksne datter, og kanskje føler han at han igjen svikter sine første barn ved ikke å kunne stille opp så mye som han vet han burde. Dette bygger på en tidsklemmediskurs. Med dette mener jeg tidsklemmas tak på mange foreldre. De rekker ikke å følge opp alle de aspekter som de skulle ønske, og dette blir et tema som de snakker om for å vise at de bryr seg, men at de rett og slett ikke strekker til. Denne artikkelen er interessant i og med at den beskriver rollen far hadde i familien i to tidsepoker. Den viser at måten å være far på har endret seg mye fra første gangen Pål Stensaas ble far i 1972, og til hans farsrolle i 1999.

Fedre, arbeidsliv og likestilling

Fedrene som blir portrettert i *Foreldre & Barn* i 1999 er familieengasjerte. Flere av dem prioriterer familie fremfor arbeid, og er klare på at de må bruke tid med barnet sitt for å skape gode bånd. Også her vil jeg nevne Pål Stensaas (*Foreldre & Barn*, årgang 23, nr 12). Han er en ”far i tiden” som prioriterer familien sin foran arbeidet. Han jobber ikke overtid, og når han kommer hjem til familien, er det han som overtar ansvaret for de tre barna. Dette viser at han er en likestilt mann som vet hva det vil si å ta seg av barn. I kontrast krevde arbeidslivet mer av han første gang han var småbarnsfar i 1972. Dette viser at menns holdninger til arbeidslivet er forandret, men også at arbeidslivets syn på småbarnsfedre er i ferd med å gjennomgå endringer. Han har en annen type jobb nå, men med tittelen ”informasjonsleder” vil jeg tro at dette innebærer en del ansvar, noe som har blitt sett på som arbeids- og tidskrevende.

Pelle Oretorp i *”Andrea er pappajente”*, er en far som har hovedansvaret for datteren sin. Han er deltidsstudent og deltidsnattevakt, og kan med denne kombinasjonen ta seg av datteren Andra på dagtid. Han sier at han er en bevisst mann, som muligens tenker litt mindre tradisjonelt enn andre mannfolk. ”Jeg er meg bevisst min farsrolle og mener at det ikke nødvendigvis er mer naturlig for mor å være hjemme” (*Foreldre & Barn*, årgang 23, nr 4). Denne uttalelsen bygger på en likestillingsdiskurs, og viser en bevisst far som setter stell av små barn på samme linje med lønnsarbeid. Han sier at det er like naturlig at han tar dette ansvaret som barnets mor, noe som fremstiller Oretorp som en moderne og likestilt mann. Men hans situasjon som deltidsstudent med nattevakter som ekstrainntekt gjør at fordelingen av hvem som er hjemme med barnet kanskje er gitt på grunn av foreldrenes økonomiske

situasjon. Familien er avhengig av en inntekt, noe som Andrea sin mor er den største bidragsyteren til. Når de da skulle bestemme hvem som skulle være hjemme med barnet, falt valget på den som ikke hadde fast inntekt. Dette er vanlig, men i de fleste familier er det kvinnen som enten ikke er tilknyttet arbeidsmarkedet, eller som jobber deltid. Dette viser en positiv innstilling til far som omsorgsperson. Deres valg handler ikke om likestilling alene, men om at barnet skal få et like nært forhold til sin far som til sin mor. Fordelingen av rollene i familien Oretorp viser en utradisjonell deling med mor som hovedforsørger og far som ”omsørger”.

I ”Begge på banen” fremholder paret som er intervjuet at deres grunn til å dele fødselspermisjonen først og fremst er for at datteren skal få et like godt forhold til begge foreldrene sine. Dette er en tankegang som bygger på en likestillingsdiskurs. De ønsker begge å ha de samme mulighetene til å se sin datter, ikke bare juridisk, men også i praksis. Dette for at ikke den ene parten som bruker mest tid med datteren skal utvikle en modellmakt i forhold til barnet. Modellmakt (Bråthen 1998) har den som blir sett på som mest kunnskapsrik angående barnet, barnets rutiner og ellers det som gjør at barnet har det godt. I mange tilfeller blir mor sett på som den som kjenner barnet best på grunn av at det er hun som har tatt ut mesteparten av foreldrepermisjonen. I dette tilfellet deler foreldrene på permisjonstiden, og dermed unngår de at bare den ene blir sett på som kunnskapsrik og med enegyldige svar om barnets ve og vel.

Gisle Vonen sier at det ikke var lett å gå til arbeidsgiver for å be om fire måneders fødselspermisjon. At mannen må ”be om” å få ta ut sin rettighet som far og omsorgsperson, vitner om et samfunn som ikke forventer at far tar ut mer permisjon enn fedrekvoten. For kvinnen er det naturlig at hun blir borte i flere måneder i forbindelse med graviditet og fødsel. For menn er det ikke slik. Han sier videre: ”Vi må bli flere som tør å være hjemme med barna våre en periode. Det trengs skikkelige mannfolk til å være inspirasjon og forbilder for andre fedre” (Foreldre & Barn, årgang 23, nr 10). Sitatet viser at hans fordommer mot den hjemmевærende mannen som ”en dvask tøffelhet i fotformsko” ble forkastet.

Sosialisering og barnoppdragelse

”*My heart belongs to daddy*” er en del av en artikkelserie skrevet av psykoterapeut Terje Nordberg. I denne artikkelen skriver han om hvordan en fars påvirkning kan gi en datter massevis av selvfølelse, eller ødelegge den for alltid. Nordberg bygger teksten sin på Nancy Chodorows teori om jenter og gutters tilknytning til mor og far. Han skriver: ”Psykologisk sett inntreffer den såkalte fallisk-ødipale fase i 3-4 års alderen. Og den lille jenta begynner å

konkurrere med mor om fars gunst” (Foreldre & Barn, årgang 23, nr 6). Han beskriver også hvor viktig fars måte å håndtere datteren på er for jentas selvilde. Pappaens måte å behandle henne på skaper hennes syn på hvordan samfunnet ser på kvinner. Artikkelen beskriver betydningen far spiller i datterens liv. Ikke bare gjennom sitt nærvær, men hvordan han må være seg bevisst sine holdninger til datteren og til andre kvinner. Jentene lærer mye om forhold mellom kvinner og menn, gjennom fars måte å opptre på. Artikkelen beskriver seks typer fedre som alle er med på å skape datterens selvilde. Av disse seks er det to fedretyper som kan sies å være positive, som faller inn under idealet om den nærværende far. Dette er ”Den støttende far” og ”Den småforelskede, beundrende far”. Forskjellen på disse to er at den siste helst vil se datteren sin pen og pyntet, mens den støttende far aksepterer jenta akkurat slik som hun er. De resterende fire typene kan karakteriseres som negative. ”Den narcissistiske far” er kritisk til det meste datteren gjør, som følge av at han selv har et dårlig selvilde. Dette gir også datteren en dårlig selvfølelse. ”Den kritiske far” er aldri fornøyd, og er kritisk til alt det som datteren gjør. Dette kan skape et selvilde med prestasjonsangst og perferksjonisme. ”Den misbrukende far” lærer datteren at hun er verdiløs. Gjennom fysisk vold kombinert med skjellsord, lærer jenta at hun ikke fortjener bedre. Resultatet av en slik barndom kan i følge Nordberg bli at hun unngår nære relasjoner, eller at hun oppsøker menn som vil behandle henne som far gjorde. ”Den fraværende far” stemmer med beskrivelsen av ”den tradisjonelle far”: ”Han er ikke til stede for datteren sin enten fysisk eller følelsesmessig. Barnet får dermed en følelse av ikke å være viktig nok for pappa. Skoleflinke, perferksjonister og selvutslettende jenter kan bli resultatet dersom far ikke er nærværende for barnet sitt”. Beskrivelsen av ”den fraværende far” viser hvor viktig fars deltakelse er i barnets liv. Far er like viktig som mor, og fars fravær får store konsekvenser særlig for de små jentene. Artikkelens budskap skiller seg ut fra synet til de tradisjonelle teoriene om at far er viktigst for guttebarna (Chodorow, 1974, de Beauvoir, 2000 og Corneau, 1995).

En annen artikkel som også beskriver ulike typer pappaer er ”Hvilken Pappatyper er du?” som bygger på studier gjort av Ulf Hyvönen som er forsker i sosialt arbeid ved Umeå universitetet i Sverige. Denne artikkelen er mer generell, og handler både om jenter og gutter. Den bærer preg av å være humoristisk både i tekst og illustrasjon. Den gir eksempler fra populære pappaer i barnebøker. For eksempel blir Pippi Langstrømpes pappa nevnt i avsnittet om ”Aldri hjemme pappaen”, mens Albert Åbergs pappa blir satt i forbindelse med ”myk pappaen”. En annen pappatype som utmerker seg er ”Fremtidens pappa”. Om denne typen pappa står det: ”er til stede når barnet trenger ham. Han ser og opplever sitt barn, men forsøker ikke å forandre det, lytter til argumenter, men passer på at barnet ikke tar urimelig

stort ansvar” (Foreldre & Barn, årgang 23, nr 9). Jeg vil betegne denne typen pappa som en idealfar. Stikkord for en god far er tid, intimitet, kommunikasjon og deltakelse sier Brandt og Kvande (2003). Selv om ikke de samme ordene er brukt, ser jeg en sammenheng mellom ”Fremtidens pappa” og forskernes beskrivelse av den gode far, den nærværende far (blant annet Brandt og Kvande). Begge beskrivelsene legger vekt på at far må tilbringe tid sammen med barnet sitt, og ikke ved siden av det. Det kan kanskje tenkes at fremtidens far er et bilde av hvordan en far skal og bør være. Han skal være en far som setter fokus på barnet i stedet for seg selv. Han ser på barnet som et eget individ som skal få utvikle seg på egne premisser. Det står følgende i beskrivelsen: ”Fremtidens pappa ser på seg selv som en veileder som skal veilede barna til å leve et godt liv på sine egne vilkår”. Dette spiller på det postindustrielle kravet om individualisme. Det virker som om avsnittet om fremtidens pappa setter barns individualitet på spissen. Hele artikkelen bærer preg av å fremstille alle pappatypene på en ekstrem måte som skal være morsom for leseren. Avsenderen fremstiller papparollen på en humoristisk måte for å vekke leserens oppmerksomhet, og ved å dra inn helter fra barnelitteraturen skal leseren dra på smilebåndet fordi de selv ikke hadde sett parallellen eller tenkt på dem på den måten.

Geir i ”Den lille forskjellen” beskriver sitt farskap som annerledes enn sin egen fars: ”Vi har heldigvis et helt annet engasjement og en annen nærhet til barna våre enn fedre flest hadde til oss. Vi ønsker å gi barna våre mer tid og oppfølging, og gi dem massevis av selvtillit og styrke til å ta fatt på livet sitt”. Dette vitner om en ”ny og moderne” mann som har et bevisst syn på farsrollen.

Fortsettelsen på serien skrevet av psykoterapeut Terje Nordberg omtaler ødipuskomplekset. Det blir gitt en historisk fremstilling, men det blir også satt inn i en vanlig 1999 families hverdag. Artikkelen har tittelen ”Ødipus i morgendynene”, og handler om forholdet mellom mor og sønn. Men også om far. Far skal være den som viser vei ut av guttens tette forhold til mor, slik at han kan utvikle en sunn kjønnsidentitet. Dette stemmer med teori fra Nancy Chodorow og Simone de Beauvoir som begge deler dette synspunktet. Far må være den som bryter symbiosen mellom mor og sønn ved at gutten kan sammenligne seg med han. Men far er også den som er sammen med mor, som dermed ikke er tilgjengelig for sønnen. Denne artikkelen er et eksempel på manifest intertekstualitet ved at den direkte refererer til Freuds gjenopptagelse av sagnet om Ødipus. Teksten refererer også til senere kritikk av Freuds direkte tolkning av forholdet mellom mor og sønn.

I ”Pappas Pike” som er en artikkel der fedre med gutter fra før forteller om hvordan det var å bli pappa til en jente. De forteller om ulikheter mellom gutter og jenter, og om

hvordan de selv reagerer ulikt på de to kjønnene. De tre mennene i artikkelen legger vekt på at de behandler barna sine likt uavhengig av kjønn. Men to av dem forteller at de lett lar seg sjarmere av datteren. Trebarnsfaren Kikkan Bjerke sier: ”Av og til blir jeg helt gal av all denne kvinneligheten. Jenter kan være så infame, så intrigante, Og jeg lar meg dåre, og det irriterer meg”. Håkon Bonafede sin datter var fornøyd så lenge hun fikk henge i bæreselen. ”Det er klart at en fars hjerte smelter når hans lille jente viser en slik hengivenhet” Han sier videre: ”Mens gutta pushes til å tåle mer, er pappa klar med hagla når datteren vokser til og beilerne svermer rundt trappen”. Disse uttalelsene viser at fedre mest sannsynligvis ubevisst behandler jenter og gutter ulikt. Jenter ses på som små og søte som de skal hegne om, mens gutter skal bli store og tøffe. Dette bygger på stereotype kjønnsforskjeller, på genuskontrakten. Dette er historiske og kulturelle forestillinger om hvordan gutter og jenter skal være. Det er ikke politisk korrekt å behandle gutter og jenter ulikt på grunn av deres kjønn, og det kan tenkes at det er derfor mennene i artikkelen fremhever at de behandler barna sine likt. Dette blir en selvmotsigelse.

En annen grunn til at foreldrene valgte å dele permisjonen bygger på en diskurs om at det er viktig å tilbringe tid med barnet sitt for å få en god og trygg kontakt. Anette Meling som i sin masteroppgave tok for seg fedrenes bruk av foreldrepermisjon fant ut at det ikke bare var lengden på permisjonstiden som var viktig, men også hvordan fedrene tok i bruk tiden sin hjemme. Hun var kritisk til at mange mødre var hjemme samtidig som at far tok ut permisjon. Slik er det ikke i dette tilfellet. Gisle tok ut fire måneder med permisjon mens moren til barnet startet på jobb igjen.

Oppsummering årgang 1999 ”Foreldre & Barn”

Denne årgangen hadde nesten dobbelt så mange artikler om far som de foregående årene jeg har tatt for meg. Dette er den første årgangen etter at fedrekvoten ble innført i 1993. Ni artikler om hvordan fedre utøver sitt farskap ble trykket i 1999. I likhet med årgangen fra 1977 er det mange intervju om hverdagens far. Hele seks av artiklene handler om hvordan far og mor organiserer sine liv med sine barn.

Den ”myke mannen” står sentralt i årgangen, og han står ikke i høy kurs blant intervjupersonene. Det kan tenkes at dette begrepet har vært oppe til diskusjon, muligens gjennom massemedia generelt. Mennene ser på seg selv som omsorgsfedre, men er samtidig opptatt av at de er noe annet enn mor. De har en annen måte å forholde seg til barna på, og fremholder at de må beholde det maskuline i seg også etter at de har blitt fedre.

Fars rolle som deltakende og nærværende far har mye å si for jentas selvilde. Han har en stor innvirkning på skapelsen av hennes syn på sin egen kropp, på hennes kvinnesyn og på hvordan forholdet mellom kvinner og menn skal være.

Årgang 2007 Foreldre & Barn

Årgangen fra 2007 inneholder flest artikler av alle årgangene i utvalget. Totalt inneholder årgangen 22 artikler om far. Bare 11 artikler om fedrerollen har fått plass i utvalget mitt som beskrevet ovenfor i avsnittet om utvalg i kapittel 1. Av de 11 artiklene jeg har valgt ut er det flere artikler om kjente fedre. Bare *en* artikkel omhandler en far som ikke er kjent gjennom media på forhånd. Om denne mannen representerer et gjennomsnitt av norske fedre er heller tvilsomt da han som homofil, enslig mann har fått barn ved hjelp av eggdonor i USA.

Maskulin omsorg

I 2007-årgangen har de flere intervju med kjendis-pappaer. Dette er spesielt for 2007. De tidligere årgangene jeg har gått gjennom har ikke denne typen intervjuer. Fedrene i disse intervjuene er menn som driver med idrett, eller som er kjente gjennom tv. Alle fedrene blir fremstilt som ”gode fedre” som stiller opp for barna sine. Dette kan knyttes til Hilde Danielsens (2002) teori om ”den gode far” og ”den gode mor”. En god far skal være en omsorgsfull far samtidig som han skal gjøre karriere. Her nevner hun spesielt idrettsutøvere. Det er kjent at mange som driver aktivt med idrett har en del reisedøgn i løpet av et år, og jeg stiller spørsmål ved hvordan de da får tid til den daglige omsorgen. Danielsen sier at det blir viktig for disse fedrene å fremheve at de setter familien først, og at de har dårlig samvittighet for ikke å bruke nok tid på barna.

I artikkelen ”*Komikk Kids Karriere*” blir komikeren og trebarnspappaen Terje Sporseim intervjuet om hvordan han kombinerer karriere og familieliv. Han valgte å flytte fra Ålesund der han var etablert med kone og to barn til Oslo for å satse på komiker talentet sitt. Ekteskapet ble oppløst, og han er nå samboer og far på nytt. Han har dårlig samvittighet overfor sine to andre barn som bor i Ålesund. ”Jeg ser dem ikke ofte nok, sier han ettertenksomt. Vi har ingen fast ordning, men jeg prøver å være der en del, og så flyr de ned til Oslo innimellom. Det er litt sårt det her...” (Foreldre og Barn, årgang 31, nr 3(2)). Men for sin lille datter som han har sammen med samboeren i Oslo har han bedre tid. De har godt med tid på morgenen, og kan kose seg sammen. Måten han sier det på tyder på at han har dårlig samvittighet overfor sine to eldste barn, og at han prøver å rette opp inntrykket av en far som har sviktet ved å fremheve at han bruker mye tid sammen med sin yngste datter. Han er en mann som har satset på arbeidskarriere fremfor familie. Han har flyttet til en annen by for å

satse på karrieren som komiker. Dette viser et tradisjonelt kjønnsrollemønster der mor er den som har hovedansvaret for barnet. Dersom Sporseem hadde vært kvinne, så hadde antakelig de sosiale sanksjonene vært langt sterkere. Synet på kvinner og menn som omsorgspersoner er nedfelt i oss, og reproduseres gjennom genuskontrakten (Hirdmann, 1988).

Årgangen fra 2007 inneholder veldig lite spor av at fedre blir, eller føler seg nedvurdert på grunn av at de bruker tid på barna sine. Men Terje Sporseem i artikkelen ”Komikk Kids Karriere” opplevde at mange så stygt på han etter at han valgte å flytte fra kone og barn for å satse på karrieren sin i Oslo. Til forskjell fra tidligere årganger blir denne mannen sett ned på fordi han velger å prioritere bort familien sin. I for eksempel årgangen fra 1977 ble menn nedvurdert på motsatt grunnlag, de prioriterte omsorg for familien i stedet for lønnsarbeid. Dette viser at synet på fedre har endret seg mye på 30 år. Det er i dag en forventning om at fedre skal prioritere barna sine på lik linje med karrieren. Dette trekker på diskursen om den moderne far. Det er ikke lenger nok å forsørge familien sin, fedre må i dag også delta i omsorgsarbeidet i familien. Det er viktig for fedre å få et godt og nært forhold til barna sine, og dette kan bare skje dersom far prioriterer annerledes enn de tradisjonelle fedrene i fortiden. Terje Sporseem har ikke sin prioritet hos sine første barn. Han bor langt unna, og går på denne måten glipp av den daglige kontakten med to av barna sine. Han poengterer at han ofte snakker med dem på telefon, men dette er ikke det samme som personlig kontakt. Dermed avviker han fra det Danielsen (2002) og Brandt og Kvande (1997) hevder kjennetegner den gode far.

Artikkelen ”*Det var andre tider*” tar for seg hvordan samfunnet har endret seg i de 30 årene som ”Foreldre og Barn” har blitt gitt ut, inkludert papparollen. Arne Olav Brundtland som er gift med Gro Harlem Brundtland var en av dem som overtok ansvaret i hjemmet mens konen var miljøvernminister på 1970-tallet. Han ville som mange andre fedre gjøre det på sin egen måte, og bestemme selv hvordan hverdagen skulle være. Artikkelen beskriver også en norsk undersøkelse som viste at småbarnsfedre på 90-tallet ikke ville være som sine egne fedre. Dette stemmer med Eivind Blikstads syn på maskulin omsorg (Løkke, 2000). Fedrene i artikkelen vil selv bestemme hva som er best for sine barn, og vil ikke la seg overkjøre av koner som tror de vet best. Mange fedre havnet likevel i den tradisjonelle farsrollen, selv om de ville ha forandringer og ikke gjenta sine egne fedres feil og mangler. I ”*Det var andre tider*” er også en intervjuundersøkelse gjennomført av psykolog Marina Hvistendal beskrevet. Hun intervjuet 24 småbarnsfedre med ledende stillinger og høyere utdanning. Det viste seg at selv om 1990-talls fedrene syntes kontakten med barn var positiv og meningsfull, så var den ofte ikke frivillig. Kontakten med barna var i mange av tilfellene heller et krav fra ektefellen

enn egne ønsker. Dette stemmer godt overens med Holter Gullevåg og Aarsets (1993) undersøkelse om menns livssammenhenger. De påpeker her at menns deltakelse i familien ofte ikke er etter fedrenes egne ønsker, men et produkt av mødrenes bruk av modellmakt. De pålegger mennene sine å prioritere familien.

I løpet av de siste 30 år har det skjedd store teknologiske endringer. Dette har også påvirket familien og måten individene i familien lever på. Økende grad av individualisme har gjort at alternative familiesammensetninger har oppstått. Ikke bare har individene mulighet til selv å styre sin fruktbarhet, de kan også gjennom bruken av kunstige reproduksjonsteknikker ta kontroll over et felt som tidligere var en naturlig prosess. Anthony Giddens (1991) sier at kunstig inseminasjon og in vitro-befruktning mer eller mindre adskiller reproduksjonen fra hetroseksualitetens tradisjonelle erfaringskategorier. Den sterile kan gjøres fertil, men forskjellige endringer i surrogat-foreldreskap blir også mulige. Homoseksuelle pars muligheter for å få og oppdra barn er bare en av mange livsstilsmuligheter som disse oppfinnelsene har gjort mulige. Det skal sies at bruk av surrogatmor ikke er lovlig i Norge. *"Pappa på egen hånd"* er en artikkel om homofile Kenneth Dybedal som i 2006 ble pappa ved hjelp av surrogatmor i USA. Han er alene om omsorgen for sønnen sin, noe som ikke er så vanlig for menn. Denne artikkelen viser at en manns ønske om å bli far ikke nødvendigvis er avhengig av et samliv eller samarbeid med barnets mor. Ny teknologi har gjort menn og kvinner uavhengige av parforholdet mellom far og mor som tidligere var grunnlaget for unnfangelen av et nytt barn. Dette forandrer familien som institusjon ved å løsrive reproduksjonen ikke bare fra ekteskapet, men også fra parforholdet i det hele tatt. Dette stemmer godt overens med Anthony Giddens (1991) syn på bruk av kunstig inseminasjon og in-vitro befruktning.

Maskulin omsorg kommer til uttrykk gjennom markedets mange pappabøker. En artikkel har tatt for seg mange av flere bøker om far som har kommet ut de siste årene. Bøkene er skrevet av forfattere som selv er fedre, og er en slags bruksanvisning for hvordan man skal utøve sitt farskap. Men det er også en beretning om hvordan forfatterne ser på seg selv som fedre og på fedrerollen generelt. Utgangspunktet for artikkelen er kulturhistorikeren Kårleiv Vågslids hovedfagsoppgave fra 2005 som handler om nettopp pappabøker. Hans inntrykk av de mange bøkene er at forfatterfedrene ønsker å fremstille dagens fedre som noe annet enn mor og deres egne fedre. Vågslid mener dette er unyttig da barnets behov for materielle goder, oppmerksomhet og kjærlighet ikke er avhengig av kjønnsroller. Vågslid har gjennomført intervjuer med norske fedre om deres forhold til fedrerollen. De som var mye sammen med barna sine var ikke redde for å bli sett på som lite maskuline, og tok ansvar på

lik linje med barnas mor. Men de som ikke var så mye sammen med sine barn, gjorde et poeng av at de stilte opp og fremhevet at de var maskuline rollemodeller. Dette er et interessant funn. Kårleiv Vågslids hovedfagsoppgave viser at det er fedre med sterk kjønnsidentitet som er mye sammen med barna sine. De kan utføre et arbeid som tidligere ble sett på som kvinnelig uten å være redde for å bli sett på som feminine. Det kan også være tilfelle at menns samvær med sine barn er med på å skape en tryggere kjønnsidentitet. Brandth og Kvande (2003 s. 104) sier at fars interaksjon med sine barn er med på å skape hans omsorgspraksis. Dette har det vært fokusert lite på i farsforskningen. Grunnen til dette kan være at det bryter med sosialiseringstradisjonen som sier at barn formes av omgivelsene og ikke omvendt.

Norges velferdssystem har gjennom ulike veldferdsordninger lagt vekt på at fedre skal bruke tid på familien sin. Utvidelsene av fedrekvoten i 2005 og 2006 er et tiltak jeg tror kan ha påvirket statusen til far. Vågslid mener at det i 2007 gir større status å være far enn noen gang. ”For første gang i historien er det viktigere for fedre å være sammen med barna sine, enn å forsørge dem” (Foreldre & Barn, årgang 31, nr 10). Dette viser at samfunnet har fjernet seg fra den tradisjonelle delingen med far som forsørger og mor som omsørger. Men fortsatt er det flere kvinner enn menn som tar ut fødselspermisjon. Dette må i stor grad tilskrives kvinnens biologi. Men også kvinneyrkenes lave lønninger har en medvirkende årsak mener Hilde Danielsen (2002). Dette på grunn av fødselspermisjonens tak på seks ganger grunnbeløpet og den lave kontantstøtten. Artikkelen inneholder også intervjuer med tre forfattere som har skrevet pappabøker. Dette er Per Asbjørn Risnes jr., Klaus Joachim Sonstad og Levi Henriksen. De forteller om hvordan det var å bli far. Alle tre beskriver tap av individuell frihet, mer medfølelse og omsorg, og følelsen av ikke å strekke til som far. Dette er egenskaper som tradisjonelt ble tillagt kvinner, fordi det var de som brukte å ta seg av barna.

I datamaterialet til Brandth og Kvande (2003 s. 134) blir far beskrevet som ”oppdrageren”. Han skal lære barnet forskjellen på rett og galt, og ”gammaldags folkeskikk”. De tre forfatterfedrene i artikkelen snakker om en følelse av oppgitthet og sinne over unger som ikke hører etter, kontra et ønske om å være en god far.

At fedrerollen forandrer far som menneske er Tormod Hallerakers innlegg ”Å bli mann” et eksempel på. Her stiller han spørsmål om når gutter blir menn. Han tar for seg det utvidede ungdomsbegrepet som har gjort at det er livsstilen og ikke alderen som avgjør hvilken generasjon man tilhører. ”Etter en måned som far er det blitt stadig tydeligere at det er farsrollen som gjør deg til mann, uavhengig av tidspunktet i livet det skjer. Samtidig betyr det

at du må begynne å oppføre deg som voksen. I det minste en periode” (Foreldre & Barn, årgang 31, nr 4). Han sier her at det er ansvaret for familien og særlig barnet som gjør at gutter starter å vise seg som menn. Dette handler om å legge av seg noe av den individuelle friheten som gjør at mange menn kun har seg selv å tenke på. Når barnet blir født har dette en effekt på faren som Halleraker beskriver på følgende måte: ”Jeg har begynt å se fremover, mer en uke om gangen. I tankene blir toroms til treroms, motorsykel til stasjonsvogn. Livsforsikring og sprekonto er ikke lenger fremmedord i glemmeboken”. Dette er alle et tegn på at han har andre enn seg selv å tenke på når han nå må begynne å planlegge fremtiden sin. Tankene forteller at han tar ansvar og blir familieorientert. Men denne artikkelen handler også om hva man legger i begrepet ”mann”. Det er ikke lenger bare en viss alder som må til for å kunne kalle seg en mann. Man må vise seg tittelen verdig ved å gå bort fra ungdomstidens egoisme. I det post-industrielle samfunnet som har vært preget av frihet til individet, har menneskene vært frisatt til å skape sin egen identitet og selvforståelse. Ungdomsbegrepet har blitt utvidet (Ellingsæter, 1995). 17-åringene som på 1950-60 tallet ble regnet som voksne, bli i dag betraktet som nesten barn. Alderen ved når det første barnet blir født har også forandret seg, både for kvinner og menn. Dette har gjort at man har hatt en lenger ungdomstid som Halleraker påpeker. Han sier at enkelte hevder at de fleste kvinner ser barnevognen som en større penisforlenger enn hvilken som helst sportsbil. Halleraker sier at det kan tankes at kvinner reflekterer på følgende måte: ”Han er blitt nødt til å legge av seg de verste tenåringsfaktene”. ”Han går det sikkert an å snakke med uten at han fordyper seg i utringningen min”. ”Han er funnet verdig å forplante seg”. Dette er en metafor på at kvinner ser etter menn som kan ta ansvar. ”Kvinner vil formere seg med vellykkede og ansvarsfulle menn [...] og dermed er det ikke så rart at søvnige småbarnsfedre har større sex appeal enn forvokste guttemenn som betrakter livet gjennom sotete egobriller”. Sotete egobriller er en metafor for det perspektivet som unge menn har på livet. Han kommer også her inn på ungdomstidens individuelle frihet som han mener ikke er tiltrekkende for kvinner som muligens har et ønske om å få barn. Han avslutter innlegget sitt med å fortelle at han gleder seg til å leke sammen med barnet sitt når det blir litt eldre. ”For en ekte mann er det tross alt viktigere å være barnslig enn ungdommelig”. Tormod Hallerakers innlegg viser at han er en moderne likestilt mann som setter stor pris på barnet sitt. Men det skal sies at han er ansatt i ”Foreldre & Barn”, så han har kanskje en interesse for barn og foreldres rolle i familien som er over gjennomsnittet.

Fedre, arbeidsliv og likestilling

I ”Far får lettere fri” som er en kort notis under den faste spalten ”smånytt”, står det at menn har en mer fleksibel arbeidstid enn kvinner, noe som gjør at det er lettere for fedre å komme seint, gå tidlig eller ta helt fri fra arbeidet på grunn av barna. Det er tall fra Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse som er utgangspunkt for artikkelen. Disse viser at for fedre med barn under 15 år har 83 % muligheten til å komme seinere eller gå tidligere av familiehensyn. For mødre er det bare 70 % som har denne muligheten. 82 % av fedrene har ta fri en hel dag, mens det for kvinner ligger på 71 %. Dette gir en fremstilling av at fedre har bedre rettigheter i forhold til barn og familie enn det kvinner har. Notisen sier ingenting om grunner til at det er slik, men det kan tenkes at disse forskjellene finnes på grunn av at det har vært mye fokus på fedrenes rettigheter i de siste årene. Fedrekvoten har ført til at menn blir sett på som fedre som kan utøve omsorg og ikke bare som arbeidere som skal forsørge familien. Fedre har fått rettigheter som sikrer dem tid med familien, som for eksempel rett til fri ved barns sykdom. En annen faktor som kan være medvirkende er at mange menn jobber i yrker uten fast arbeidstid. På den annen side virker disse tallene som et paradoks. Kvinner blir av mange arbeidsgivere sett på som dårlige arbeidere fordi det er antatt at de har hovedansvaret for omsorgen i familien. Men i virkeligheten er det fedrene som har størst mulighet til å ofre arbeidet sitt til fordel for familien. Dette kan ha noe å gjøre med at kvinner i stor grad jobber i typiske kvinneyrker som for eksempel i helsesektoren med fast arbeidstid. Her er de avhengige av å ha et visst antall ansatte på jobb da det dreier seg om pasientenes velbefinnende. Det kan også ha noe å gjøre med at arbeidsgivere er strengere med kvinner fordi de har et inntrykk av at de er mye borte på grunn av familien. Mennene slipper kanskje lettere unna fordi det er antatt at de ikke bruker særlig mye tid på familien. I tillegg er det politisk korrekt av arbeidsgiver å være raus overfor familiefedre, men det kan likevel være vanskelig for mange menn å spørre om å få fri fra arbeidet.

Kjendisene og idrettsutøverne som er presentert i årgangen har alle vært karrierefokuserte. De har alle reist mye, og vært mye borte fra hjemmet samtidig som at de har vært fedre. Viking-spiller Peter Ijeh ble intervjuet i artikkelen som heter ”*Familien foran fotballen*”. Tittelen på artikkelen legger i seg selv føringer til Hilde Danielsens teori om ”den gode far” ved at den hentyder at Ijeh prioriterer familien sin foran karrieren. Ijeh er bosatt i Stavanger, og spiller fotball for Viking Fotballklubb. Artikkelen beskriver hvordan livet til en mann forandrer seg etter at han har blitt far. Ijeh snakker om forandringer som krevde fullstendig omstilling i livet hans. Dette viser at han er en moderne mann, idet han gikk fra å

være selvsentrert til å bli familieorientert, noe som krever sin mann. Det er også et kulturaspekt som virker inn her. Fotballspilleren og kona kommer fra det afrikanske landet Nigeria, noe som har gjort at livet i Skandinavia ikke har vært lett for noen av dem. I hjemlandets kultur stiller slekt og familie opp når et nytt barn kommer til verden, noe de ikke kunne være en del av siden de bodde så langt unna. Ettersom han reiser så mye med jobben, måtte han bytte ut sitt sosiale liv med kone og barn. Men likevel har kona Elizabeth vært mye alene siden barna ble født. At han har valgt å bytte ut det sosiale livet til fordel for familien er positivt, men man kan stille spørsmål ved hvor mye sosialt liv man i utgangspunktet egentlig har som småbarnsforeldre. En ting jeg legger merke til er at tittelen på artikkelen ikke samsvarer med innholdet. "Familien foran fotballen" er tittelen, noe som ikke kommer frem i resten av teksten. Han reiser mye, og det fører til at konen er mye alene hjemme med barna i et relativt fremmed land. Dette viser ikke en mann som setter familien sin foran fotballen.

Idol-programlederen fra 2005 og 2006, Kåre Magnus Berg er intervjuet i artikkelen "Barnas nye Idol". Han var i 2007 programleder for et barne-tv program på NRK. Han har et ønske om å hjelpe til med å oppdra barn gjennom tv-skjermen. Han er også far til sønnen Sam. Bergh er utdannet kunstner ved Kunstakademiet, men på grunn av at han har barn, må han ha en jobb med en mer stabil inntekt, og han går bort fra sin drøm om å være kunstner på heltid for å forsørge familien sin. Her kommer forsørgerrollen frem. Dette viser familieengasjement og følelsen av å ha ansvar for andre. Selv om han er med på å forsørge familien, vil jeg ikke karakterisere han som "en tradisjonell far".

Småbarnsfar og tidligere alpinist på landslaget, Kjetil André Aamodt blir intervjuet i "Stiller til start". Han valgte i 2007 å legge opp som alpinist for å få mer tid til datteren som den gang var 19 måneder. "En av grunnene til at jeg la opp, var følelsen av å se Erle stå der og vinke til meg hver gang jeg dro. Det gjorde vondt i hjertet"(Foreldre & Barn, årgang 31, nr 10(2)). Dette viser at han tar hensyn til familien sin, og til sine egne følelser overfor datteren i stedet for kun å tenke på idrettskarrieren sin. Han ser at datteren har behov for å ha pappaen sin tilstede.

Sosialisering og barneoppdragelse

Det er i dag større åpenhet for individuelle og frie valg. Menn og kvinner kan i stor grad velge sitt eget livsløp. Normene og sanksjonene overfor enslige mødre og fedre står ikke lenger like sterkt, noe som kan tenkes å være med på å forme "nye" familier. Dette er tilfellet for Kenneth Dybedal i "Pappa på egenhånd". Han er en ung mann uten partner som hadde et sterkt ønske om å bli far. Som tittelen forteller, gjorde han dette alene. Tittelen er en metafor

for hvordan han praktisk sett gjorde sitt for å delta i unnfangelsen. Dette er gjort for å skape en humoristisk vri på tittelen. Han fikk en sønn som vokser opp med én forelder. I og for seg er ikke dette uvanlig, men det uvanlige er at han vokser opp uten mor. Hvor mye har kjønnet på forelderen å si for oppveksten til et barn? Det er lite litteratur om barn som vokser opp med bare far, antakelig fordi problemstillingen ikke har vært særlig aktuell. At Kenneth Dybedal er homofil gjorde at han måtte ty til alternative måter å få sin sønn på. Bruken av eggdonor utelukker at mor kan komme og kreve omsorgsretten for barnet. Den har hun fraskrevet seg. Våren og sommeren 2008 var ekteskapsloven i Norge oppe til ny vurdering. Resultatet ble en kjønnsnøytral ekteskapslov vedtatt 11. Juni -08. Denne nye loven innebærer at homofile og lesbiske på lik linje med heterofile par og enslige skal kunne vurderes som adoptivforeldre. Lesbiske par får den samme rettigheten til assistert befruktning som heterofile. Dette åpner for flere alternative familiesammensetninger. Men enda må homofile menn dra utenlands for å kunne bruke eggdonor slik som Kenneth Dybedal gjorde når han fikk sin sønn. Dybedahl sier: ”Jeg har gått gjennom ild og vann for dette”. Å gå gjennom ild og vann er en metafor for at prosessen var lang og vanskelig. Han støtte på motsand, da det ikke er sosialt akseptert for homofile enslige menn å få barn. Det finnes fortsatt mange fordommer mot homofile, og da særlig mot homofile fedre. Det har i media vært diskutert om hvordan barna til homofile får det i oppveksten, og om de kommer til å bli mobbet på grunn av at de har en homofil far. Dybedahl sier: ”Det er alltid en risiko for at han blir mobbet fordi han har en homofil far, på samme måte som en unge med utstående ører kan bli mobbet for det”. Med dette sier han at sønnens situasjon er en naturtilstand. Å ha en homofil far sammenlignes med formen på ørene. Dybedahl sier også: ”For hans egen del håper jeg han blir heterofil. Jeg kom ut av skapet tidlig og klarte meg gjennom det uten store problemer. Men det er lettere å ikke være homo”. Her kommer diskursen om arv og miljø inn. Hva er det som skaper et menneskes seksuelle identitet? Er det genene som man tar med seg fra foreldrene, eller er det oppvekstmiljøet? Her har sønnen til Dybedahl dobbelt disponert på grunn av at han som sin fars biologisk barn vokser opp i et homofilt miljø.

Denne artikkelen er blitt til fordi Mette Aakerholm har filmet Kenneth Dybedal gjennom den prosessen det var for han å bli far. Dette resulterte i dokumentarfilmen, ”En baby i bagasjen” som ble vist på TV 2 høsten 2007. Grunnen til at Aakerholm lagde filmen var at hun alltid hadde lurt på hvorfor hun var mer lik sin stefar enn sin biologiske far. Hennes opplevelse gjør teorien om arv og miljø relevant. Denne teorien stiller spørsmål ved hva det er som skaper et menneskes identitet; om det er genene, eller den påvirkning man får i oppvekstmiljøet. Dette er interessant for min oppgave fordi det sier noe om hvor viktig det er

å være en nærværende far. En far påvirker barnet ikke bare gjennom å være det biologiske opphavet, men også ved å være sammen med barnet. Ved å leke med det, og å gi barnet sjansen til å bli kjent med den som er pappa. Det gir meg også en tanke om hvor mye tid barna bruker i barnehage eller skole, og hvordan dette virker inn i barnets liv. Velferdstaten Norge er et eksempel på det som Gøsta Esping-Andersen(1999) karakteriserer som et av-familiesert samfunn. Et samfunn der oppgaver som tidligere ble tillagt familien nå er flyttet ut til andre institusjoner.

Oppsummering årgang 2007 "Foreldre & Barn"

Årgangen fra 2007 kommer 30 år etter den første årgangen fra 1977. I likehet med årgangen fra 1991 er det lite fokus på hverdagens far, derimot var det mange artikler om fedre som er kjente gjennom idrettsliv og underholdningsverdenen. På mange måter skiller den seg ut fra de andre årgangene jeg har gått gjennom.

Artikkelen "Pappa på egen hånd", utmerker seg mest. Den forteller om et samfunn i endring, og familieformer som tidligere ikke fantes, og om en fars sterke ønske om et barn.

Jeg har nå gått tematisk gjennom de fem årgangene i "Foreldre & Barn", og vil i kapittel 5 komme inn i den delen som jeg vil kalle konklusjon.

5. Konklusjon

Jeg vil nå gjennomgå de viktigste trekkene tematisk etter underspørsmålene til problemstillingen som er presentert på slutten av kapittel 3, men jeg vil nå sammenfatte alle årgangene i ett for å se om fremstillingen av fedrerollen har endret seg.

I denne oppgaven har fokuset vært på fedre, og hvordan fremstillingen av dem har endret seg. Min problemstilling har vært som følger: *Hvordan har fremstillingen av fedrerollen endret seg i løpet av de siste 30 år i månedsmagasinet Foreldre & Barn?* For å prøve å komme frem til et svar har jeg nå gått gjennom artikler i "Foreldre & Barn" fra 1977, 1984, 1991, 1999 og 2007, og lett etter artikler om småbarnsfedre.

I årgangene har det vært en jevn økning i antall artikler om småbarnsfedre, bortsett fra et fall mellom 1977 og årgangen fra 1984. At det bare finnes en reklameannonse med far i fokus i 1984 ser jeg som et uttrykk for et samfunn som viser liten interesse for far som omsorgsperson. "Foreldre & Barn" har både mødre og fedre som målgruppe. At fedre totalt sett har fått mer spalteplass i bladet viser at det har blitt mer fokus på deres vilkår, og at menns engasjement i sin familie er større nå enn det var på 1970 tallet. Det viser også at far i økende grad har blitt oppfattet som en omsorgsperson. Nedenfor vil jeg se på årgangene samlet, sortert tematisk etter den samme inndeling som i kapittel 4.

Maskulin omsorg

I 1977 var det mye fokus på likestilte fedre, noe som må antas å være uvanlig på den tiden selv om det var midt i kvinnekampen. Årgangen var preget av 1970 tallets krav om likestilling, noe som kan tenkes gjorde sitt til at utvalget var såpass stort, og at holdningene til hjemmeværende menn var udelt positivt. Det kan tenkes at utvalget slett ikke representerte en gjennomsnittlig 1977-familie, men heller et ytterpunkt som skulle vise leserne at det gikk an å endre på et kjønnsrollemønster som i en "tradisjonell" familie kunne virke som fastsatt og låst.

Menn i 1977 ble av journalistene fremstilt på en måte som viste at de skilte seg ut fra den kvinnelige måte å være forelder på. Det var et sterkt kjønnsrollemønster som gjorde at menn måtte distansere seg fra den kvinnelige omsorgspraksisen. Dette var en tendens også på 1990-tallet. Både i 1991 og i 1999 var mennene redde for å bli betraktet som feminine i sitt omsorgsarbeid. "Den myke mann" som et negativt uttrykk, var oppe til diskusjon i en artikkel

i 1991. Også i 1999 var det et sterkt negativt fokus på den typen maskulinitet som fedrene beskrev som ”dvask” og ”en som finner seg i alt”. Mennene sa tydelig fra om at dette var betegnelser de ikke ønsket å ha. De ønsket å skape sitt eget farskap uten å måtte forholde seg til kjønnsstereotyper. Fedrene i ”Foreldre & Barn” på 1990-tallet følte seg ofte nedvurdert på bakgrunn av sine ønsker om å være omsorgsfedre for sin barn. Dette er en tendens jeg ikke så like mye av i 1977-årgangen, selv om enkelte fedre møtte motstand for eksempel på helsestasjonen. I 2007 var det ingen som følte seg nedvurdert på grunn av ønsket om å være hjemme med barna sine, det var heller en oppfatning om at fedre *burde* prioritere familie foran arbeid. Dette vises i ”*Komikk Kids Karriere*” ved at mannen i artikkelen følte at mange så ned på han da han flyttet fra kone og barn for å satse på karrieren. Dette viser at måten far blir møtt på i samfunnet har endret seg, og at idealet om ”den nye” far har blitt mer fremtredende.

1991-årgangen hadde fokus på at kvinner og menn har ulike måter å interagere med barna sine på. Fars omsorg var preget av lek og moro, og var mer ”dristig” enn mødrenes omsorg. De resterende artiklene i 1991 er normative i form, de forteller far hvordan han bør utøve sitt farskap. Dette tolker jeg som at det er en oppfatning i 1991 om at far trengte veiledning til å forme sin farspraksis. Dette også i 1984. Den ene annonsen som finnes fra denne årgangen forteller far hva han bør vite om stell av barnet sitt. I ”*Pappa tar ordet*” fra 2007 er en artikkel om pappabøker. I bøkene som blir presentert er det fokusert på fars egen måte å være forelder på, og på ”det moderne” pappaidealet. Samfunnets behov for pappabøker viser at fedrene fortsatt trenger inspirasjon og veiledning.

Flere artikler handler om fedre som tar barna med på sine aktiviteter. Dette kan ses på som en måte å skille seg fra kvinnen på, men det kan også ses som en måte å skape egne bånd med barnet på. 1999-fedrene ser det som viktig å opprettholde sine mannlige aktiviteter også etter at de ble fedre, men det er ikke like viktig å ha med barna på disse aktivitetene som beskrevet i 1991.

De hjemmeværende mennene som var intervjuet i 1977 satte kontakten med barnet, og sin egen trivsel som hovedargument for sitt familieengasjement, og de setter stor pris på å få muligheten til å være hjemme sammen med barnet sitt. Til forskjell fra 1977-årgangen er det i 1991 bare en artikkel som er formet som et intervju. Mannen i denne artikkelen synes at han ”er heldig” som får være hjemme i permisjon, og dette kan tolkes dit hen at det ikke er vanlig for fedre å ta ut permisjon.

I løpet av den perioden på 30 år som jeg har sett på har familien som institusjon gjennomgått store endringer. Familien og dens individer står friere til å ta egne valg, og til å

skape alternative familieformer. Dette kommer direkte til uttrykk i artikkelen fra 2007 om mannen som fikk barn ved hjelp av surrogatmor. Teknologien har utviklet seg enormt på de 30 år, og kanskje er familiens endrede mønster også et skritt i retning mot nye muligheter, og nye etiske retningslinjer for hva som er rett og galt. Samfunnets holdninger har endret seg. For eksempel ble homofili sett på som en sykdomsdiagnose av Norsk Psykiatrisk Forening frem til 1977³⁴. I 2008 har regjeringen åpnet for ekteskap mellom homofile og lesbiske, og til rett til kunstig inseminasjon for lesbiske i et parforhold. Dette viser store holdningsendringer ikke bare mellom mennesker i hverdagen, men også gjennom Norges lover.

De fem årgangene jeg har sett nærmere på har alle ulike fremstillinger av fedrene som er omtalt. 1977 og 1999 er de årgangene som ligner mest på hverandre ved at de inneholder flere intervju med "vanlige" fedre som er engasjerte i sine barn. I 2007 blir det fokusert på fedre med kjendisstatus. Jeg synes det er interessant at "Foreldre & Barn" har valgt å fokusere artiklene sine så mye på kjendisenes karriere og liv i rampelyset, fremfor å bruke mer plass på å beskrive deres familieliv. Det kan være at dette er gjort for å vekke interesse hos mannlige lesere, hos fedrene. Ved å vise kjente fedre som omsorgsfedre, kan dette være med på å gi et positivt bilde av far. For å "fange" de mannlige leserne, fedrene, trengs det mer enn bare informasjon om far og barn. De trenger noe som gjør at de ser seg selv som betydningsfulle fedre, samtidig som farsrollen knyttes til glamorøse mannlige rollemodeller og sportsidoler. Tema som for eksempel fotball, vintersport og tv-underholdning er noe som interesserer.

Fedre, arbeidsliv og likestilling

Selv om årgangen 1977 inneholdt halvparten så mange artikler som 1999 og 2007, fremstiller den fedre som er svært likestilte og engasjerte i familien sin. Samfunnet var et annet den gangen. Det var ikke forventet at fedre skulle ta like mye ansvar som mange fedre gjør i dag. De fedrene som er intervjuet i 1977-årgangen ble kanskje intervjuet fordi de hadde et likestillingssyn og en levemåte som på den tiden var annerledes, de skilte seg ut. I kontrast måtte bladet i 2007 årgangen ty til kjendiser og kunstig befruktning for å eksponere det uvanlige.

Fedrene i 1977 var opptatt av hvordan arbeidslivet var organisert. De var bevisste på lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, og hvordan dette påvirket menns uttak av permisjon. De etterlyste ordninger som kunne gjøre det enklere for menn å være hjemme med små barn, en ordning som i dag heter fedrekvoten. Dette viser et ønske om likeverd for menn i

---

³⁴ <http://www.kampdager.no/skoleguide/lesbiske.html> Lesedato 08.08.08

familien, og for kvinnene i arbeidsmarkedet. Det er i årgangen fra 1991 få fremstillinger om hvordan fedrene forholder seg til arbeid og familie. Dette kan vise til at "den tradisjonelle" far har fotfeste i samfunnet. Det ser ut som å ha skjedd mye i løpet av årene frem til 1999. Her blir fedre fremstilt som familieengasjerte, og bevisste på forholdet mellom arbeid og familie. De er klare over at de må tilbringe tid med barnet for å få god kontakt. "Den nye" mannen er igjen fremtredende, men fedrene er ikke like likestillingsfokuserende som i årgangen av 1977. Dette kan tenkes at grunnen til dette er at intervjuobjektene fra -99 ikke er fullt så "håndplukket" som i 1977. I 2007-årgangen ble det lagt frem i en notis at far har lettere for å få fri fra arbeidet på grunn av barna. Det er verdt å merke seg at dette gjelder for enkelte dager. Hvordan arbeidsgiverne stiller seg til fedres bruk av foreldrepermisjon sier ikke årgangen noe om. Fokuset i intervjuene med "kjendisene" i 2007 ligger på hvordan travle og opptatte menn klarer å kombinere sin karriere og sin familie. Denne vinklingen er fruktbar fordi den viser den mannlige leseren at en kombinasjon av jobb og familie er mulig selv om man har mye å gjøre på jobben.

1977-fedrene blir fremstilte som likestilte menn, selv om dette neppe representerer et gjennomsnitt av befolkningen dette året. En av mennene sa at det var "naturlig" at konen hans skulle begynne å jobbe igjen etter en periode hjemme etter fødselen. I 1991-årgangen blir ikke far fremstilt som særlig likestilt. Mange av artiklene i årgangen bærer preg av å være normative. Flere artikler er råd til fedre, og en av dem formaner far til å ta mer ansvar i hjemmet. Han må forvente å oppgi noe av sin frihet for at forholdet til mor ikke skal lide. 30 år etter første årgang er det svær lite fokus på likestilling mellom kvinner og menn. Det kan tenkes at det i 2007 blir tatt for gitt at kvinner og menn er mer eller mindre likestilte, mens "second wave feminismen" stod sterkt i 1977.

Det virker som at arbeidsgiverene i 1977 ikke var spesielt interesserte i at far skulle være borte fra arbeidet sitt for å ta seg av barn. Flere menn sa i 1977 at de ikke kunne ta ut permisjon på grunn av at de var redde for sanksjoner fra arbeidsgiver. Dette kunne føre til mindre sjanse for å klatre i systemet, og færre interessante arbeidsoppgaver. Men dette er ikke bare et fenomen fra 1970-tallet. Også i 1999 beskriver en av fedrene hvor vanskelig det var å "be om" å få ta ut foreldrepermisjon. I 2007 var det ingen beskrivelser om emnet.

Sosialisering og barneoppdragelse

Fedrene i 1977 ser det som en selvfølge at de skal dele permisjonen med barnets mor. Deres motivasjon er at begge foreldrene skal få lære å kjenne barnet sitt så tidlig som mulig. Mor og far er like viktige og det er vesentlig at de skal "kunne" barnet sitt like godt. Igjen minner jeg

om at fedrene som er intervjuet ser ut til å være valgt ut som intervjuobjekt på grunn av sine holdninger og sin livsstil. Også i 1991 blir dette fremholdt som viktig. Forskjellen her er at viktigheten av far som omsorgsperson i 1991 blir presentert som ”faglige sannheter” av en barnelege. Det er altså ikke fedre selv som gir dette bildet. I 1999 derimot blir fars rolle fremstilt som viktig av flere fedre. De nevner egenskaper som tid, oppfølging, selvtillit og styrke, noe som stemmer bra overens med idealet om ”den nye, moderne” far.

I 1999 var det skrevet flere artikler om forholdet mellom far og datter, og det blir fremhevet at fars deltakelse i datterens liv har mye å si for hennes fremtid. De ulike pappatypene som er beskrevet gir alle ulike konsekvenser for datteren. I en annen artikkel sier fedrene som er intervjuet at de ønsker å behandle gutter og jenter likt, men ubevisst reproduseres genuskontrakten og kjønnsdikotomien. Denne problematikken er ikke aktuell i de andre årgangene.

Familiene som er intervjuet i den første årgangen jeg gikk gjennom er kjernefamilier. Dette er familier med mor, far og barn. De har stort sett en tradisjonell arbeidsfordeling i familien. 2007-årgangen inneholder en artikkel om en enslig, ung, homofil mann som ble pappa gjennom eggdonasjon i USA. Denne artikkelen står i stor kontrast til artiklene fra 1977, og viser at samfunnets syn på menn som er fedre har endret seg. Det er større aksept for familieformer som tidligere ikke hadde blitt godtatt.

6) Litteraturhenvisning

Bøker

- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo: "*Klassisk og moderne samfundsteori*" Hans Reitzels Forlag, 1999
- Beauvoir, Simone de: "*Det annet kjønn*" Oversatt av Bente Christensen, innledende essays av Toril Moi. Pax forlag, 2000
- Beck, Ulrich: "*Risk Society. Towards a New Modernity*" Sage Publication Ltd. 1992
- Brandt, Berit og Kvande, Elin: "*Fleksible Fedre*" Universitetsforlaget, 2003
- Brandt, Berit og Kvande Elin: "*Nye fedre i likestilte familier*" i Familie for Tiden, 2. opplag, Tono Aschehoug, 1999
- Brannen, Julia og Nilsen, Ann: "Young Europeans, work and family: futures in transition" I serie: Routledge/European Sociological Association studies in European Society 6. London: Routledge, 2002
- Bratterud, Åse, Emilsen, Kari og Lillemyr, Ole Fredrik: "*Menn og omsorg – i familie og profesjon*" Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke As, 2006
- Bråthen, Stein: "*Kommunikasjon og Samspill. Fra fødsel til alderdom*" Stein Bråthen og Tono Aschehoug, 1998
- Cheal, David: "*Sociology of Family Life*" Crative Print & Design, 2002
- Chodorow, Nancy: "*Women, Culture & Society*" Stanford University Press, 1974
- Corneau, Guy: "*Frånvarande Fäder - förlorande söner*" Solna : Centrum för jungiansk psykologi, 1995
- Danielsen, Hilde: "Den kjønnskonservative velferdsstaten" i "Kjønnsrettferdighet. Utfordringer for feministisk politikk" 2002

- Ekerwald, Hedvig: *"De unge kvinnorna och sextiotalets sexrevolution"* i Dobblettblikk på det morderne: unge kvinners hverdagsliv og kultur i Norden/ Kirsten Drotner og Monica Rudberg (red). Universitetsforlaget, 1996
- Ellingæter, Anne Lise: *"Ulikhet i det postindustrielle samfunnet: Klasse, kjønn og generasjon"*. Sosiologisk Tidsskrift. Universitetsforlaget, 1995
- Haavind, Hanne: *"Fordelingen av omsorgsfunksjoner i småbarnsfamilier"* i (Red.) Rudie, Ingrid: *"Myk start-hard landing: Om forvaltning av kjønnsidentitet i endringsprosess"*. Universitetsforlaget, 1984
- Halsaa, Beatrice: *"I skjæringspunktet mellom fag og politikk"* i Hun og Han. Kjønn i forskning og politikk. Pax Forlag AS, 1996
- Halvorsen, Grethe Kristin: *"12 ekteskap. En studie av ekteskapsproblemer, løsninger på problemene og holdninger til ekteskapet, i perioden fra 1950 til slutten av 1990-tallet"*. Hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Bergen, høsten 1999.
- Hirdmann, Yvonne: *"Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning"* i Kvinnovetenskaplig tidsskrift och Författarna, nr (3) 1988
- Holter, Harriet: *"Kjønn, politikk og kvinneundertrykking"* i Hun og Han Kjønn i forskning og politikk. Pax Forlag A/S, 1996
- Holter, Harriet: *"Kvinneforskning: Utvikling og tilnærminger"* i Hun og Han Kjønn i forskning og politikk. Pax Forlag A/S, 1996 (2)
- Holter, Harriet: *"Om kvinneundertrykkelse, mannsundertrykkelse og hersketeknikker"*, i (Red.) Støren, Thordis & Wetlesen, Tone Schou Kvinnekunnskap. Gyldendal Norsk Forlag, 1976
- Jensen, An-Margitt: *"Fra faderkontroll til moderansvar"* i A.M. Jensen, E. Backe-Hansen, H. Bache-Wiig og K. Heggen (red.): *Oppvekst i barnets århundre*. Ad Notam Gyldendal, 1999

- Johansson, Thomas: "*Det första kjønet? Mansforskning som reflexivt projekt*" Studentlitteratur, 2000
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise: "*Diskursiv analyse som teori og metode*" Roskilde Universitetsforlag, 1999
- Kitterød, Hege Ragni og Lømo, Aase: "*Småbarnsforeldres tidsbruk 1970-1990*" i Brandth, Berit og Moxnes, Kari (red.): "*Familie For Tiden*" Tano Aschehoug, 1996
- Korsnes, Olav, Andersen, Heine og Brante, Thomas: "*Sosiologisk leksikon*". Universitetsforlaget 1997.
- Larossa, Ralph: "*The modernization of Fatherhood*" The university of Chicago Press, 1997
- Lupton, Deborah og Barclay, Lesley: "*Constructing Fatherhood. Discourses and Experiences*". Sage Publications, 1997.
- Løkke, Per Are: "*Farsrevolusjonen*" Pax Forlag, 2000
- Meling, Anette: "*Foreldres fordeling av omsorgsarbeid i barnets første leveår. En analyse av sammenhengene mellom diskurs, omsorgsarrangement, praksis og kompetanseutvikling*" Masteroppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo, våren 2007
- Morgan, David J.: "*Discovering Men*" Routledge, 1992
- O'Brien, Mary: "*The dialectics of reproduction*" i *The Politics of Reproductions*. Boston: Routledge and Keagan Paul, 1981
- Parsons, Talcott: "*Family, Socialization and Interaction Process*" The Free Press, Glencoe, Illinois, 1955
- Plantin, Lars: "*Män, Familjeliv & Förelldreskap*" Borèa Bokforlag, 2001

- Rasmussen, Bente: *"Jobben eller livet? Fra strukturell kjønnspekt til personlige valg"* i Ellingsæter, Anne Lise og Solheim Jorunn: *"Den usynlige hånd? Kjønnsmakt og moderne arbeidsliv"*. Gyldendal Akademisk, 2002
- Silverstein, Louise B. og Auerbach, Carl F.: *"Deconstructing the Essential Father"* Artikkel presentert i "The journal of American Psychologist", 1999
- Thwaites, Tony, Davis, Lloyd og Mules, Warwick: *"Introducing cultural and media studies : a semiotic approach"* Houndmills: Palgrave, 2002
- Wetlesen, Tone Schou: *"Biologi og kultur i likestilt foreldreskap"* Scandinavian University Press, 1997
- Widerberg, Karin: *"Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt"* Universitetsforlaget, 2001
- Wærness, Kari, Gough, Ritva og Isaksen, Lise Widding: *"Hvem er hjemme? Essays om hverdagslivets sosiologi"*. Bergen Fagbokforlag, 2000
- Øverlid, Bjarne: *"Mannsforskningas ulike forgreingar"* i Hun og Han Kjønn i forskning og politikk. Pax Forlag A/S, 1996

Andre kilder

http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2003-06-03-01.html Lesedato 26.08.08

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=500046> Lesedato 26.08.08

<http://www.ssb.no/aarbok/2007/tab/tab-073.html> Lesedato 13.08.08

<http://www.nav.no/89389.cms> Lesedato 28.08.08

<http://www.ssb.no/vis/emner/02/02/10/fodte/main.html> Lesedato 14.08.08

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/andre/Foreldreansvar/foreldreansvar-hvit.html?id=439455> Lesedato 14.08.08

http://www.reform.no/index.cfm?kat_id=17&subkat_id=93&subsubkat_id=20 Lesedato 19.08.08

<http://www.nav.no/1073744316.cms> Lesedato 14.08.08

<http://www.statsbudsjettet.dep.no/Statsbudsjettet-2009/Statsbudsjettet-fra-A-til-A/Fedrekvote/>
Lesedato 09.10.08

http://www.regjeringen.no/nn/Avgatte-statsradar/barne--og-likestillingsminister-karita-b/taler_artikler/2006/Et-skrablikt-fra-nasjonalt-niva.html?id=113834&epslanguage=NO-NY
Lesedato 11.11.08

http://www.farogbarn.no/artman/publish/pappapermisjon_for_alle_august_2008.php Lesedato 26.08.08

<http://www.ssb.no/vis/emner/02/02/10/fodte/main.html>) Lesedato 21.05.08

http://www.shdir.no/ernaering/spedbarnsern_ring/amming/barnets_fordeler_ved___f___morsmelk_11554. Lesedato 05.06.08

<http://www.familiestiftelsen.no/node/2012> Lesedato 29.05.08

<http://www.hib.no/aktuelt/nyheter/2005/02/far.asp> Lesedato 29.07.08

http://www.samfunnsforskning.no/files/R_2004_17.pdf Lesedato 12.08.08

<http://kilden.forskningsradet.no/c17251/artikkel/vis.html?tid=46685> Lesedato 12.08.08

http://web.tco.se/FileOrganizer/TCOs%20webbplats/Publikationer/rapporter/TCO-granskar/2008/nr9_den_dolda_barneffekten_WEBB.pdf Lesedato 12.08.08

<http://www.nrk.no/nyheter/okonomi/1.4879831> Lesedato 09.10.08

<http://www.regjeringen.no/pages/2052468/PDFS/NOU200820080006000DDDPDFS.pdf>
(s54). Lesedato 14.08.08

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Menn%20og%20likestilling/Konklusjonsnotat%20fra%20mannspanelet2.pdf> Lesedato 25.10.08

<http://www.klikk.no/produktjemmesider/foreldreogbarn/omredaksjonen/> Lesedato 03.08.08

http://www.ssb.no/vis/emner/00/02/30/sos_utsyn/sa35/art-2000-04-11-02.html

<http://www.regjeringen.no/pages/2052468/PDFS/NOU200820080006000DDDPDFS.pdf>
(s54). Lesedato 14.08.08

<http://kilden.forskningsradet.no/c17251/artikkel/vis.html?tid=46685> Lesedato 12.08.08

<http://www.nikk.uio.no/mannsforskning/prosjekter/bakgrund.html#omsorg> Lesedato 11.11.08

<http://www.nav.no/page?id=330> Lesedato 26.08.08

<http://www.kampdager.no/skoleguide/lesbiske.html> Lesedato 08.08.08

Intervju pr. e-post:

Haave, Kjetil: Gjennomført mellom 28.10.08-11.11.08

Alle referanser i denne oppgaven er oppgitt

Oppgaven inneholder 33.126 ord.

7. Vedlegg

Vedlegg nr 1:

Oversikt over artikler 1977, 1984, 1991, 1999 og 2007

Vedlegg nr 2:

Eksempel på artikkel fra 1977

Eksempel på artikkel fra 2007

Vedlegg nr 1

Oversikt over artikler 1977, 1984, 1991, 1999 og 2007

Artikler 1977: 5 stk

- *"Er farsrollen undervurdert?"*

Artikkel hentet fra Sinnets Helse om farsrollen før og etter fødselen.

Årg. 1, nr 2

Tekst: Brudal, Lisbeth

- *"Det er ikke enkelt å være far i dag"*

Om tre fedres fortellinger om å være hjemmевærende

Årg. 1, nr 4

Tekst: Borgstrøm, Bjørn

- *"Du og jeg far vi er bestevenner vi"*

En fortelling om betydningen av far for en ni år gammel gutt.

Årg. 1, nr 10

Tekst: ukjent

- *"Til den nyfødte familien: La Far ta nattstellet"*

En forberedelse til den nye familien. Råd og tips.

Årg. 1, nr 10(2)

Tekst: Neuman, Sigrid

- *"Hvorfor er ikke mannens plass i hjemmet?"*

Artikkel som stiller spørsmål ved om ikke farsrollen er like viktig som mors rolle.

Årg. 1. Nr 12

Tekst: Man, Hanne

Artikler 1984: 1 stk

- *"Hva enhver nybakt pappa bør vite om babystell"*

Reklame for Natusan-produkter

Årgang 7, flere steder i årgangen

Artikler 1991: 5 stk

- *"Hjemme med Jonathan"*

Artikkel om en far som har tatt ut åtte mnd foreldrepermisjon.

Årg. 15, nr 2

Tekst: [Vogt, Karna](#)

- *"Ta barna med i skogen"*

Artikkel om far med sønn og hans kamerat på tur i skogen.

Årg. 15, nr 3

Tekst: [Haave, Kjetil](#)

- *"Lek med spedbarnet"*

Inspirasjon for lek med det lille barnet. Første side mor og barn. Andre side far og barn. – Fedre leker mer dristige leker enn mødrene.

Årgang 15, nr 4

Tekst: IFOT, oversatt til norsk av Ingebjørg Sæthre Hansen.

- *"Pappa er like viktig – også for babyen"*

Barnelege fremholder viktigheten av fedres deltakelse i familien.

Årg. 15, nr 11

Tekst: [Holmertz, Viveka](#)

- *"Berøring sier mer enn tusen ord"*

Reklame for Weifa stelleprodukter. Mann med bar overkropp holder på en naken baby.

Årgang 15, flere steder i årgangen.

Artikler 1999: 9 stk

- *"Andrea er pappajente"*

Om en kontantstøtte-pappa

Årg. 23, nr 4

[Tekst: Østrem, Veslemøy](#)

- *"My heart belongs to daddy"*

Om fedres innvirkning på sine døtre.

Årg. 23, nr 6

[Tekst: Nordberg, Terje](#)

- *"Myke pappaer & tøffe(l) menn"*

Om at fedre også må få lov til å være menn.

Årg. 23, nr 6(2)

[Tekst: Staubo, Kathrine Gram](#)

- *"Den lille forskjellen"*

Når menn blir fedre.

Årg. 23, nr 7

[Tekst: Staubo, Kathrine Gram](#)

- *"Hvilken pappatype er du"*

Aldri hjemmepappa? Kompispappaen? Laglederen? Mykpappaen? Patriarken?

Fremtidens pappa? Inkluderer også teksten "Fedre i forandring"

Årg. 23, nr 9

[Tekst: Eliasson, Carina](#)

- *"Begge på banen"*

Om et par som har delt foreldrepermisjonen.

Årg. 23, nr 10

[Tekst: Kleiven, Anne Solbu](#)

- *"Pappas pike"*

Om det spesielle båndet mellom far og datter.

Årg. 23, nr 11

[Tekst: Fougner, Knut](#)

- *"Ung bestefar, gammel far"*

Artikkel om en 47 år gammel mann som igjen er blitt far sammen med sin andre kone.

Årg. 23, nr 12

[Tekst: Kleiven, Anne M. Solbu](#)

- *"Verdens beste pappa"*

Fotokonkurranse med bilde av far og datter i omfavnelse

Artikler 2007: 11 stk

- *"Far får lettere fri"*

Fedre møter mer fleksibilitet i arbeidslivet enn mødre.

Årg. 31, nr 1

Tekst: ukjent

- *"Det var andre tider"*

Om forandringen i papparollen de siste 30 år

Årg. 31, nr. 1(2)

[Tekst: Iversen, Gaute](#)

- *"Familien foran fotballen"*

Peter Ijeh. Del av serie om kjente pappaer.

Årg. 31, nr. 3

[Tekst: Frafjord, Karine Næss](#)

- *"Komikk Kids Karriere"*

Terje Sporseem. Del av serie om kjente pappaer.

Årg. 31, nr. 3(2)

[Tekst: Øverbye, Morten](#)

- *"Pappa på egen hånd"*

Om en homofil mann som ble alenepappa ved hjelp av surrogatmor i USA.

Årg. 31, nr 4

Tekst: Tormod Halleraker

- *"Pappa tar ordet"*

Om ulike pappa bøker

Årg. 31, nr. 10

[Tekst: Halleraker, Tormod](#)

- *"Stiller til start"*

Kjetil Andrè Aamodt. Del av serie om kjente pappaer.

Årg. 31, nr. 10(2)

[Tekst: Halleraker, Tormod](#)

- *"Eksportvare: fødselspermisjon"*

Om Europas fødselspengeordninger

Årg. 31, nr. 11

[Tekst: Pedersen, Hege Kristin Fosser](#)

- *"Barnas nye idol"*

Kåre Magnus Berg. Del av en serie om kjente pappaer.

Årg. 31, nr. 11(2)

[Tekst: Øverbye, Morten](#)

- *"Å bli mann"*

Faderskapet gjør gutter til menn.

Årg. 31, nr 4

Tekst: Halleraker, Tormod

- *"Kjære Disney-konsernet"*

Del av den faste spalten "Pappa på post"

Årg. 31, nr 2

Tekst: Hagen, Askild